

НОВЫ ЧАС

ТРАГЕДЫЯ ПІНСКІХ МАРАКОЎ

ЯКІ ХАКЕЙ НАМ ПАТРЭБНЫ?

Неканкурэнтаздольнасць беларускай эканомікі — пачочны прадукт неканкурэнтаздольнасці дзяржавы і грамадства

Стар. 4

ІМПЕРЫЯ НАВАЛЬНАГА

Рост папулярнасці расійскага блогера Аляксея Навальнага выклікаў цікавасць да яго поглядаў. У тым ліку да таго, як лідар новай генерацыі антыпуцінскай апазіцыі бачыць месца Расіі ў постсавецкай прасторы

Стар. 28

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–24

Стар. 30

ПАВАЖАНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

НАСТУПНЫ НУМАР
ГАЗЕТЫ ВЫЙДЗЕ
16 ЖНІЎНЯ

▶ З НАГОДЫ

ПАШТОВЫ ГОЛУБ УЛАДЫ

Сяргей ПУЛЬША

Вынікі візіту Уладзіміра Макея на рабочую сустрэчу міністраў замежных спраў ЕС, з аднаго боку, прадказальныя, а з іншага — вельмі загадкавыя.

Найперш, цалкам зразумела тое, што спадар Макей не змяніў традыцыйнай беларускай пазіцыі. Як паведаміў ён сам брусельскаму карэспандэнту «Радзё Свабода», размова вялася пра Віленскі саміт краінаў «Усходняга партнёрства», які павінен адбыцца ў лістападзе гэтага года, і пра ягоную дэкларацыю.

«Мы зрабілі некалькі прапановаў у дэкларацыю, у першую чаргу, тое, што ўсе дзяржавы-партнёры павінны трактавацца аднолькава, не дыскрымінавацца. І мы праявілі нашу зацікаўленасць у супрацы ва ўсіх сферах «Усходняга партнёрства». Мы думаем, што актыўнасць па канкрэтных праектах павінна быць галоўным кампанентам віленскай дэкларацыі, гэта дапаможа палепшыць бачнасць «Усходняга партнёрства» ў краінах Еўрасаюза і краінах-партнёрах. І мы павінны звярнуць больш увагі на бізнес-вымярэнне. Вось гэта нашыя прапановы», — заявіў Макей.

Гэта «старая песня аб галоўным» беларускай улады: «Не вучыце мяне жыць, дапамажыце матэрыяльна». Для таго, каб яе пачуць, не трэба было выпраўляць Макея ў Брусэль, і тым больш, не трэба было выкрэсліваць яго са спісаў неўязных у ЕС. Гэта і так чуюцца з кожнага слупа ў Еўропе, куды дацягваецца пазіцыя афіцыйнага Мінска. З другога боку, Макей у Брусэлі і не мог сказаць нічога іншага — Запад не настолькі пайшоў на саступкі, каб прапаноўваць яму «шчыльнае сяброўства» з «сінявокай».

Здаецца, гэтага «іншага» Еўропа і не чакала. Яна жадала проста

паглядзець Макею ў вочы і вырашыць: ці настолькі ён сумленны чалавек, каб перадаць яму нешта каштоўнае? Яшчэ раней міністр замежных спраў Літвы Лінас Лінкявічус казаў, што Макей у Еўропе патрэбны, каб усталяваць «канал сувязі». «Не толькі слухаць, але і перадаваць паведамленні наўпрост», — адзначыў Лінкявічус. Каму паведамленні трэба перадаваць наўпрост — тут нават гадаць не трэба.

Паглядзеўшы ў вочы Макею, еўрапейцы вырашылі, што ён варты таго, каб быць «паштовым голубам». І нейкае паведамленне ўсё ж перадалі. Пытанне, якое.

Беларускія апазіцыянеры спадзяюцца, што гэта тое паведамленне, якога яны чакаюць. Прынамсі, лідар Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоля Лябедзька лічыць, што спадар Макей павёз з Брусэля капэрту, у якой знаходзіцца патрабаванні вызваліць

палітвязняў і правесці свабодныя і празрыстыя выбары. «Я не дапускаю нават думкі, што Макей ездзіў толькі агучыць пазіцыю афіцыйнага Мінска. Пытанне ў тым, якую капэрту Макей павёз з Брусэля. Пазіцыя Еўропы ў адносінах да палітвязняў паслядоўная, як і патрабаванне правесці сумленныя выбары. І ад таго, што прывёз Макей, залежыць, ці была яго місія тупіковай, альбо яна мела сэнс», — адзначае палітык.

Прыкладны сэнс гэтай «капэрт» можна зразумець і з выказванняў еўрапейскіх калег Макея. Той жа Лінас Лінкявічус, каментуючы вынікі візіту, адзначыў, што Макей выказаў жаданне канструктыўна супрацоўнічаць з ЕС. «Ва ўсіх выпадках я адчуў жаданне канструктыўна супрацоўнічаць і размаўляць», — удакладніў Лінкявічус. Ці адчулі гэта іншыя міністры, канешне, яшчэ пытанне.

Добрай прыкметай Лінкявічус лічыць і тое, што Макей не выказаў пратэст, калі яму нагадалі пра палітвязняў. «У адрозненне ад таго, што было раней, не было ніякіх пярэчанняў — можа, прамаўчаў у гэтым месцы, але гэта лепш, чым пярэчыць, — калі большасць выступоўцаў нагадалі пра пытанне палітвязняў», — сказаў кіраўнік літоўскай дыпламатыі.

Яшчэ больш прыемна выказаўся еўракамісар па пытаннях пашырэння ЕС і добрасуседства Штэфан Фюле. На пытанне пра тое, калі ў Брусэлі замест Макея пабачаць праваабаронцу Алеся Бяляцкага, які зараз за кратамі, Фюле адказаў: «Спадзяюся, што неўзабаве. Цяпер адкрыліся магчымасці ўзаемадзеяння з уладамі на такім узроўні, які не тое што не дазваляе нам забыцца аб нашых патрабаваннях і ўмовах, але насамрэч можа іх узмацніць. Я думаю,

што нам трэба пацвердзіць сваю пазіцыю задоўга да саміту ў Вільні не толькі для нас саміх, але і для беларускіх уладаў, каб яны найлепшым чынам выкарысталі гэтыя магчымасці».

Значыць, спадар Макей прывёз з Брусэлю не толькі пытанні палітвязняў, але яшчэ і нейкія «магчымасці» для афіцыйнай улады. Пры гэтым, «магчымасці» спрацоўваюць, нават калі Еўрасаюз не толькі не здыме з павесткі дня пытанне палітвязняў, але і нават узмацніць сваю пазіцыю.

Канешне, цікава, што ж прапанаваў ЕС Беларусі ў якасці новых магчымасцяў? Ці сапраўды гэтая «замануха» настолькі важная, што палітвязняў выпускаць заўтра і назаўсёды? А можа (чым чорт не жартуе) яшчэ і рэабілітуюць іх?

У любым выпадку, мяч зараз на полі афіцыйнага Мінска. І, па меркаванні Брусэля, прапановы зроблены такія, ад якіх немагчыма адмовіцца.

Але ўжо колькі разоў было так, што тое, што Еўропе здавалася бясспрэчным і вельмі прывабным, для беларускай улады было альбо драбязой, альбо ўвогуле не падыходзіла па сутнасці. Калі гэты «пернік» не спрацуе, што ж тады будзе рабіць Еўропа?

Па меркаванні мінскіх аналітыкаў, тады спадару Макею, як ганцу, які прынёс дрэнныя весткі, адсякуць галаву. У фігуральным сэнсе, канешне. У Брусэлі яму ўжо намякнулі: чатыры краіны ЕС выступаюць супраць таго, каб на саміт у Вільню прыехала афіцыйная дэлегацыя Беларусі. Калі Макей не выканае сваю місію, то ў лістападзе на саміт зноў паедзе адна апазіцыя.

Да таго ж, ніхто не адмяняў пастанову ЕС пра «часовы» характар магчымасці выезду для Макея. Так што зараз у Макея шмат працы на ўнутраным фронце. Яму варта павесіць на дзверы паперку з надпісам «Не турбаваць», і налегчы на вырашэнне еўрапейскай галаваломкі.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

БАБРУЙСК: ПАШТОЎКІ САЛІДАРНАСЦІ

У Бабруйску мясцовыя актывісты адправілі ў турмы і калоніі паштоўкі, прыдуманых ў сацыяльных сетках і выдадзеныя Праваабарончым цэнтрам «Вясна».

Мясцовыя актывісты падкрэсліваюць, што ім асабліва важна падтрымаць Алеся Бяляцкага, які адбывае пакаранне ў бабруйскай калоніі, і Яўгена Васьковіча, іх земляка. Акцыя салідарнасці яшчэ працягваецца, далучыцца да яе можа кожны жадаючы.

Таксама ў Бабруйску была пададзена заяўка на правядзенне пікета салідарнасці з палітвязнямі на вызначаным гарвыканкамам месцы.

Пікет плануецца правесці 4 жніўня. Менавіта ў гэты дзень у 2011 годзе быў арыштаваны старшыня Праваабарончага цэнтра «Вясна», віцэ-прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі правоў чалавека Аляксей Бяляцкі.

БРЭСТ: ЗБОР ПОДПІСАЎ ЗА ПЕРАСЯЧЭННЕ МЯЖЫ НА РОВАРАХ

Актывісты мясцовых велаклубаў маюць намер звярнуцца ў Дзяржаўны памежны камітэт Рэспублікі Беларусь, каб дамагчыся дазволу на перасячэнне мяжы на роварах. Зварот, пад якім зараз ідзе збор подпісаў, тычыцца самага буйнога памежнага пераходу паміж Польшчай і Беларуссю — «Варшаўскі мост». Аўтары звароту ўпэўненыя, што там, дзе магчыма перасячэнне мяжы на легкавых аўтамабілях, матацыклах і мапеджах, мусіць быць дазволены рух і на роварах. Такі дазвол, на думку ініцыятараў збору подпісаў, не толькі з'явіцца стымулам для актыўных турыстаў, але і павялічыць шэрагі прыхільнікаў здаровага ладу жыцця, якія пакуль адчуваюць дыскрымінацыю, калі хочуць перасячы мяжу на экалагічным сродку транспарту.

Летась актывісты кампаніі «За вела-Брэст» ужо спрабавалі дамагчыся ад беларускіх памежнікаў спрыяння ў вырашэнні гэтай праблемы. З атрыманых адказаў вынікала, што Дзяржаўны памежны камітэт не супраць перасячэння мяжы на роварах праз асобныя пункты пропуску, але гэта цяжка здзейсніць з пункту гледжання арганізацыі бяспекі дарожнага руху і адсутнасці адпаведнай інфраструктуры. Беларускія памежнікі таксама спасылаліся на сваіх польскіх калегаў, якія лічаць неметагодным пропуск праз мяжу асобаў, што ідуць пешшу альбо выкарыстоўваюць для свайго руху ровар.

БАРАНАВІЧЫ: ДВА ПРАТАКОЛЫ ЗА МІТЫНГІ ПРАДПРЫМАЛЬНІКАЎ

На баранавіцкага прадпрымальніка і грамадскага актывіста Міколу Чарнавуся склалі два пратаколы адміністрацыйнага правапарушэння.

Іх уручыў на працоўным месцы Міколу Чарнавуся маёр міліцыі Дзмітрый Мізгер. Чарнавуся абвінавачваюць у парушэнні ч. 3 арт. 23.34 (арганізацыя і правядзенне несанкцыянаванага масавага мерапрыемства) падчас мітынгаў баранавіцкіх прадпрымальнікаў 27 чэрвеня і 1 ліпеня. Мікола трымаў у руках плакаты: «Мы хочам працаваць» і «Нам не патрэбны такі Мытны саюз».

Нагадаем, што на мінулым тыдні Чарнавуся выклікалі ў Баранавіцкі ГАУС. Там ён вымушаны быў напісаць тлумачальную. Яму казалі, што выключыць паўторна. Але пасля размовы з дырэктарам Каапрынкам і начальнікам падатковай былі складзены 2 пратаколы.

Інфармацыя падрыхтавана паводле spring96.org

Суд

НЯКЛЯЕЎ СТАЎ ВОЛЬНЫМ

Генадзь КЕСНЕР

Экс-кандыдат у прэзідэнты Беларусі Уладзімір Някляеў вызвалены ад крымінальнай адказнасці.

25 ліпеня суд Ленінскага раёна Мінска павінен быў вырашыць, пасадыць паэта і палітыка на два гады, ці зрабіць яго адносна свабодным чалавекам.

Падтрымаць Уладзіміра Някляева да Дома правасуддзя прыйшлі дзясяткі журналістаў, праваабаронцаў, прадстаўнікі дыспрадаў Германіі і ЗША. Былі тут і былыя вязні СІЗА КДБ — старшыня АГП Анатоль Лябедзька, кіраўнік штаба Мікалая Статкевіча Сяргей Марцалеў, жонка Андрэя Саннікава журналістка Ірына Халіп, якая, дарэчы, мела аналагічны з Някляевым прысуд.

Справу былога кандыдата ў прэзідэнты павінна была разглядаць суддзя Вольга Коцур. Менавіта на 10 гадзінаў раніцы 25 ліпеня Някляеў атрымаў позову ў суд. Аднак разгляд справы Някля-

ева ў чацвер так і не пачаўся, бо... ужо адбыўся ў аўторак, 23 ліпеня. Без запрашэння не толькі адваката, але і самога фігуранта.

Усё скончылася тым, што скаратарка суда запрасіла палітыка і паэта прайсці ў кабінет суддзі, адкуль той з'явіўся праз хвіліну з паперай у руках, у якой было пазначана, што ён вызвалены ад пакарання. Прычым, самой суддзі Коцур на месцы не было, яна ў гэты час разглядала справу аб скасаванні якогасці шлюбу.

Сам Уладзімір Някляеў заявіў, што нават з гэтай папераю не адчувае сябе цалкам свабодным. «Мяне нібыта перавялі з адзіночнай камеры ў агульную, якой з'яўляецца ўся Беларусь», — адзначыў палітык. Ён паабяцаў працягваць змагацца з існуючым у краіне рэжымам дзеля таго, каб усе грамадзяне Беларусі адчулі сябе вольнымі. Някляеў сказаў, што пакуль не вырашыў, ці будзе браць удзел у наступных прэзідэнцкіх выбарах, бо існуе шмат пытанняў. Першае, што палітык вырашыў зрабіць, гэта паехаць разам з жонкай у Крэва, дзе пахаваны бацькі Някляева.

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

VI З'ЕЗД БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ

Марат ГАРАВЫ

Амаль 300 дэлегатаў з 17 краін свету прынялі ўдзел у VI з'ездзе беларусаў свету «Беларуская нацыя ва ўмовах глабалізацыі: выклікі і магчымасці», які прайшоў 23–24 ліпеня ў Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры імя Ёханэса Раў.

У вітальным слове старшыня рады БНР Івонка Сурвіла адзначыла, што менавіта ад дэлегатаў форуму залежыць будучыня Беларусі і мажлівасць Бацькаўшчыны зноў заняць тое пачэснае месца ў сямі народаў Еўропы, якое калісьці займалі нашы продкі. «Нашым заданнем ёсць паказаць свету, што Беларусь жыве і будзе жыць вечна», — сказала старшыня рады БНР.

Прапануем вам фрагменты выступу некаторых дэлегатаў.

Праблемай застаецца стаўленне беларускай дзяржавы да дыяспары

Наталля ГАРДЗІЕНКА, даследчык гісторыі беларусаў замежжа, кандыдат гістарычных навук:

— У Беларусі не распрацавана нарматыўна-прававая база дачыненняў з дыяспарай. У нас сістэматычна не займаюцца вывучэннем ні таго, што ўяўляе сабою сам феномен беларускага замежжа, яго гісторыя і культура, ні таго, што адбываецца сёння ў дыяспары. Не праводзіцца аналіз рэальных міграцыйных працэсаў, невядома ні больш-менш дакладная колькасць беларускіх суполак, ні сапраўдны аб'ём эміграцыі.

Сённяшні падзел беларускай эміграцыі мае найперш палітычны характар і залежыць ад стаўлення да беларускіх уладаў. Гэты падзел у шмат чым інспіруе сам афіцыйны Мінск праз палітычную эміграцыю і лаяльны да сябе суполкі, каб паказаць падтрымку сваёй палітыкі з боку замежжа. Разам з тым, і эміграцыйныя дзеячы часам пачынаюць дзяліць эмігрантаў і наогул беларусаў на «часных» і «нячасных».

Няма і адэкватнай канцэпцыі ўзаемадзеяння. Можа часткова і менавіта па гэтай прычыне так пакутліва нараджаецца ў нас праграма «Беларусы ў свеце» ды адкладаецца прыняцце закону «Аб беларусах замежжа». Можна сказаць, што тэма дыяспары вельмі асцярожна ўспрымаецца на дзяржаўным узроўні. Да яе не надта прыхільна ставяцца палітычныя ўлады і навуковае кіраўніцтва. Дый грамадства, у асноўным, абьякава ставіцца да беларускай дыяспары.

Захаванне беларускай ідэнтычнасці — галоўная ўмова жыцця нацыі

Алена МАКОЎСКАЯ, кіраўнік МГА «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»:

— Беларуская дыяспара налічвае больш за тры мільёны чалавек — велізарны чалавечы рэсурс. Дыяспара яшчэ мае эканамічны, культурны і грамадска-палітычны патэнцыял. І важнасць гэтага патэнцыялу ўзрастае ва ўмовах глабалізацыі. Калі адбываецца знікненне межаў, ідзе актывізацыя свабодных патокаў людзей, ідэй, тавараў, падыход да сваёй дыяспары як да важнейшага знешнепалітычнага эканамічнага рэсурсу сустракае ўсё большы распаўсюд у міжнароднай практыцы. Мы спадзімся, што такі падыход будзе і ў Рэспубліцы Беларусь, таму што гэта шлях у будучыню.

Паваянная хваля беларускай эміграцыі, якую складалі носбіты сапраўднай нацыянальнай ідэнтычнасці і самабытнасці, здолела і без падтрымкі савецкай дзяржавы супрацьстаяць асіміляцыі, выжыць і стварыць свае нацыянальныя цэнтры, якія існуюць да гэтага часу.

Сёння большыя эмігрантаў з Беларусі не мае глыбокай нацыянальнай і культурнай павязі са сваёй Радзімай. Таму мы і ставім пытанне захавання беларускай нацыянальнай ідэнтычнасці як самае галоўнае і актуальнае для жыцця беларусаў на Бацькаўшчыне і па-за яе межамі.

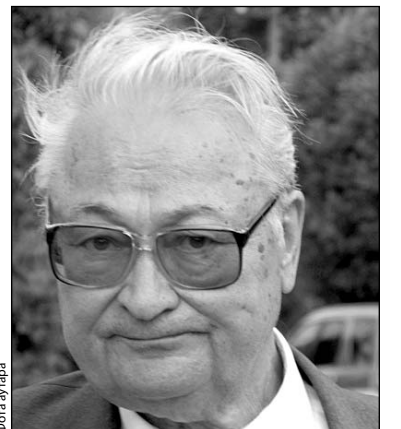
Улада павінна нарэшце зрабіць працу з беларускім замежжам адным з прырытэтаў сённяшняй палітыкі. Мы не можам супрацьстаяць працоўнай міграцыі. Мы жывем у часы глабалізацыі. Але мы можам агульнымі высілкамі дзяржавы і грамадскасці супрацьстаяць асіміляцыі, развіваць і падтрымліваць нацыянальную культуру, зрабіць так, каб беларуская мова заняла належнае месца ва ўсіх сферах жыцця. Мы можам хаця б пачаць гэты працэс.

Беларуская цывілізацыя ў небяспецы

Генадзь БУРАЎКІН, беларускі паэт, публіцыст, грамадскі дзеяч:

— Ад беларускай справы адыходзяць слынным людзі, якім пакуль няма роўных. На жаль, сярод маладзёжных я не бачу роўных гэтым людзям па інтэлектуальнаму патэнцыялу, па веданні і разуменні беларушчыны. Я радуся, што на з'езд прыехала шмат маладых актыўных людзей, якія лепш, чым я, адпавядаюць сённяшнім рэаліям. Але такіх апантаных беларушчынай, як мае сябры, я бачу вельмі мала.

Я засмучаны тым, што скарачаецца фізічная прысутнасць беларусаў у свеце — у Беларусі і ў замежжы беларусаў становіцца ўсё меней. І я надта не бачу перспектывы, каб гэта памянлася рэзка, а трэба, каб гэта рэзка адбылося. На жаль, можа, такі менталітэт у нашых землякоў, што беларусы вельмі хутка і вельмі лёгка асімілююцца. Ад гэтага нікуды не ўцячэш. Гэта трэба не толькі прызнаваць, але аналізаваць і думаць, як гэтаму супрацьстаяць. На жаль, пра гэта на з'ездзе я не надта пачуў.

Мне так здалася, што нават у дэлегатаў з'езда — лепшых прадстаўнікоў беларускага замежжа — няма разумення таго, што без беларускай мовы Беларусі быць не можа. У некаторых адкрыта, у некаторых прыхавана, часам з'яўляецца думка пра тое, што мы — беларусы, мы — за Беларусь, але не абавязкова, каб беларусы ведалі мову, і не абавязкова, каб беларусы былі нечым духоўным глыбока гістарычным паяднаным. Я гэта катэгорычна не прымаю і бачу ў тым вялікую небяспеку, якую вучоныя модна называюць небяспекай глабалізацыі. Для такіх цывілізацый, як беларуская, гэта вялікая небяспека. Бо ў нашым нацыянальным характары няма тых радыкалізму і расшчэпленасці адносна нацыянальнага пытання, дзякуючы якім іншыя народы захоўваюцца як этнасы ў незалежных дзяржавах.

Больш інфармацыі пра IV з'езд беларусаў свету на нашым сайце novyчас.info у раздзеле «Грамадства» ці ў блогу Генадзя Кеснера

ТВДНЁВЫ АГЛЯД

ВОСЬ І ПРЫЙШЛА
ЯНА — РЭЦЭСІЯ...

Сяргей САЛАЎЕЎ

Нягледзячы на няспынны рост, дырэктывы, загады «пашырыць — паглыбіць», краіну напаткала тое, што даўно прадказвалі эканамісты рознага кшталту, — рэцэсія. Спад прамысловай вытворчасці Беларусі ў студзені-чэрвені 2013 года склаў 4,2%.

Прычым, гэты спад напаткаў «самыя-самыя» галіны вытворчасці. Па выніках першага паўгоддзя 2013 года найбольшы спад зафіксаваны ў хімічнай вытворчасці — на 25,9%, і вытворчасці нафтапрадуктаў — на 20,3%.

Нафтаперапрацоўка, нафтапрадукты — гэта самая прыбытковая наша галіна вытворчасці. Калі ў ёй, нягледзячы на льготную пастаўку нафты з Расіі, існуе 20-працэнтны спад — гэта ўжо незвычайны повед для клопатаў. Нафтапрадукты, а яшчэ і калій — здаецца, гэта ўсё, на чым трымаецца беларускі бюджэт. А між іншым, і з каліем праблемы. Вытворчасць калійных угнаенняў знізілася за паўгода на 5%.

Калі імкліва падаюць асноўныя артыкулы нашага экспарту, дзе валютубраць будзем? З запасаў Нацбанка? Але ж і яны не бясконцыя.

Але што ў нас добра робіцца, дык тое не прадаецца. Найбольшы рост вытворчасці за паўгода адзначаны ў вытворчасці электраабсталявання, электроннага і аптычнага абсталявання (на 13,6%), вытворчасці гумовых і пластмасавых вырабаў (на 9,1%), вытворчасці іншых неметалічных мінеральных прадуктаў (на 7,9%), апрацоўкі драўніны і вытворчасці вырабаў з дрэва (на 6,9%). Акрамя таго, вырасла вытворчасць харчовых прадуктаў, уключаючы напоі, і тютуню (на 4,1%), металургічная вытворчасць (на 2,4%), вытворчасць скур, вырабаў са скуры і вытворчасць абутку (на 2,3%).

Электраабсталяванне — лядоўні «Атлант» і тэлевізары «Гарызонт», дрэваапрацоўка, металургічная

кодэкс і Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях па пытаннях узмацнення мер адказнасці за кіраванне транспартным сродкам у стане ап'янення. Закон прадугледжвае канфіскацыю аўтамабіля за паўторнае на працягу года кіраванне ў стане алкагольнага ап'янення. Пры гэтым канфіскацыя будзе распаўсюджвацца ў тым ліку на аўтамабіль, які не належаў самому п'янаму кіроўцу, за выключэннем уgonу. Акрамя таго, будучы павялічаны штрафы за яздз ў нецвярозым стане з 15–35 базавых велічынь да 50–100.

Дакумент уступае ў сілу праз тры месяцы. Так што яшчэ ёсць час падумаць пра тое, каб «завязаць». Ну, і, канешне, павінна быць беражлівасць, беражлівасць і яшчэ раз беражлівасць. Асабліва ў галіне будаўніцтва. Лукашэнка ў чарговы раз выклікаў на справаздачу рабочую групу па праблемных пытаннях будаўнічай галіны і выказаў ёй сваё «фэ».

«Скажу шчыра, я не вельмі задаволены працай групы. Можна быць, я памыляюся, не ўсё бачу. Мы дамовіліся: працуем па прынцыпе «выявілі праблему і неадкладна яе вырашылі». Прытым жалезна і жорсткім чынам. Таму што гэтая праблема ўжо зашкальвае», — заявіў Лукашэнка, прымаючы з дакладам кіраўніка сваёй адміністрацыі Андрэя Кабякова, старшыні Камітэта дзяржкантролю Аляксандра Якабсона і старшыні КДБ Валерыя Вакульчыка.

«Насельніцтва вельмі незадаволенае, асабліва тыя, хто вядзе будаўніц-

або пачулі пра гэта — неадкладна правярылі. Калі хтосьці не выпраўляе — дадзена каманда праваахоўным органам: кайданкі — і ў камеру. І няхай тады думаюць, як працаваць з народам», — сказаў Лукашэнка.

Але калі «кайданкі — і ў камеру», то гэта будзе вельмі эфектыўнае вырашэнне пытання. У нас будаўнікоў і так не хапае — усе з'ехалі за «доўгім рублём» у Расію. А калі мы перасаджаем тых, хто пакуль што яшчэ застаўся на нашай тэрыторыі, — хто ж нам будаваць будзе? Кітайцаў сюды завезці, ці што?

Дарэчы, улады Кітая, адкуль нядаўна прыехаў прэзідэнт, таксама заклапаціліся будаўніцтвам. 23 ліпеня ў Кітаі ўведзена пяцігадовая забарона на будаўніцтва любых адміністрацыйных будынкаў. Аднаведную дырэктыву прынялі Дзяржсавет краіны і Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі Кітая. Акрамя адміністрацыйных будынкаў, забарона распаўсюджваецца і на будаўніцтва для дзяржаўны кошт любых дарагіх збудаванняў, у тым ліку гасцініц і навучальных цэнтраў.

Прынятая дырэктыва заклікае ўсе партыйныя і ўрадавыя органы эканомна расходваць бюджэтныя сродкі і выдаткоўваць іх толькі на меры, якія садзейнічаюць развіццю эканомікі і росту дабрабыту грамадзян. Дакумент забараняе ўзвядзенне, куплю, рэстаўрацыю або пашырэнне адміністрацыйных памяшканняў пад выглядам рамонтных работ або рэалізацыі горадабудаўнічых планаў.

Рамонт памяшканняў дазваляецца толькі ў выпадку, калі ў іх мінае дазволены тэрмін эксплуатацыі. Уладным структурам забараняецца атрымліваць спонсарскую падтрымку або ахвяраванні на будаўніцтва новых будынкаў. А чыноўнікі, якія займаюць некалькі пасада адначасова, не павінны атрымліваць з-за гэтага больш аднаго кабінета.

Вось бы нам такія рашэнні! «Адзін чыноўнік — адзін кабінет». І пачаць трэба, канешне, з сябе, то бок з Аляксандра Рыгоравіча. Навошта яму столькі рэзідэнцый, ды і яшчэ Палац Незалежнасці дабудоўваецца. А Пракаповіч з ягонымі больш чым 20-ю пасадамі? Няўжо для кожнай з іх — асобны кабінет?

Ну а вызваленыя памяшканні здаць пад офісы. І валюты мы такім чынам знойдзем — заваліся!

Вось бы нам такія рашэнні! «Адзін чыноўнік — адзін кабінет». І пачаць трэба, канешне, з сябе, то бок з Аляксандра Рыгоравіча. Навошта яму столькі рэзідэнцый, ды і яшчэ Палац Незалежнасці дабудоўваецца

вытворчасць, абутак — усім гэтым склады затаранія. Адзін толькі «Атлант» вельмі сур'ёзна разгрузіў свае склады з-за афрыканскай чумы свіней — людзі масава скупаюць лядоўні, каб мяса захаваць. Калі б АЧС не было, маркетынгаваму аддзелу «Атланта» трэба было яе выдумаць. А вось што з астатнім рабіць? Не прадаецца ж?

Пытанне грошай актуальнае. І браць будзем у народа. Лукашэнка на тыдні падпісаў закон, якім унесены змяненні і дапаўненні ў Крымінальны

тва, прад'яўляе абгрунтаваныя скаргі. Скардзяцца ва ўсе інстанцыі. Гэта ненармальна, недапушчальна ў той час, калі працуе камісія», — сказаў Лукашэнка.

«Ёсць праблема — бярам яе і вырашаем. Прытым пачынаючы ад канкрэтнага дома, які не будзеца або будаўніцтва якога пратэрмінавана па віне будаўнікоў або забудоўшчыкаў, і заканчваючы рашэннямі на заканадаўчым узроўні, калі для гэтага ёсць нейкая неабходнасць. Убачылі ў СМІ нейкі зварот групы нашых грамадзян

ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ЗМІЦЕР ДАШКЕВІЧ

Палітвязню Зміцера Дашкевічу 20 ліпеня ў калоніі споўнілася 32 гады. Гэта ўжо не першы дзень народзінаў, які ён спраўляе за кратамі. Першы раз ён адзначыў такі дзень народзінаў у 2007 годзе, калі быў асуджаны па артыкуле 193-1 за дзейнасць ад імя незарэгістраванага «Маладога фронту». Другі — у мінулым годзе.

Дашкевіч быў арыштаваны напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў, у снежні 2010 года. У сакавіку 2011 года Зміцер Дашкевіч быў асуджаны на два гады пазбаўлення волі нібыта за збіццё двух мінакоў. Тэрмін яго зняволення заканчваўся ў снежні 2012 года, але ўлады падрыхтавалі новую крымінальную справу супраць палітыка па артыкуле 411 КК («невывананне рэжыму калоніі»).

28 жніўні 2012 года ў глыбоцкай калоніі Дашкевіч атрымаў дадатковы год пазбаўлення волі за «злоснае непадпарадкаванне патрабаванням адміністрацыі». Усе судовыя працэсы па справах Зміцера Дашкевіча былі расцэнены праваабаронцамі як палітычна матываваныя, а арганізацыя «Міжнародная амністыя» двойчы прызнавала яго вязнем сумлення.

СЯМЁН ШАПІРА

Старшыня Гродзенскага аблвыканкама Сямён Шапіра загадаў пералічыць зарплату трэнера і футбалістаў футбольнага клуба «Нёман».

На чарговым пасяджэнні старшыня аблвыканкама Сямён Шапіра падняў пытанне пра заробкі ў футбольным клубе «Нёман». Пад гарачую руку кіраўніку вобласці трапіў галоўны трэнер клуба Сяргей Саладоўнікаў, месячны заробак якога складае 24 мільёны рублёў. «Гэта заробак трох маіх намеснікаў.

А па вобласці сярэдняя зарплата 4,2 мільёна», — пакрыўдзіўся Шапіра.

Шапіра папрасіў даць яму дадзеныя, у якую суму абыходзіцца хвіліна знаходжання на поле легіянера Сеаліна Нікаласа, які не забіў ніводнаго гола, не аддаў ні адной галявой перадачы, але зарабляе ў месяц каля 32 мільёнаў рублёў. Перыяд розыгрышу чэмпіянату — з сакавіка па ліпень — шэсць месяцаў. За гэты час футбаліст зарабіў 160 мільёнаў. З 18 матчаў чэмпіянату Сеалін выходзіў на поле дзесьць разоў і правёў агулам 185 хвілін. Калі гэты час падзяліць на заробак, атрымаецца, што за адну хвіліну перасоўванняў па футбольным полі легіянер зарабіў 860 тысяч рублёў, або каля ста долараў.

КАНСТАНЦІН СУМАР

Брэсцкі губернатар Канстанцін Сумар хоча забараніць выдзяляць зямлю пад гіпермаркеты.

На чарговым пасяджэнні Брэсцкага аблвыканкама кіраўнікі рэгіёну выказалі занепакоенасць тым, што апошнім часам у вобласці рэзка ўзрос спажывецкі імпорт. Усё часцей, выпраўляючыся ў супер- і гіпермаркеты па пакупкі, берасцейцы аддаюць перавагу таварам імпортнай, а не айчынай вытворчасці.

Пачуўшы гэтую інфармацыю, Канстанцін Сумар не заклапаціўся тым, каб беларускія тавары былі больш якаснымі і больш таннымі. Ён заявіў пра неабходнасць спыніць вылучэнне ўчасткаў гандлёвым сеткам для будаўніцтва гіпер- і супермаркетаў, каб яны «не раскладалі наш гандаль». Іншымі словамі, губернатар упэўнены ў тым, што спыненне развіцця сетак буйных крам спыніць і рост спажывецкага імпарту.

Што ж, калі знікнуць у Брэсце гіпермаркеты, ці будуць людзі «купляць беларускае»? Хутэй, па закупы яны з'едуць у вельмі недалёкую Польшчу.

ПАЛІТЫКА

▶ АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ЯКІ ХАКЕЙ НАМ ПАТРЭБНЫ?

Сяргей НІКАЛЮК

**Неканкурэнтаздольнасць
беларускай эканомікі
— пабочны прадукт
неканкурэнтаздольнасці
дзяржавы і грамадства.**

Канчатковае рашэнне Міжнароднай федэрацыі хакея правесці Чэмпіянат свету ў Мінску расчаравала апанентаў беларускай улады. Дэвіцца гэтаму не даводзіцца. У расколатым грамадстве накіраваным на значнай падзеі ўнікаюць два палярныя меркаванні, за якімі стаяць розныя каштоўнасці і спосабы іх аргументацыі. Таму агульнанацыянальны дыялог у рэспубліцы-партызанцы немагчымы. Замест яго гучаць два маналогі. Любы ахвочы можа ў гэтым пераканацца, калі звернецца і да дзяржаўных, і да недзяржаўных СМІ адначасова.

Асноўны довад супраць Чэмпіянату свету ў Мінску зразумелы: правядзенне спаборніцтваў будзе падтрымліваць рэжым, які парушае правы чалавека. Прыхільнікі чэмпіянату адмаўляюць сам факт такіх парушэнняў і нагадваюць, што яшчэ ініцыятарам арганізацыі сучасных Алімпійскіх гульняў П'ерам дэ Кубертэнам сфармуляваны лозунг: «Спорт па-за палітыкай».

З дапамогай сацыялагаў праявілі ад палітычна актыўных грамадзян да грамадства ў цэлым. У сакавіку 2012 года за правядзенне Чэмпіянату свету выказалася 46% беларусаў, супраць — 13%, 41 працэнт заявіў пра сваю аб'якавасць да гэтага пытання (НІСЭПД).

Мы самі ў шоку!

Каштоўнасці не могуць быць прадметам дыскусіі, і таму марнаваць час на збліжэнне процілеглых пунктаў гледжання — сабе даражэй. Але хто сказаў, што хакейнае праблема абмяжоўваецца пералічанымі вышэй узаемавыключальнымі меркаваннямі? Закон ненаўмысных наступстваў, наколькі мне вядома, ніхто яшчэ не адмяняў. Нават на побытавым узроўні нечаканыя акалічнасці ўвесь час карэктуюць нашы планы, а што ж казаць пра планы, якія рэалізуюцца дзяржавай...

Каб знайсці адпаведны прыклад, не трэба паглыбляцца ў стагоддзі. Улетку 1957 года ў Маскве (г. зн. у сталіцы таталітарнай дзяржавы) прайшоў VI Сусветны фэст моладзі і студэнтаў. Гасцямі фэсту сталі 34 тысячы чалавек са 131 краіны.

Каб зразумець мэты, якія ставілі перад сабой арганізатары фэсту, нагадаю, што ён праводзіўся ў разгар «халоднай вайны». Яе пачаткам прынята лічыць выступ Уінстана Чэрчыля ў Фултане 5 сакавіка 1946 года. Дзвюм звышдзяржавам адчайна былі патрэбны саюзнікі, і СССР і ЗША не шкадавалі сродкаў для ўзмацнення свайго ўплыву на краіны «трэцяга свету».

Падрыхтоўка айчынных спецыялістаў, якія валодаюць адпаведнымі мовамі, і прыцягненне

замежных студэнтаў з мэтай фармавання эліт прасавецкай арыентацыі разглядаліся крамлёўскімі ідэолагамі ў якасці абавязковых складнікаў «міралюбнай знешняй палітыкі» СССР. Для яе паспяховага правядзення ў 1944 годзе быў заснаваны Інстытут міжнародных адносін, а за год да фэсту пры Маскоўскім дзяржаўным універсітэце адкрылі Факультэт усходніх моваў, што пасля эвалюцыянаваў у Інстытут краін Азіі і Афрыкі, а праз тры гады пасля фэсту ўзнік Універсітэт сяброўства народаў.

Зразумела, што запрашэнне на маскоўскі фэст атрымлівалі пераважна прадстаўнікі «прагрэсіўнай моладзі». Шматлікія госці сваю «прагрэсіўнасць» даказалі ўдзелам ва ўзброенай барацьбе супраць «заходніх каланізатараў».

Якое ўражанне на замежных гасцей зрабіла сталіца першай у свеце дзяржавы «працоўных і сялян» — пытанне асобнае, але сам факт з'яўлення на вуліцах Масквы тысяч замежнікаў, шмат хто з якіх належаў да «нетрадыцыйных» расаў, шакаваў масквічоў. У той час слова «замежнік» у СССР было сінонімам слоў «вораг» і «шпіён».

Я да гэтага часу памятаю бурную рэакцыю бацькоў на ліст, які атрымала мая сястра ад аднагодкі з Балгарыі. Справа была ў 1960 годзе. Мы жылі ў Рызе. Бацька камандаваў артылерыйскім палком. У яго асабістай справе быў зафіксаваны факт ад'езду ў 1909 годзе роднага дзядзькі з украінскай вёскі ў Амерыку, і гэты факт ужо двойчы бацьку аддукаўся.

Ненаўмысныя наступствы

Вікіпедыя дае магчымасць уваскрэсіць уражанні ўдзельнікаў фэсту: «Я памятаю, як светлымі начамі на маставой вуліцы Горкага стаялі купкі людзей, у цэнтры кожнай з іх некалькі чалавек штосьці гарача абмяркоўвалі. Астатнія стаялі

вакол іх шчыльнымі коламі, услухоўваліся, набіраліся розуму, прызвычаліся да самога гэтага працэсу — свабоднага абмену меркаваннямі».

Працэс свабоднага абмену думкамі, які нечакана адкрыўся савецкім людзям, — адно з ненаўмысных наступстваў фэсту. Ну, хто з яго арганізатараў мог прадбачыць нешта падобнае?

Але працягну цытаваць Вікіпедыю: «У раёне Ленінскіх гор затрымалі групу мужчын. Яны размясціліся за кустамі пасрод газону, у цэнтры — два маладых афрыканцы. П'яныя і галюком. Сталі разбірацца, і адзін з мужыкоў патлумачыў: маўляў, паспрачаліся з сябрамі, якога колеру ў неграў «гаспадарка». Каб вырашыць пытанне, купілі некалькі бутэлек гарэлкі і ўгаварылі (жэстамі!) дэлегатаў, якія прагульваліся побач, зазірнуць «на пікнічок». Калі тыя як след напіліся, іх здолелі пераканаць зладзіць стрыптыз. Якраз да разгару падзей мы і падаспелі. Афрыканцаў адправілі ў гасцініцу, а нашых — у найбліжэйшы пастарунак».

Калі меркаваць па прыведзенай цытаце, нашы з «найбліжэйшага пастарунку» і не выходзілі. І не важна, што плошча «пастарунку» складала 1/6 частку сушы. Сорок гадоў жыцця за «жалезнай заслонай» (два пакаленні) не маглі не адбіцца. Асноўнай інфармацыйнай крыніцай «нашых» пра Афрыку былі дзіцячыя вершы Карнея Чукоўскага. Ці варта пасля гэтага дзівіцца непадробнай цікавасці масквічоў да колеру «гаспадаркі» ў прадстаўнікоў негроіднай расы.

Яшчэ адно ненаўмыснае наступства фэсту — нараджэнне паняцця «людзі добрай волі». Гэта працаўнікі капіталістычных краін, якія яшчэ пакуль не гатовыя будаваць сацыялізм, аднак ужо і не ворагі. Яны складалі пераважную большасць замежных гасцей. Такім чынам, для савецкага чалавека чорна-белая карціна свету нечакана ўсклад-

нілася, а ў руху ад простага да складанага і палягае сутнасць працэсу развіцця.

Спіс ненаўмысных наступстваў прапагандыскага мерапрыемства, што задумалі і правялі партыйныя функцыянеры, прыведзенымі прыкладамі не абмежаваўся. Фэст адыграў велізарную ролю ў мабілізацыі інтэлігенцыі, якая складала позняе ядро «шасцідзсятнікаў».

Не абышоў ён і абывацеляў. Тысячы гасцей фэсту адным сваім знешнім выглядам дэманстравалі перавагу рынкавай эканомікі над эканомікай планавай. Першая выблябла джынсы, другая — нагавіцы.

Асноўны эканамічны закон сацыялізму гарантаваў савецкім людзям задавальненне іх матэрыяльных і культурных патрэбаў, што раслі ўвесь час. Гаворка, зразумела, ішла пра разумныя патрэбы, г. зн. пра запатрабаванні, што былі вызначаны рашэннямі партыйных з'ездаў. Але фэст істотна падняў планку разумнасці запатрабаванняў насельніцтва. Гэта быў выклік, адэкватны адказ на які партыйныя таварышы знайсці так і не здолелі.

Прыклад з VI Сусветным фэстам моладзі і студэнтаў я прывёў не для таго, каб паспрабаваць правесці паралелі з хуткім Чэмпіянатам свету па хакеі. Нельга двойчы ўвайсці ў адну і тую ж раку. Іншы час — іншыя праблемы. Сёння немагчыма ўявіць сабе беларусаў, якія спрачаюцца на тэму колеру «гаспадаркі». Але што засталася нязменным, дык гэта няўхільнасць закона ненаўмысных наступстваў. Яго «ўмяшанне» ў заплававаны ход падзей накіравана самім маштабам хуткага мерапрыемства.

Карціна алеем

Той, хто лічыць, што асноўныя праблемы Беларусі палягаюць у галіне палітыкі, — памыляецца. Маркс меў рацыю, калі адносіў палітыку да надбудовы, аднак ён памыліўся з вызначэннем базісу.

Эканоміка на ролю базісу не цягне, бо сама з'яўляецца вытворнай ад культуры.

Наш «адзіны палітык» (АП) з такога кшталту рэвізіяй марксізму цалкам бы пагадзіўся. Прывяду адпаведную цытату: «Почему наши товары с трудом конкурируют на внешних рынках? Не только по причине так называемой неблагоприятной конъюнктуры. Есть и вполне субъективные причины — потому что часто мы работаем плохо, спуская рукава. Пьянство на рабочих местах до конца так и не изжили. Технологии не соблюдаются порой, на работе многие не напрягаются, добросовестность становится редкостью. И это касается не только производства. Посмотрите на наш сервис. Продавцы в магазинах, официанты в кафе, автослесари в мастерских часто хамят, переходят к жульничеству, обманывают своих клиентов — тех, кто платит им свои деньги».

Карціна алеем у стылі сацыялізму. Работнікі савецкага сэрвісу, як вядома, працавалі пад дэвізам: «Вас шмат, я адна». Эканоміка дэфіцыту засталася ў мінулым, але ад дэфіцыту прафесіяналізму мы так і не пазбавіліся.

Але не варта аб'ядноўваць пад займеннікам «мы» выключна гандляроў і афіцыянтаў. А як накіраваны, хто аб'яднаны пад назойнікам «улада»? Днямі я праглядаў свой архіў і сустрэў выказванне Пятра Пракпаповіча — далёка не апошняга чалавека ва ўладнай іерархіі. Вось яго рэцэпт прыцягнення замежных інвестараў: «На працягу наступнага года, а яшчэ лепш — да новага года, мы павінны стварыць такія ўмовы, каб Беларусь паводле клімату спрыяння бізнэсу ўвайшла ў першыя 25 краін свету. Ніякіх грошай для гэтага не трэба — неабходна толькі перагледзець нарматыўную базу». Гляджу на дату — лістапад 2008 года. Па выніках мінулага года ў рэйтынгу Сусветнага банка ў нас 58-е месца. У чым тут прычына? Няўжо п'янства на працоўных месцах?

Неканкурэнтаздольнасць беларускай эканомікі — пабочны прадукт неканкурэнтаздольнасці дзяржавы і грамадства. Дамарослымі мерамі сітуацыі не выправіць. Неабходныя рэгулярныя знешнія шокі.

Чым тут зможам дапамагчы хакейнаму чэмпіянату? Адзін прыклад. Паводле Канстытуцыі, адзіным суверэнам у нас з'яўляецца народ, а дзяржава яму служыць. На прыктыцы ж дзяржава валодае манопольным правам дыктаваць народу сваю волю. Такі парадак склаўся не сёння і не ўчора.

Але, прыняўшы на сябе ролю арганізатара такога маштабнага спартовага спаборніцтва, беларуская дзяржава вымушана адмовіцца ад гольна паводле ўласных правілаў і прыняць правілы міжнародныя. Міжнародныя нормы абслугоўвання кліентаў давадзецца асвойваць і тысячам беларускіх прадавачак і афіцыянтаў. У гэтым і будзе палягаць адно з ненаўмысных наступстваў Чэмпіянату свету па хакеі.

5

ГРАМАДСТВА

ЯДЫ НАД КРУПСКІМ РАЁНАМ

Віталь СЯМАШКА

Днямі на рахунак кампаніі «ДВЧ-менеджмент» пералічаны 1,5 мільёна долараў — першы транш на будаўніцтва, як пазначана ў паперах, «прамысловага аб'екта перапрацоўкі адпрацаваных нафтапрадуктаў». Жыхары пасёлку Крупкі, што на Міншчыне, ужо ёміста ахрысцілі яго «завадам ядаў».

Сёння да станцыі Крупкі з Мінску можна дабрацца ўдваі хутчэй. Дзякуючы нядаўна адкрытаму маршруту да Оршы на швейцарскай электрычцы. Крупкі з савецкіх часоў застаюцца буйным перавалачным чыгуначным вузлом. Да станцыі прымкае 2-тысячны пасёлак, які паціху памірае.

«Пазакрывалі ўсё — быў цагляны завод, пякарня свая. А да маскоўскай шашы 2 кіламетры, чыгунка вялікая — і нічога!» — распавядае брыгадзёр чыгуначных рамонтнікаў Васіль.

У 2011 годзе Міністэрствам абароны на аўкцыён была выстаўлена буйная нафтабаза, што з'яўлялася і асноўным працадаўцам для мясцовых. Яе выкупіла фірма «Каспійбуд». Яна і заахвоціла інвестараў з беларуска-расійска-нямецкай кампаніі «ДВЧ-менеджмент». На тэрыторыі базы дагэтуль знаходзіцца сотні 68-тонных цыстэрнаў, дзе можна захоўваць перапрацаваныя «яды». Пра гэта 3 месяцы таму паведаміў і вертыкальны «Крупскі веснік».

31-гадовы Марат Занямонца агучыў тэма чуткі, што ходзяць сьрод мясцовых жыхароў:

«Будуць набіраць людзей туды да паўсотні — кажуць, з заробкам па 4 мільёны. У газеце было на-

пісана, што можна ўжо здаваць адпрацаванае масла — за літар тысяча. Але за такі грошы лепш выліць!»

Той жа «Крупскі веснік» паведаміў, што везціся сыравіна для працы завода будзе аж з Кіпра, і захоўванне па прыродзе ядавітых адкідаў, аказваецца, мае яшчэ на мэце «паляпшэнне экалагічнай сітуацыі ў краіне» (!). Прынамсі, вертыкальная газета «Мінская праўда» паведаміла, што побач з былымі рэзервуарамі для захоўвання паліва, у непазрэданай блізкасці ад людскога жылля, узнікнуць яшчэ экалагічна небяспечны завод па вытворчасці пластыку адмысловы цэх «па перапрацоўцы ды вяртанні да жыцця адпрацаваных хімікатаў».

Я звязаўся з начальнікам аддзела эканомікі Крупскага райвыканкама Тацыянай Казлоўскай. І вось што яна патлумачыла наконт небяспечнасці будучага прамысловага аб'екта: «Як ён можа быць «яданебяспечны», калі заключана дамова з Міністэрствам аховы прыроды? А Кіпр задзейнічаны, бо фірма замежная, і адтуль паступаюць інвестыцыі, масла. Небяспечна няма!»

Ля аўтобуса прыпынку ў Крупках людзі самі падыхлі, убачыўшы дыктафон: «Во ў склады нафтабазы завозяць нейкі яд! ماشына нядаўна стаяла з надпісам «яды» на бочках. А ўсе шкодныя вытворчасці павінны быць за 1,5 кіламетра, а там хаты стаяць у 100 метрах. І хто ім дазволіў, незразумела, за які кабар?»

Мясцовыя жыхары ўжо накіроўвалі свае звароты ў пракуратуру. Была створана нават адмысловая ініцыятыўная група. Ініцыятарамі яе стварэння, кажуць, была сям'я Ніковічаў. Настаўніца музыкі, спадарыня Святлана, мяне нібы чакала: «Усё праўда! Заходзьце смела!»

Знаёмлюся з маці, Марыя Сямёнаўнай, якая 13 гадоў адпрацавала ахоўніцай на нафтабазе:

83-гадовая Марыя Сямёнаўна Ніковіч

«Мамачка родная, з Кіпра ў Крупкі адыходы будуць прывозіць ад «Боінгаў!» Я стала крычаць, што адыходы ядавітыя, а цыстэрны давенныя, іржавыя, стаялі без паліва колькі год! Знаходзіцца ад хат за 5 метраў, пад зямлёй! Мы ж усе ўзялім у паветра і падохнем не сваёй смерцю, будзем хварэць усе! Дыхаць і так няма чым, бо лес вырублі па магістралі — у таполях, амерыканскіх клёнах, як у вяночку, быў пасёлак. А чаго, стала дапытвацца: маўляў, як будзе прыязджаць Лукашэнка, дык каб хто не напаў! Ну, ці чулі такі чуд?»

«Абазнанія людзі паведамілі мне, што ў будынку, дзе быў бар у цэнтры, збіраюцца зрабіць казіно, паколькі цягнулі хуткасныя з Масквы побач — вунь Ала Пугачова прайграла ж за 20 гадзінаў сотні тысяч долараў у Мінску! За наш бар заплацілі 440 мільёнаў — 50 тысяч долараў. А ў расіяна абслуга атрымлівае вельмі вялікія грошы. У Маскве нашым маладзенькім дзяўчынкам, якіх запрасілі ў пажыўныя месцы афіцыйнамі, заплацілі за 10 дзён працы па 8,5 тысячы долараў. Таму ўсе пачнуць нас скупляць. Лясны масіў быў цудоўны — з грыбамі, ягадамі! Людзі абураліся, пісалі — бачыце, сасна адна ў нас тырчыць. Вецер моцны стаў дзьмуць — зрублілі клёны, якія бралі пасля Чарнобыля на сабе

ўсе цяжкія металы. І ніхто нічога не гаворыць пра пасёлак. Лазні няма, камбінат бытавога абслугоўвання перанеслі ў Крупкі. Старому чалавеку пілу пагастрыць

Святлана Ніковіч, кіраўнік ініцыятыўнай групы

— вялікая праблема...» — распавядае Святлана Ніковіч.

Пасля майго прыезду ў хаце Ніковічаў сабраліся за кубкам гарбаты абмеркаваць сітуацыю і планы дзеянняў 11 сяброў ініцыятыўнай групы — людзей розных узростаў і прафесій, якія гатовы змагацца за свае здароўе і жыццё. Рэй павёў былы марак-вайсковец Генадзь Кавалёў: «Тут непакой за ўласнае жыццё і лёс пакаленняў — будучага і цяперашняга. Чаму насельніцтва не паставілі ў вядомасць пра будаўніцтва? Бо з намі ніхто не лічыцца! І чыя

Генадзь Кавалёў

сёння гэта зямля? Каму можна прад'явіць прэтэнзіі і дакладна, не па чутках, даведацца, што за будаўніцтва будзе весціся?»

Далейшую хаду размовы падаю амаль стэнаграфічна:

Святлана Ніковіч: «Завод будзе трохстадыны, значыць, 3 цэха. Плануецца прыяднаць завод пластыкавых вырабаў — страшэнна ядавіты. У Мінску на такі ж муж хадзіў — там «вышплёваюць» лёгкія, больш за год працаваць нельга. Далей, па «Мінскай праўдзе», — «спеццэх па перапрацоўцы хімікатаў». Яны нават не хаваюцца — трымайце!»

Былы камандзір вайскавай часткі, палкоўнік Юрый Ткачэнка кажа: «А як прыкрыцце — перапрацоўка нафтапрадуктаў! Яны плануюць да 100 кубоў у суткі — дзе яны набяруць у

Беларусі столькі маславых адыходаў?! Гэта колькі ж аўтамабіляў трэба мець на краіну? Кажуць, калі не хопіць, з Украіны і Расіі завязуць. Па-другое, яны ўжо нашу свідравіну з пітной вадой збіраюцца забіраць. «Вам зробіць другую свідравіну!» — кажуць. Дзе яны знойдуць, незразумела? А адыходаў на 100 кубоў перапрацоўкі мінімум 10%. Куды іх скінуць?! Адстойнікі не вытрымаюць такой нагрукі. Я спытаў у санітарнага ўрача. Адказ: «Калі будуць сігналы парушэнняў, прыем мер». А мы пасля будзем працаваць на аптэку?! Тайны крупскага двара маем...»

Марыя Жук, жыхарка вайскавага гарадка, што ў некалькіх метрах ад месца збудовы ядавітымі цыстэрнамі, скардзіцца: «Станцыя Крупкі знаходзіцца за паўтара кіламетра ад вайскавай часткі, там нашы дамы. І мы павыміраем як маманты — мы будзем піць атручаную ваду, дыхаць ТЫМ паветрам. Я не магу зразумець — няўжо ў райцэнтры ды пасёлку адзін старшыня райвыканкаму жыве? Няўжо людзі самі сябе ворагі і задумалі такую будоўлю?»

Людміла Ткачэнка, мясцовая жыхарка, распавядае: «Калі мясцовыя «паркі» атрымалі нейкі адкат, ім зусім нецікава закрываць гэта ўсё — трэба ж будзе даць справядачу за гэтыя грошы. А ў мяне ўнук-немаўля на выхаванні знаходзіцца. Дзеці з Мінску, унукі прыязджаюць адпачываць. Пра іх мусім задумвацца?! Мала таго, што з-за лягаса ўлетку не адкрыць фрамугу — б'емся-б'емся колькі год, каб трубы, што сушаць і паляць дрэва, паставілі па-за плотам, бо ідзе дым чорны — бессэнсоўна, прачынаемца ад гару!»

Юрый Ткачэнка: «Ёмістасці-бочкі закладзены з 50-х гадоў, як і вайсковая нафтабаза. З 2004-га, калі яе закрылі, яны стаялі іржавымі, без дыягностыкі. Гэта дарэга справа — праверка, ці ёсць уцечкі, трэшчыны. Калі зараз загрузіць у іх нафтапрадукты, можа быць экалагічная катастрофа! Трэба пісаць паперы ў Дзяржкантроль — хай яны правераць, бо нам дадуць толькі адпіскі, фількіны граматы. Пасля подпісы і звароты трэба адпраўляць вышэй. У іх трэба аргументавана даказаць, што нам гэты бруд не патрэбны!»

Вяртаючыся ў Мінск, я ўзгадаў, як Марыя Сямёнаўна расказала пра тое, чым скончылася яшчэ адно замежнае прышэсце ў Крупкі: «Гадоў 10 таму немец хацеў заснаваць прадпрыемства па перапрацоўцы драўніны, каб мэбля рабіць тут таннымі працоўнымі рукамі. Спалілі — і ніхто нічога не знайшоў...»

Але не ўсе падзяляюць апасенні Марыі Сямёнаўны. Перад сустрэчай з Ніковічамі я зайшоў у невялікую краму з надпісам «Хлеб», дзе пагутарыў з гандляркай Людмілай Бачышча: «Дык а вы самі бачылі бочкі з надпісам «Яд»? Гэта пісакі, што ўсё жыццё пішучы! Ніковіч падбухторвала ўсіх — пісаць, пісаць. А мы нічога не ведаем...»

Р.С. У Крупскім раёне пачаўся збор подпісаў пад зваротам да Лукашэнка, каб спыніць будаўніцтва «завадам ядаў». Як паведаміла напярэдадні спадарыня Марыя Ніковіч, ва ўсіх кантонах пасёлка дадзены ўказанні сяброў ініцыятыўнай групы не пускаць, іх звароты зрываць.

ГРАМАДСТВА

▶ ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

СМЯРОТНАЕ ПАКАРАННЕ — НЕВЫНОСНАЕ ПЫТАННЕ

Сяргей ПУЛЬША

Пытанне пра смяротнае пакарэнне ў Беларусі — спрэчнае і балючае. У 1996 годзе на рэферэндуме людзі прагаласавалі за захаванне пакарэння смерцю. Ці варта выносіць пытанне пра адмену смяротнага пакарэння на новы рэферэндум?

Напрыканцы мінулага тыдня пра гэта спрачаліся ініцыятары «Народнага рэферэндуму» і спецыялісты з ліку праваабаронцаў.

Праваабаронцы супраць смяротнага пакарэння

Зараз у Беларусі толькі 14 артыкулаў прадугледжваюць смяротнае пакарэнне, два з іх — за злачынствы, здзейсненыя ў вайсковы час. Астатнія 12 караюць смерцю за наўмыснае забойства з абцяжарваючымі абставінамі і масавае забойства — артыкулы кшталту тэрарызму. Агулам смяротных прысудаў у краіне выносіцца не так ужо шмат — ад трох да пяці на год. Дык ці варта дзеля трох-пяці чалавек захоўваць стан краіны як апошняй у Еўропе і на прасторах былога СНД, дзе смяротныя прысуды не толькі выносяцца, але і выконваюцца?

Праваабаронцы лічаць, што не варта. І аргументы тут як эмацыйныя, так і юрыдычныя. Смяротнае пакарэнне не павінна захоўвацца там, дзе няма справядлівага разгляду справы.

Як распавёў каардынатар кампаніі «Праваабаронцы супраць смяротнага пакарэння» Андрэй Палуда, найбольшая колькасць людзей, якія выступілі супраць смяротнага пакарэння, была адзначаная падчас працэсу Канава-лава і Кавалёва па тэракце ў мінскім метро — 52%. Людзі проста не верылі ў магчымасць справядлівага разгляду гэтай справы.

Журналістка Любоў Лунёва адзначыла, што не мае даверу і да камісіі па памілаванні, бо ў беларускіх умовах у яе ўваходзяць тыя, хто зацікаўлены ў смяротным прысудзе. Яна ўзгадала адну «смяротную» справу сярэдзіны 1990-х. «Хто ўваходзіць у камісію па памілаванні пры прэзідэнце: суддзі, пракуроры, міліцыянеры. Што, пракурор ці суддзя будуць кагосьці мілаваць? Гэта значыць, прызнаць судовую і пракурорскую памылку. З іншага боку, справа забітага Вані Фаміна потым была расшытая, і туды ўстаўлены пяць рабаванняў кіёскаў, дзве крамы, 18 кватэрных крадзяжоў, тры матацыклы!» — кажа Лунёва. То бок, на «жмурка» спісалі шмат «всіякоў».

То бок, не толькі з маральна-этычных меркаванняў смяротнае пакарэнне падлягае адмене.

Тыя, хто за смерць, — таксама супраць

Вельмі парадаскальнай выявілася думка прыхільнікаў захавання смяротнага пакарэння ў Беларусі. Каардынатар кампаніі «Гавары праўду!» Андрэй Дзмітрыеў заявіў: ён за смяротную кару. «Я супраць яе адмены, але я лічу, што трэба змяніць сам працэс: рашэнне пра смяротнае пакарэнне не павінна заканчвацца на ўзроўні прэзідэнта. Павінен быць іншы прынтцып: чалавек, асуджаны да такой меры, павінен прайсці ўсе магчымыя інстанцыі для абскарджання смяротнага прысуду, і не толькі беларускія. У гэтым выпадку я бачу магчымасць «адтэрміноўкі» выканання смяротнага пакарэння, магчыма, год на 10, каб сапраўды прайсці ўсе юрыдычныя інстанцыі і даказаць, што з такім прысудам дзяржава не памылілася», — кажа Дзмітрыеў.

Фактычна гэтая пазіцыя палітыка ў мараторыі на смяротнае пакарэнне.

Былы адвакат Уладзімір Букштынаў кажа, што згодны «наступіць на горла ўласнай песні». «Я не толькі адвакат — за маімі плячыма яшчэ і 20 гадоў пракурорскай практыкі. Праз мае рукі прайшлі сотні крымінальных справаў па абвінавачваннях у забойстве, я выяжджаў на месцы злачынстваў, бачыў гэтыя жудасныя трупы. І на фоне гэтых гадоў, я за захаванне смяротнага пакарэння», — прызнаецца ён.

Але для яго гэтая пазіцыя не з'яўляецца абсалютам, бо ў яго, як у прафесіянала, ёсць больш высокая мэта, чым «жыццё двух, трох альбо дзесяці адмарозкаў». «Гэта доступ дзесяцімільённага народа да еўрапейскага права-суддзя. У нас людзі, асуджаныя па крымінальных справах, далей Вярхоўнага суда дайсці не могуць. Яны ўпіраюцца ў гэты дах, калі ёсць легальны і законны шлях аспрэчыць рашэнне беларускай істыцыі ў той жа Еўропе. Шлях да еўрапейскага права-суддзя адзін — праз Савет Еўропы. А ўмоваў уступлення ў Савет Еўропы і пад юрысдыкцыю Еўрапейскага суда ёсць адмена альбо мараторый на смяротнае пакарэнне. І дзеля гэтай мэты, доступу да еўрапейскай судовай сістэмы я б захаваў жыццё гэтым васьмі — пятнаццаці «смяротным» асуджаным. Калі на вагах з аднаго боку жыццё злачынцаў, а з іншага — доступ дзесяці мільёнаў беларусаў да еўрапейскага права-суддзя — хай жывуць», — кажа Букштынаў.

Ці будзе рэферэндум пра смяротнае пакарэнне?

Яшчэ адна дзіўная рэч: праваабаронцы, якія выступаюць за адмену смяротнага пакарэння, катэгарычна супраць вынасу гэтага пытання на плебісцыт. На іх думку, гэтае пытанне для ўсеагульнага абмеркавання занадта

складанае і спрэчнае, каб атрымаць аб'ектыўнае рашэнне.

Былы адвакат Павел Сапелка адзначае: для таго, каб прайсці да разумення неабходнасці адмены смяротнага пакарэння, трэба мець дастаткова высокую правую культуру і высокі ўзровень ведаў па гэтай праблеме. «Таму не кожны чалавек у Беларусі, калі ён будзе пастаўлены перад выбарам, захаваць ці адмяніць смяротнае пакарэнне, будзе валодаць усёй інфармацыяй, якая дасць яму магчымасць прыняць слушнае рашэнне. У такой сітуацыі пытанне адмены смяротнага пакарэння павінна вырашацца не шляхам галасавання, а жорсткай воляй дзяржавы. І я думаю, што Беларусь павінна праявіць гэтую волю. Можна быць, нават не звяртаючы ўвагу на меркаванні людзей, якія выступаюць за захаванне смяротнай кары», — кажа ён.

Дзмітрыеў, нягледзячы на тое, што менавіта «Гавары праўду!» разглядае магчымасць вынасу гэтага пытання на рэферэндум, лічыць бессэнсоўным на ім такое пытанне. Прынамсі, зараз. «У адсутнасці нармальнай публічнай дыскусіі прыймаць такія рашэнні немагчыма. Тэма настолькі спецыфічная, што, з аднаго боку, ёй вельмі лёгка маніпуляваць, а з іншага боку — яна не дазваляе зразумець, мае чалавек на конт гэтага перакананае і акрэсленае меркаванне, альбо ягоная пазіцыя выкліканая эмоцыямі», — кажа Дзмітрыеў.

Аналагічнай пазіцыі прытрымліваецца і Палуда. Калі пытанне даволі эмацыйнае, то ім вельмі проста маніпуляваць. А праз гэтыя маніпуляцыі праваабаронцы могуць страціць тыя пазіцыі, якія ў іх ёсць зараз. «Калі па тэлебачанні пачнуць паказваць адмысловыя прапагандысцкія фільмы пра неабходнасць захавання смяротнага пакарэння, то народ выкажацца за яго захаванне. А калі народ выкажацца захаваць гэтую меру, то тады ўвогуле не будзе пляцоўкі для абмеркавання гэтага пытання. Зараз улады кажучь пра рэферэндум 1996 года. А калі яны будуць казаць пра рэферэндум 2014 года — у нас увогуле знікне нават магчымасць казаць пра

адмену смяротнага пакарэння», — адзначае Палуда.

І вельмі цікавую пазіцыю, праўда, з чужых вуснаў, выказала Любоў Лунёва. «Як казалі расійская праваабаронца Валерыя Навадворская, навошта мы вучым юрыстаў, ствараем ім такую кар'ерную лесвіцу, да Канстытуцыйнага суда, калі важнейшыя юрыдычныя пытанні будуць вырашаць бабулькі ля пад'езду?».

Калі не гэта, што замест?

Калі пытанне пра смяротнае пакарэнне вынасіць на рэферэндум не варта, то якое ж пытанне можна вынесці, каб адмяніць смяротную кару ў Беларусі? Павел Сапелка прапанаваў запытацца, ці павінна Беларусь выконваць свае міжнародныя абавязкі? Сапраўды, міжнародныя нормы дапускаюць захаванне смяротнага пакарэння. Нават Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах прадугледжвае, што смяротная кара можа часова існаваць да яе адмены. «Але не трэба забывацца пра тое, што ёсць і шэраг іншых міжнародных актаў, якія наўпрост забараняюць катаванні, жорсткае і прыніжаючае абыходжанне, гвалт у адносінах да асобы, і гэтак далей. Усе гэтыя прыкметы суправаджаюць вынасенне і выкананне смяротнага прысуду. Калі сыходзіць з беларускай практыкі, немагчыма нават пахаваць чалавека ў адпаведнасці з ягоным веравызнаннем, — а гэта ўжо катаванні яго родзічаў, парушэнне права на свабоду веравызнання», — адзначае Сапелка.

Яшчэ адзін шлях — вынесці на разгляд пытанне не пра адмену смяротнага пакарэння, а пра ўвядзенне мараторыю на яго. Гэта будзе прасцей: па-першае, мараторый не ёсць канчатковай адменай пакарэння, яго можна і зняць. Па-другое, для мараторыі не трэба змяняць законы: у Канстытуцыі прапісана, што смяротная кара носіць часовы характар. Дастаткова аднаго росчырку на ўказе прэзідэнта, каб увесці мараторый.

Да таго ж, вынікі рэферэндуму 1996 года былі ў значнай ступені абумоўлены тым, што тады ў законе не было альтэрнатывы

Не кожны чалавек у Беларусі, калі ён будзе пастаўлены перад выбарам, захаваць ці адмяніць смяротнае пакарэнне, будзе валодаць усёй інфармацыяй, якая дасць яму магчымасць прыняць слушнае рашэнне

смяротнаму пакарэнню. Альтэрнатыва з'явілася толькі ў 1998 годзе — пажыццёвае зняволенне. Менавіта ў сувязі з гэтым з 1999 года колькасць смяротных прысудаў зменшылася ў разы. Так што мараторый, пэўна, быў бы альтэрнатывай смяротнай кары.

Пытанне будзе

Але менавіта з таго, што гэтае пытанне эмацыйнае, з таго, што, на думку спецыялістаў, яго нельга выносіць на абмеркаванне, гэтае пытанне, хутчэй за ўсё, і будзе ўключана ў шэраг пытанняў «Народнага рэферэндуму». З палітычных мэтаў.

Генерал Валер Фралюў адзначаў, што «Народны рэферэндум» мае свае мэты і задачы, а не праваабарончыя. «Давайце будзем шчырымі: мы яго робім для таго, каб паказаць, што апазіцыя — не слабая і раздробненая, і каб паказаць, што апазіцыя не адарвалася ад народа, што яна абмяркоўвае пытанні, якія цікавыя народу. Пытанне адмены смяротнага пакарэння, добра, што эмацыйнае — яно закранае кожнага. І хай 85% выкажуцца за захаванне смяротнага пакарэння — я ў гэтым не бачу нічога кепскага, бо я сам — прыхільнік смяротнага пакарэння. У чалавеку яшчэ занадта шмат жывёльнага, і павінен быць нейкі стрымліваючы фактар, каб гэта жывёльнае не прарывалася навунок», — кажа Фралюў.

І Уладзімір Някляеў, ніяк не вызначыўшы сваё стаўленне да такога віду пакарэння, адзначыў, што для яго, як палітыка, гэтае пытанне будзе проста выгадным. «Гэтае пытанне тычыцца як рэжыму, улады, так і яе апанентаў, і аб'якавых людзей. І гэтае пытанне, нароўні з тым, якое відавочна ўжо трэба паставіць: «Ці згоднія вы з тым, каб адзін чалавек займаў прэзідэнцкую пасаду не больш за дзве пяцігодкі», змушае ўсіх падключыцца да абмеркавання. А нам трэба, каб людзі пайшлі гэта абмяркоўваць, каб яны засталіся не аб'якавымі да пытанняў. Мажліва, яно будзе ў іншым выглядзе, але тое, што яно цікавае, і спрэчка паказала», — адзначыў ён.

Такім чынам, «Народны рэферэндум» з двума пытаннямі ўжо вызначыўся. Ці нашкодзіць пытанне аб смяротным пакарэнні актыўным прыхільнікам яго адмены — гэта ўжо зусім іншае невыноснае на рэферэндум пытанне.

ТАЛЕТЫДЗЕНЬ

31 ЛІПЕНЯ, СЕРАДА

06.00, 07.20, 08.15 Добрай раніцы, Беларусь!
07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00, 23.25 Навіны.
07.05, 08.05 Дзелавое жыццё.
07.10, 08.10 Зона Х.
09.10 Серыял «Добры дзень, мама!».

15.00 «Я падаю на развод».
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Зразумець. Прабачыць».

07.00 Раніца.
09.00 Тэлебарометр.
09.05 Ваенны дэтэктыў «Замах» (Беларусь-Расія). 1-я серыя.

06.00, 08.30 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.00 Нашы навіны.
09.05 «Жыць здорава!».

1 ЖНІЎНЯ, ЧАЦВЕР

06.00, 07.20, 08.15 Добрай раніцы, Беларусь!
07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00, 23.20 Навіны.
07.05, 08.05 Дзелавое жыццё.

фильм.
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Добрага здарова!».

07.00 Раніца.
09.00 Тэлебарометр.
09.05 Ваенны дэтэктыў «Замах» (Беларусь-Расія). 1-я серыя.

06.00, 08.30 Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.00 Нашы навіны.
09.05 «Жыць здорава!».

07.00 Раніца.
09.00 Тэлебарометр.
09.05 Ваенны дэтэктыў «Замах» (Беларусь-Расія). 1-я серыя.

07.00 «Раніца Расіі».
10.00 «Асаблівая нагода».
11.00 Весткі.
11.30 «Прамы эфір».

19.50 Навіны - Беларусь.
20.00 Весткі.
20.40 Шматсер. фільм «Белая гвардыя».

06.00 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай».
08.40 Серыял «Вяртанне Мухтара».
10.00 Сёння.

05.00 Т/с «Агонь кахання».
06.40 Т/с «Арабэла».
07.05 «Цік-так».
07.20 М/с «Смешарыкі».

00.50 Т/с «Закон і парадак. Злачынны намер».

07.00 Аб'ектыў.
07.25 Студыя «Белсат».
08.00 Размовы эксперта (інфармацыйна-аналітычная праграма).

11.10 «Закрытая школа». Шматсерыйны фільм.
12.10 «Жаночы доктор 2». Шматсерыйны

17.00 «Таямніцы інстытута высакародных дзяўчын». Тэлесерыял.
18.55 «Пацалуўце нявесту!» Тэлесерыял.

21.00 Зерао Heroes (рэтрансляцыя блізкай гісторыі).
20.45 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма).

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №7 (83)
(ліпень)

www.lit-bel.org www.novychas.info

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«НАВІНЫ»: літаратурна-грамадскае жыццё ліпеня	с. 2
«ПАМЯЦЬ»: да 100-годдзя пісьменніка Аляксандра АВЕЧКІНА	с. 3
«ЗАПІСЫ»: «начныя нататкі» Уладзіміра СІУЧЫКАВА	с. 4
«ПРОЗА»: аповед Валерыя ГАПЕЕВА «Цырульнік»	с. 5
«ПРОЗА»: «Матылёк з Нюрнберга» Анатоля САНАЦЕНКІ	с. 6
«ПАЭЗІЯ»: вершы Юркі ГОЛУБА	с. 7
«ЧЫТАЛЬНЯ»: новае апавяданне Генрыха ДАЛІДОВІЧА з цыкла «Жар каханя»	с. 8–9
«ПАЭЗІЯ»: вершы Макса ШЧУРА	с. 10
«ПЕРАКЛАД»: з новага «ПРАЙДЗІСВЕТА» — апавяданні Джэрома Дэвіда СЭЛІНДЖЭРА і Курта ВОНЭГУТА	с. 11–12
«СПАДЧЫНА»: паслялюбейныя развагі Веры МІЦКЕВІЧ пра запаветы Якуба КОЛАСА	с. 13
«АГЛЯД»: ЛеГал пра чарговы — 64-ы — нумар часопіса «ДЗЕЯСЛОУ»	с. 14
«КРЫТЫКА»: пра выданні серыі СБП «Кнігарня пісьменніка»	с. 15
«СВЕТ»: навіны літаратурнага замежжа	с. 16

▶ погляд

ПІСЬМЕННІКІ ВА ЎЛАСНЫМ СОКУ

Сяргей АСТРАЎЦОЎ

Не за гарамі пяцьсот гадоў нашаму кнігадруку. Начальства нават прапанавала загадзя зрабіць Мінск сталіцай міжнароднага года кнігі ў 2017-м.

Калі Скарыну была важная проста Біблія друкаванымі літарамі — усё о'кей. Калі не менш важным было рабіць беларускія кнігі, то тут толькі нагода пусціць пыл у вочы, разрэкламаваць дасягненні нашага швяца-жняцядудара. Як у выпадку з тым хакейным чэмпіянатам пахваліцца лядовымі палацамі.

Не, кнігі на мове Купалы і Коласа ёсць, але іх месца ў жыцці краіны — маргінальнае, нікчэмнае. Улада пільна стаіць на варце: каб у іх было чым меней чытачоў. Беларускія школы змянілі хуценька шпільды, беларускай мове нашпільлі на світку жоўтую зорку. Патрулі строга сочаць, каб нават вочы мінакоў не абражалі шпільды з «няправільнымі літарамі».

Пісьменнікі таксама на ўзбоччы. Станоўчае бадай толькі тое, што вярнуліся з савецкіх алімпіаў і парнасаў на зямлю. Бо «выйшаўшы з хат» некалі, адчулі сябе пад партыйным крылом вучыцелямі, вешчунамі і прарокамі. І толькі дзякуючы таму, што здолелі ўладкавацца пры партыйнай «цыццы». Вядома: пісалі толькі так і толькі тое, што надрукуюць, за што атрымаеш ганарар. Жаданне людскае, жыццёвае, але — па-залітаратурнае. Сёння рамкі дазволенага пашырэння, але падабенства з ранейшымі часамі не знікла. Калі ёсць вернападданы атрад паэтаў і празаікаў, значыцца і аб'ект вернападданных пачуццяў ці памкненняў на месцы. Ён жа заказчык. Раней гэта была дзяржава ў асабе партыі, цяпер улада ў адзіным ліку, з канкрэтным анфасам на сцяне.

Што датычыць пісьменнікаў астатніх, яны апынуліся за сваім сталом у становішчы ў пэўным сэнсе стэрільным. Ніякіх амаль думак, што не датычаць уласна літаратуры. Не таму што не хочацца, проста марныя. Мы пішам, не разлічваючы ні на што. Ніякіх мэтаў, апроч менавіта творчых. Максимальная мара — што нехта цябе надрукуе, не патрабуючы з цябе грошай. Што зможаш прытрымаць у руках уласную «бесплатную» для цябе кніжку. Больш разлічваць няма на што. Няма чытачоў. Мы пішам, каб

выказаць сябе. Не ў разліку на ананімнага чытача.

Але чытач патрэбны кнізе. Узяць яго няма дзе. Улада падбала, каб яны не пладзіліся. Тых, хто піша па-беларуску, усё больш, і кнігі — новых і цікавых. Але каму іх чытаць?

Аднойчы прыяжджаў у Горадню Артур Клінаў са сваім раманам. Ён зыходзіў увогуле са слухнай, але, на жаль, даволі ўтапічнай, пасылкі: патэнцыйна ў беларускай кнігі можа быць нават сто тысячаў чытачоў, толькі трэба самім пісьменнікам пастарацца, каб іхнія рукі пацягнуліся да нашых твораў. Пісьменнік піша, рэкрутаваць ахвотных пад бел-чырвона-белыя «моўныя сцягі» — не яго роля, ён толькі спрыяе.

Нядаўна змог вярнуцца Валер Булгакаў, часовыя ўцёкі закончыліся. Чытаў яго горкія прызнанні: за мяжой няма раю для беларускіх выдаўцоў. Чытачы на бацькаўшчыне, і гэтых чытачоў — тысяча, максімум паўтары... Вельмі цвярозая, выпакутаваная ацэнка Булгакава, не паспрачаешся. У Польшчы каля сарака мільёнаў жыхароў і ўсе чытаюць па-польску, хоць не ўсім патрэбныя кнігі. У Беларусі з тых, каму патрэбныя кнігі, чытачоў на беларускай сапраўды вобмаль. Сто тысячаў Клінава — усё роўна што гарады на Юпітэры Драздовіча. Прывабныя міражы.

Чытачы на бацькаўшчыне, і гэтых чытачоў — тысяча, максімум

паўтары. Ах, тысяча чытачоў! З іх бадай палова тых, хто сам піша. Але ж ім самім, кнізе патрэбны чытач у чыстым выглядзе. Калісьці Анатоль Сідарэвіч выгукнуў на адрас Саюза пісьменнікаў БССР: ды яны не чытаюць нават сваіх «братоў па пярэ!» Па форме можа і справядліва, але не па сутнасці. Гэта былі пісьменнікі ва ўласным, але разам — у агульным соку. Яны не бывалі за мяжой, не мелі ўражанняў, адрозных ад аднолькавых з суседзямі.

Мне не было ў іх чаму навучыцца. Мала што маглі даць такія творы, апроч некаторых. У выпадку, калі змушалі сябе менш думаць пра галоўнае божышча СР — цензуру. Кніжкі атрымліваліся цікавейшыя. Я любіў малатыражны часопіс рэцэнзій і анатацый замежнай літаратуры. Напрыклад, адзін партугальскі аўтар выпусціў зборнік «канцэнтратраў раманаў», у міні-апавяданні на старонку быў закладзены змест, які нібыта можна было разгарнуць у вялікі твор. На сацэралістычнай кухні стравы заставаліся стандартнымі...

КПСС з дзяржаказам «літаратурна-мастацкай прадукцыі» засталася пад вокладкай «Гісторыі СССР», цяперашняму «генсеку» атрад пісьменнікаў патрэбны хіба ў дастаткова дэкарацыйных мэтах. Рынку беларускай кнігі не існавала тады, не ўзнікла і цяпер: у 1995-м начальства рашуча закасала рукавы, сваю справу ведае, «не зрашчы хлябала!» Ёсць адно рынак

пісьменнікаў. Кожны ва ўласным соку, не падобным да колішняга «агульнага». Але беларускі моўны соўс па-ранейшаму не ў модзе.

Нават БДУ не выпускае чытачоў беларускай кнігі. А калісьці, даўно, так было. Універсітэту — восемдзесят. З нагоды паставілі помнік студэнту, нечакана — з тварам Скарыны! Рыхтык «чужы сярод сваіх». Надрукаваў для беларускага чытача літаратуру

яшчэ сціплым накладам, але з думкай пра будучыя тысячы прагных да кнігі. Паўтысячы гадоў мінула, а чытачоў больш не стала. Кнігу замяніў «яшчэ», які любіць часам груба паўшчуваць і падзеквацца таксама любіць з тых, хто галаву дурыць няправільнымі літарамі.

Пяцьсот гадоў мінула, а ім хочь кол на галаве чашы!

svaboda.org

▶ ПАЛІЦА

ЧАС КНІГІ

Выданні серыі Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка» і «Пункт адліку» даступныя чытачам у розных гарадах Беларусі.

Цікаўцеся новымі выданнямі нацыянальнай літаратуры, творами сучасных беларускіх аўтараў.

У Барысі: кнігарня «Іскра», вул. Пушкінская, 4;
у Магілёве: кнігарня «Думка», пр-т Міра, 10;
у Віцебску: кнігарня «Веды», вул. Леніна, 54;
кнігарня «Светач», вул. Кірава, 10;
у Гародні: выдавецтва «ЮрСаПрынт», вул.

К. Маркса, 11 (уваход праз арку);
у Бабруйску: кнігарня «Букніст», вул. Ульянаўская, 49;
у Маладзечне: кнігарня «Спадчына», вул. Прытыцкага, 7;
у Полацку: кнігарня «Полацк-Светач», вул. Камуністычная, 27;
у Мінску: «Акадэміка», праспект Незалежнасці, 72;
«Кнігарня Ё», праспект Незалежнасці, 37А;
«Кніжны салон», вул. Калініна, 5;
«Кнігарня пісьменніка», вул. Казлова, 2;
«Веды», вул. К. Маркса, 36;
«Светач», пр-т Пераможцаў, 11;
«Цэнтральны кніжны», пр-т Незалежнасці, 19;
«Кнігі & кніжачкі», пр-т Незалежнасці, 14.

ПАЛІЦА

«КАЛЯРОВЫ РОВАР»

Дзіцячая кніга з малюнкамі «Снежны чалавек» Эвы Суся ў перакладзе са шведскай Алесі Башарымавай пабачыла свет у выдавецтве «Юніпак». Гэта – першае выданне серыі «Каляровы ровар» «Кнігарні пісьменніка» – бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Простая і мілая гісторыя сяброўства двух братоў Уна і Макса са снежным чалавекам аздаблена мастаком Бэнджамэнам Шо. Кніга мае вялікі фармат і добрую паліграфію.

Каб знайсці ўдалую назву для серыі, яе заснавальнікі звярнуліся па дапамогу падпісчыкаў старонак СБП у сацыяльных сетках. Назву «Каляровы ровар» прапанавала перакладчыца Паліна Маслянкава. У падзяку яна атрымае адзін з асобнікаў новай кнігі.

Стваральнікі серыі «Каляровы ровар» спадзяюцца, што яе змогуць папоўніць творы ўдзельнікаў літаратурнага конкурса «Экслібрыс» імя Янкі Маўра, працы на які прымаюцца да 1 жніўня.

Прэсавае служба СБП

«ЗАЛАТАЯ ЯБЛЫНЬКА»

Учытанцы для дзяцей «Залатая яблынька» сабраныя народныя казкі, легенды і паданні, а таксама творы беларускіх пісьменнікаў.

Фальклорныя пярліны пераказалі Якуб Колас, Алесь Якімовіч, Крыстына Лялько, Уладзімір Сіўчыкаў і Уладзімір Ягоўдзік, а сярод арыгінальных твораў – тэксты Яна Баршчэўскага, Янкі Купалы, Максіма Танка, Станіслава Шушкевіча, Пятра Васючанкі, Клаўдзіі Каліны.

Адрасуецца кніжка дзецям малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту, іх бацькам, бабулям і дзядулям, а таксама настаўнікам і выхаватцям.

Чытачоў найперш павінны зацікавіць такія легенды, як «Адкуль пайшлі беларусы», «Страцім-лебедзь», «Палешукі і палевікі», паданні «Возера Нарач», «Пра Нёман і Лошу», «Бярэсце», «Жодзіна», «Адкуль назва Івянец», «Браслаў», «Чорная дама», «Пане Канханку», «Бяздоннае багацце» і іншыя.

Укладальнікам тома выступіў пісьменнік Уладзімір Сіўчыкаў, а

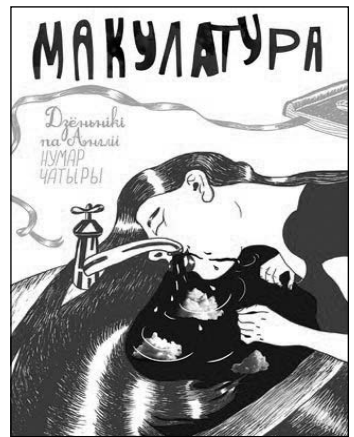
аздобіла яго сваімі малюнкамі мастачка Алена Карповіч.

Алеся Сіўчыкава

«МАКУЛАТУРА-4 – ДЗЭННІКІ ПА АНГЛІІ»

У кнігарні «Логвінаў», дзе шмат гадоў таму, як вядома, прымалі шклатару, зусім нядаўна прымалі «макулатуру». Часопіс «Макулатура-4 – Дзэннікі па Англіі» прэзентавалі стваральнікі і аўтары праекта.

«Чаму Англія?» — задаецца пытаннем у прадмове да часопіса рэдактар Сяргей Календа. «Таму што такую рэч беларусам проста грэх абмінаць. Тут вам і клубніцы, і Tower of London, і чырвоныя тэлефонныя будкі. Пякучае жаданне пабачыць горад, які стаў амаль родным, блізкім праз школьныя ўрокі (London is a capital of Great Britain...), дзе амаль усе мы добра ці нехайна вучылі ангельскую мову, вершыкі, песенькі».

«Над нумарам працавала дзесяць мастакоў, — расказала дызайнер Васіліса Паляніна-Календа. — Мне здаецца, што для беларусаў Англія — як глыток свабоды. Таму на вокладцы я намалювала дзяўчыну, якая п'е ваду, і ў гэтай вадзе адлюстроўваецца неба. А неба для нас — сімвал свабоды».

«Ангельскі» нумар выйшаў пры падтрымцы Брытанскай амбасады, і на імпрэзе прысутнічаў сам амбасадар Брус Бакнэл.

Адкрыў прэзентацыю Адам Глобус: у нумары надрукаваныя ягоныя творы «пра найлепшага таварыша Сцёпу». «Ведаецца, — зазначыў аўтар, — уся літаратура будзеца на кранальным моманце: памірае і ўваскрэае. Альбо не ўваскрэае. І ў «Парадным партрэце», які ўвайшоў у «Макулатуру», Сцёпа паўстае не ўваскрэслым і не памерлым».

У чацвёртай «Макулатуры» можна прачытаць эсэ «Герберт Уэлс, заслужаны настаўнік БССР» Алягерда Бахарэвіча і «Рок-н-рол» Іллі Сіна.

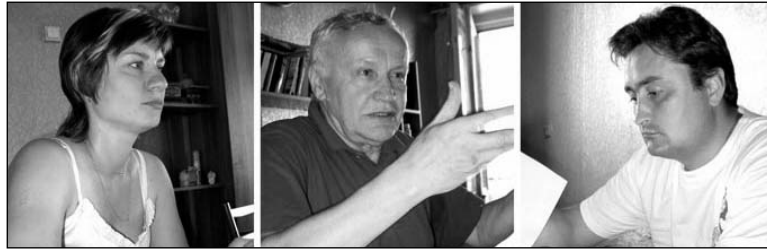
«Мой выступ звычайна мае тэхнічны характар, — звярнуўся да публікі Ілля Сін. — Трэба, каб у зале засталіся самыя адданыя аматары літаратуры. Таму зараз мы пакрычым, папішым. Гэта будзе фрагмент тэксту...».

Віктар Марціновіч зачытаў урывак з беларускамоўнага аповядання «Дом». «Хай гэта будзе маім адказам на пытанне, на якой мове я буду пісаць пасля рамана «Сфагнум», — патлумачыў аўтар. — «Дом» — аповяданне пра немагчымасць чалавечага паразумнення. Пра праблему сценаў, якія стаяць паміж блізкімі людзьмі. Часам гэтыя сцены зробленыя з кардону, а часам — з цэгля».

Да чацвёртага нумара «Макулатуры» таксама спрычыніліся Уладзімір Арлоў (апаведы пра падарожжы ў Лондан у тры розныя гады), Дар'я Вашкевіч (вучылася ў Варшаву, надрукавала ў «Макулатуры» свае занатоўкі), Уладзімір Казлоў (дзэннік), Вольга Гапеева (эсэ) ды іншыя літаратары.

Кася Кірпацік

САЮЗ

На чарговым паседжанні Магілёўскага аддзялення ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» старшыня Мікола Яцкоў зрабіў справаздачу аб зробленым і адзначыў, што асноўнай працай была падрыхтоўка да друку літаратурнага альманаха.

Старшыня рэдакцыйнай камісіі Яраслаў Клімуць расказаў аб тым, як ідзе праца над альманахам і што патрэбна зрабіць у бліжэйшы час. Сваімі меркаваннямі падзяліліся сябры камісіі Міхась Булавацкі і Мікола Яцкоў.

Прысутным была прадстаўлена новая кніга паэзіі Тамары Аўсяніковай «Стромкая галінка», прагучалі некаторыя вершы, змешчаныя там.

ФЕСТИВАЛЬ

«ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ПАЭЗІІ» Ў МІНСКУ

Пакуль адкрыццё «Славянскага базару» гучна яднала брацкія народы, у галерэі «Ў» паэты сціпла адстойвалі межы свайго ўласнага княства.

Чарговы раз у Мінску прайшоў міжнародны фестываль Magnus Ducatus Poesis — «Вялікае Княства Паэзіі», на якім беларускія і літоўскія вершы гучалі ў выкананні аўтараў і перакладчыкаў.

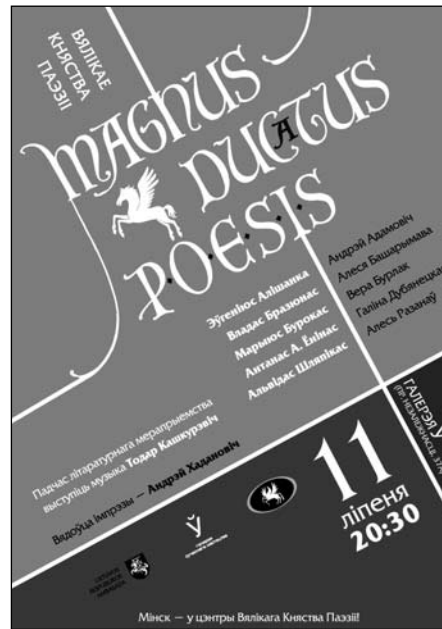
Вандроўны фестываль, які з розным размахам праходзіць ажно з 2006 года і прадугледжвае чытанні на мовах дзяржаваў-спадкаемцаў ВКЛ, сёлета абмежаваўся сустрэчай толькі з літоўскімі паэтамі.

На пачатку імпрэзы госці прахаджваліся ў галерэйнай прасторы сярод чорна-белых фотаздымкаў беларускіх замкаў, сядзібаў ды храмаў, зробленых Альгімантасам Александравічусам.

Першым выступіў паэт, перакладчык і вядомы ў Літве фатограф Уладас Бразюнас. Як удакладніў вядоўца Андрэй Хадановіч, большасць перакладаў паэзіі з беларускай, якія з'яўляюцца ў Літве, зробленыя ім.

Паэтка Галіна Дубянецкая выступіла са сваімі купальскімі вершамі. Гук у залі ніяк не мог наладзіцца, таму выступіў ператвараліся ў спалучэнне шуму — да словаў паэтаў дамешвалася рэха ў калонках, шчоўканне фотаапаратаў, звон келіхаў, шэпт глядачоў, дзіцячы смех і трывожная няўстойлівая дуда Тодара Кашкурэвіча. Часам словы зусім цяжка было разабраць, яны ператвараліся ў суцэльны звон, тады можна было ўспрымаць іх як медытацыйныя спіевы.

Троху яснасці ўнёс голас Алеся Разанава. Ён прачытаў свае пераклады вядомага літоўскага паэта і перформера, аўтара песняў і дзясяткаў кніг, старшыні Саюза літоўскіх пісьменнікаў Антанаса А. Ёнінаса. Разанаў — адзін з нешматлікіх, хто перакладае літоўскую паэзію з арыгінала. Ён расказаў, што некалі на паўгода з'ехаў жыць у Літву і вывучаў

беларуску прачытала перакладчыца Юлія Цімафеева.

Як заўжды, па-дзіцячы імпульсіўна выступіла Вера Бурлак з творам пра шыбенікаў, які таксама прагучаў і ў перакладзе. Яна прачытала яшчэ некалькі твораў пра паветра, палёт і неба — і, здавалася, сама зараз узляціць некуды пад столь. Андрэй Адамовіч абмяняўся перакладамі з паэтам Марыёсам Бурокасам, які спецыялізуецца на перастварэнні Букоўскі. Скончыўся выступ Андрэя Адамовіча выкрыкам «кашмар!» ад уражанай глядачкі.

Эўгеніус Алішанка, паэт і перакладчык, выдавец

часопіса «Вільнюс», які прапагандуе літоўскую літаратуру ў свеце, прачытаў верш пра жанры літоўскай паэзіі, а таксама пра месца, дзе жывуць самыя прыгожыя жанчыны. Андрэй Хадановіч тут жа адстаяў права беларусаў на гэтае званне, а пры канцы прачытаў свой сатырычны верш пра стэрэатыпага беларускага мужчыну. «А ці пазнаеце вы ў гэтым апісанні літоўскіх мужчынаў?» — вырашыў параўнаць менталітэты Хадановіч. «Не пазнаём», — сказаў літоўскі амбасадар, які адзіны з замежнікаў зразумеў пытанне па-беларуску.

Аляксандра Дорская, budzma.org

там мову ды літаратуру. Сярод выступу Разанаў загаварыў палітоўску, пасля чаго замежныя госці, якія сядзелі ў зале, ухвальна заўсміхаліся і закрычалі «Брава!».

Паэтка і перакладчыца са шведскай Алеся Башарымава прачытала некалькі сваіх вершаў, у тым ліку і верш пра Беларусь, якая «багнай — плясь, лясамі — хрус». Яго тут жа па-літоўску падхапіў Уладас Бразюнас.

Амбасадар Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі Эвалдас Ігнатавічус таксама выявіўся паэтам. Ён звярнуўся да прысутных па-беларуску. Вершы амбасадара па-

ЖНІВЕНЬСКІЯ ЮБІЛЯРЫ

У наступным месяцы адзначаюць юбілей сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў:

- 07.08.1973 – Зміцер Юр'евіч Вішнеў
- 09.08.1938 – Ала (Альбіна) Іванаўна Сямёнава
- 15.08.1938 – Валерыя Канстанцінавіч Небышынец
- 23.08.1973 – Аксана Вадзімаўна Спрычан
- 25.08.1953 – Уладзімір Аляксеевіч Арлоў
- 28.08.1963 – Людміла Леанідаўна Барадзейка (Шашка Грынч)
- 29.08.1923 – Уладзімір Міхайлавіч Казбяржук
- 30.08.1973 – Наталля Васільеўна Дзянісава
- 30.08.1928 – Ірына Уладзіміраўна Клімашэўская

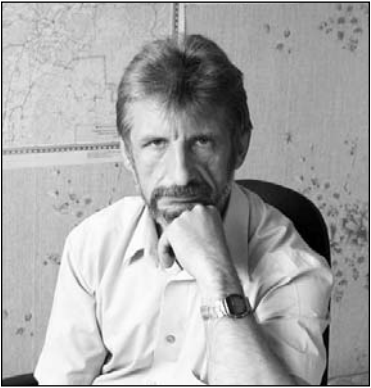
Жадаем усім радасці, натхнення і дабрабыту!

▶ АПОВЕД

ЦЫРУЛЬНІК

КАЗКА ДЛЯ ДАРОСЛЫХ І ДЗЯЦЕЙ

Валеры ГАПЕЕЎ

Вы ці сустракалі ў якім правінцыйным гарадку мужчыну-цырульніка? І я даўно нідзе не бачу такога. Дзіўна, праўда: некалі толькі мужчыны і былі цырульнікамі...

У нас гарадок невялікі, тысяч п'яць жыхароў. Ёсць цырульня. Тады там дзве жанчыны працавалі: адна кабэціна мажная, цыцкі з мужчынскую галаву, мужчын стрыгла, а яе напарніца, хударлявая, нярвова, як карова першы раз пасля зімы на пашы, — жанчын. Ну, маладзейшыя нашы жыхары за моднымі прычоскамі ездзілі ў суседні горад.

Гарадок наш — як усе, звычайна-змрочны, і людзі звычайныя: стомленыя, прыгнечаныя...

Адной вясной, толькі пачало з-пад бруднага снегу паказвацца ўсё пахаванае ім за зіму смецце, прыйшоў у цырульню мужчына сярэдняга веку. І кажа: я цырульнік, возьміце мяне на працу. Тут і дваім працы асабліва няма, але нешта ў цырульніц настрою гэтак не было, што яны рашылі: а няхай і ён сябе адчуе такім вольным, як яны самі, хай пачакае днямі сваіх кліентаў... Мо і людзі стануць прыходзіць, дзівіцца на такі цуд: мужчына-цырульнік.

І праўда, мужчына-цырульнік доўга чакаў свайго першага кліента. Ім сталася адна наша вядомая хворая на галаву жанчына. Ну, не тое, каб зусім хворая, на каханне хворая. Як вясна — так яна закохваецца. У наступнага жанатага. І пераследуе днямі і начамі. Ёй жанкі і твар дралі, і валасы выдзіралі, і на галаву масла аўтамабільнае лілі. З яе мужыкі, у якіх яна закохвалася, смяліся, каторыя смялейшыя. Іншыя пабойваліся, уцякалі. Каму трэба такая любоў?

Дык вось, прыйшла гэтая жанчына ў цырульню. А тут вясна, трое кліентаў: дваіх стрыгуць жанчыны, мужчына адзін чакае. А цырульнік толькі вінавата ўсміхаецца — сядзіць без працы.

Наша закоханая жанчына раптам да яго.

— Вы таксама стрыжаце?

— Канешне.

— Пастрыжыце мяне! Я зараз пайду трыціцца.

Ну, гэта таксама не навіна: кожную вясну нашу небараку ратавалі дактары.

— Гэта вельмі правільна, — кажа весела цырульнік. Падхапіўся з месца, пасадзіў жанчыну, новенькай накідкай яе накрыў. — Вельмі правільна паміраць

прыгожай — на тым свеце такая прыгажосць, як Вашая, вельмі дорага каштуе!

Тут у цырульні натапарылі вушы — што гэта такое сказаў цырульнік?

— Якая такая прыгажосць? — аж зніякавала закоханая жанчына.

— Звычайная! — усклікнуў майстар. — Зараз мы яе толькі самую крышачку прыадкрыем... Вось гэтую пасмачку валасоў падражам і сюды павернем, вось тут крышачку падбярэм... Ай, якое вушка — такое мілае! Трэба нам і яго прыадкрыць... Вось, і Вашая завушніца проста зайграе, ай якія ў Вас вушкі...

А сам вакол жанчыны з нажніцамі: шысьць-шысьць, цак-цак.

Ціха ў цырульні стала. Жанчыны-майстры сваіх стрыгуць і паглядваюць, паглядваюць... А глядзець ёсць на што: жанчына ўвачавідкі мяняецца! У вачах замест хваравітага агеньчыка тутгі імкліва разгараецца загадкавае святло жаночкай таямнічасці, разгладжваюцца тонкія маршчынкі адзіноты і суму, прыкрасці і незадаволенасці ля вачэй, ля вуснаў...

Закончыў цырульнік, адкінуў накрыўку, а жанчына глядзіць на сябе ў люстэрка і кажа:

— Гэта ж і па-праўдзе шчасце, калі я магу кахаць, так жа?

— Канешне! — кажа майстар. — У Вас вялікае сэрца. І яго абавязкова нехта пачуе!

Вось так у нашым горадзе з'явілася першая шчаслівая жанчына. Першая жанчына, якая ішла вясновым днём — і ўсміхалася сонцу і сустрачным людзям.

А назаўтра цырульнік прывёў аднекуль з вуліцы бамжа і пасадзіў яго ў крэсла. Гэтага бамжа ведалі ўсе ў горадзе, бо ён прасіў грошы на выпіць ва ўсіх і па некалькі разоў. Бомж быў брудны і ад яго тхнула непрыемна, але майстрыхі змаўчалі, бо ўсё адно ў цырульні нікога больш не было.

Калі майстар закончыў і раскрыў бамжа, усе раптам пабачылі, што яго галава і твар чужыя для яго тулава. І бомж тое зразумеў. Ён глядзеў на сябе ў люстэрка і бязгучна плакаў. А потым пайшоў, не падзякаваўшы. Праз гадзіну за расчыненым акном (выветрывалі бамжацкі дух) жанчыны пабачылі, як ён самаробнай мятлой з бярозавых галінак вымятае чыста-чыста

Разгубленыя Галіна і Наста згадвалі ўсім тое, што сказаў ім пры развітанні майстар — на іх просьбу пакінуць свае чароўныя нажніцы: «Справа не ў нажніцах, а ў жаданні іх трымаць»

ўсё вакол цырульні. Бліжэй к вечару ён прынёс аднекуль вядро з белай разведзенай вапнай і стаў мазаць самаробным квачом шэрыя сены цырульні. Назаўтра ён быў ужо ў прафесійнай форме работніка камунальнай службы, чыста паголены, цвярозы, як шкліна — і меў усю вялізную прывакзальную плошчу, збоку якой месціцца цырульня.

Трацім кліентам нашага цырульніка стаў муж той самай грудастай майстрыхі (жанчыны першыя аб усім здагадваюцца). Гэта быў ціхі, забіты мужычок. Некалі ён працаваў на заводзе інжынерам, пакуль той не закрылі. Казалі,

што ён быў вельмі разумны, але ж гэтка баязлівы, нерашучы.

Цырульнік падстрыг мужа майстрыхі. Ён доўга сядзеў у крэсле пасля таго, як майстар сказаў: «Усё!», узіраўся ў сябе так, быццам разглядаў не свой твар, а свае мазгі. Падзякаваў, расплаціўся і пайшоў. Назаўтра ён узяў крэдыт у банку, выкупіў пусты цэх завода. Потым прыехалі грузавікі і прывезлі станкі. Загула там праца...

І скемілі хутка ў горадзе, што за майстар-цырульнік у нас з'явіўся. Жанкі вялі да майстра сваіх мужоў-п'янтосаў, мужы — сваіх раўнівых жонак, бацькі — неслухмяных дзяцей.

Шысьць-шысьць, цак-цак, — чулася музыка нажніцаў з адчыненага акна цырульні, і развіталіся з чарговай галавой няўпэўненасці і лянота, падалі долу злосць і зайздрасць, усцілалі падлогу абрэзанія абыякавасці і раўнадушша, цершыліся чорным ды русым сняжком дзіцячыя непазлукі, задзірыстасць, грубасць, агрэсіўнасць.

Чарга да майстра дзень і ноч стаяла. То тады па іншаму яго

што добрае ні возьмецца — усё атрымліваецца, справы ладзяцца. Урэшце і наш гарадскі галава да майстра схадзіў. Назаўтра ж загадаў усе будынкі, што пустымі сталі з-за зачыненых прадпрыемстваў, за капейкі людзям раздаць, каб ладзілі там свае справы. Сам у вобласць паехаў. Інвестараў адшукаў — новы завод у нас пабудавалі, вялікі і сучасны. Турма ў нас у горадзе была — то яе далёка за лес перанеслі, а той самы касцёл, што на яе тэрыторыі разбураным ад часоў вайны стаяў, узнавілі, служба там цяпер ідзе святочная. І кляштар, у якім кабінеты сабе яшчэ энкавэдзісты парабілі, аднавілі, і ён не пустуе...

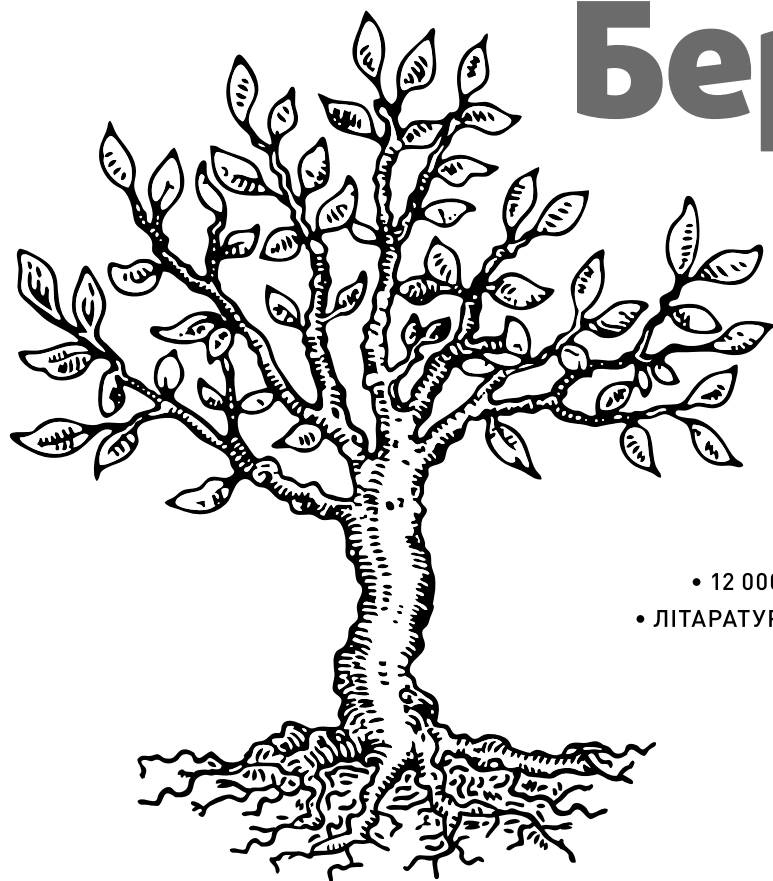
Вось... Да нас людзі сталі ездзіць на гарадскі кірмаш, як у музей: не столькі купіць, колькі па горадзе пагуляць, у светлых ад ветлівасці кафэ пасядзець, на простых шчаслівых людзей падзівіцца. А мы свой сакрэт беражэм, харонім ад чужынцаў — ведаем, што кожнаму ў час пастрыжыцца трэба. Бо як стануць аднекуль яшчэ ездзіць, дзе ў майстра-цырульніка часу хопіць на такую грамаду?

А потым з'явілася ў нашай цырульні абвестка: «Вазьму ў вучні хлопца. Цырульнік».

Доўга яна вісела, цэлы месяц. Ды дарма. Хто ж сёння з маладых хлопцаў думае пра працу цырульніка ў нейкім правінцыйным горадзе? Гэта ж не недзе ў Мінску ў якім маднючым салоне рабіць прычоскі тлустым цёткам і іх лялечным сабакам...

Мінуў той месяц. І адным цёплым восеньскім ранкам не пабачылі мы майстра ў нашай цырульні. Разгубленыя Галіна і Наста згадвалі ўсім тое, што сказаў ім пры развітанні майстар — на іх просьбу пакінуць свае чароўныя нажніцы: «Справа не ў нажніцах, а ў жаданні іх трымаць».

Наш гарадок сёння — такі ж, якім быў некалі... яшчэ да майстра. І таму я пытаюся ў вас: ці сустракалі вы ў якім правінцыйным гарадку мужчыну-цырульніка?

Беражы лес

- ЧЫТАЙ КНІГІ НА
KAMUNIKAT.ORG

• 12 000 КНІГАЎ, ГАЗЭТАЎ І ЧАСОПІСАЎ • РАЗМОВЫ ПРА КУЛЬТУРУ
• ЛІТАРАТУРНЫЯ РАДЫЁПЕРАДАЧЫ • НАВІНКИ ВЫДАВЕЦКАГА РЫНКУ

 kamunikat.org
Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка

▶ ВЕРШЫ

УСЛЕД ЗА ДЫМАМ

Юрка ГОЛУБ

Пра кветкі

Кветкі. Жарсьць. І блёкат.
Гоны і загоны.
Васількам — аблокі.
Дзьмухаўцам — адхоны.

У дрымотнай сельве,
Мабыць, кветка — прышчык.
Блішча.
Блешча.
Хлышча.
Кветнік места Зэльва.

Цешыла дзяўчына
Прызбу.
Просьбу.
Прызму.
І былі прычыны
Для такой харызмы.

Дзе ў пялёстках крама,
Ці на хвалі лотаць,
Кветку не карайма —
Клікнем да палёту.

...Сэнс прыцьмелы кветак?
(Звернемся да назвы.)
Глянь, жыццё — не ветах.
Вабна. Непралазна.

Даўно

Стаяў старчма круты віхор.
Ляцелі іскры з-пад падэшваў.
Быў не жаданым недабор,
А перабор яго завершваў.

Гуляла шапка набакір
Ды не губляла раўнавагу.
Гаі гучалі, як клавір,
А ў бубен бухала адвага.

Ручай апоўначы не спаў,
І захлыналася прадвесне.
На ганку загрудкі хапаў
Свайго суперніка равесні.

Сякера гахала з-за плеч:
Прасіла літасці калода.
Крышыў яе хлапачы меч,
Як крышыць дзень камлыгу лёду.

Нас нудны порсткімі назваў,
Маўляў, кідайце гульні... Досыць!
Ды як жа хочацца назад
Вярнуць памылкі маладосці.

Вайсковыя фрагменты

Калі гісторыю за фалды
Хапаў захоплены дзівак,
Дык атрымаў адказ кувалдай,
А тая з вывадку падзяк.

Калі на фоне эскадрона
Круціў вусы, як зух, швейцар,
Дык думаў, што сядзіць на троне,
Адкуль нядаўна шунуў цар.

Калі на ходніку цывільным
Ішоў з марозівам салдат,
Тады яму лагодна Вільня
Дарыла ўсмешку акурат.

Калі агонь жагнаў акопы,
А палітрук — «Вперед!» — гарлаў,
Дык захліў сабой Еўропу
Аднак не грузны генерал.

Калі задуха касмадрома
Душыла воблакі і стэп,
Салдацік юны трызніў домам,
А свет круціўся, як вяртэп.

Пісака, маю перавагу:
Зашыцца ў поцемкі не гожа.

У танку лёгка мець адвагу,
А паспрабуйце — басаножа...

Пахвалёнка калгасніку

Наперад нёс узорны лёс.
Каб зоры на грудзях не згаснулі,
Дык клічнік стос праграмаў трос:
Любіў ён лозунгі з калёс,
Найболей — прагна і ўзасос! —
Любіў у поцемках калгасніка.

І бразгацелі рот і дрот:
Віват, шануюнаму таварышу!
І браўся дрот у абарот —
У абарот наадварот —
Каб дакумекаць — дык запарышыся.

Неверагодна! Але факт:
Сабе з калгаснага кубельчыка
І штат, і сват, і апарат,
Самтрэст, сампіт і самвыдат
Грунтоўна, бач — не напракат —
На сале жытку забяспечылі.

Ды вобзем бразнуўся калгас,
Бы ў дамавіну злегла класіка.
Не варухнуўся ласы клас.
Не заікнуўся, хто паграз.
Цішком рыхтуе вестку час:
«Знайшлі, як маманта, калгасніка!»

Навошта пошук днём з агнём?
З Бераставіцы і да Мёричыны
Такое смачнае загнём,
Што страсянецца зноў загон,
А Збаўца ўсхліпне над майном,
Яшчэ дарэшты не заморичаны.

Яму, каб смаку паспытаць,
Недастаткова лашчыць зычныя.
На дзірах вунь страху, пята...

Даўно халодная пліта...
Адной уцехі: ёсць пятак —
Ён у калгасніка пазычаны.

Прытча з ручаём

Ручай згубіўся ў ценю стром,
Не даўся ў рукі спёкі, вёрткі.
Вось так накрылася хвастом
Вогнепаклонніца-вавёрка.

І згубу збегліся шукаць
Ганцы ўстрывожканага бору.
Сасны старэйшае ічака
Была пад колер каленкору.

А з верхатуры іншых дрэў
Абсягі мерыў крэч варонін.
І стала ясна: справа дрэнь —
Лёс ручая — хай Бог бароніць...

На вуснах рэчышча пагас
Апальнай лотаці гарлачык,
Бо неспрыяльным стаўся час,
Як дзень раз'юшана гарачы.

Ніхто не ўзагдаў пра выток,
Бо ўсе імкнуліся да вусця.
Між тым, ручай зрабіў віток
І да вытоку сам вярнуўся.

Услед за дымам

Нябітым шляхам сходзіць дым:
Сабраў даніну з галавешак.
За плечы кайстру кінуў. Дый
Памкнуўся ў далеч полем вешчым.

Халодны верад. Дзіды рос.
Капытны след па-за ірвамі.
І прывід капішча ўваскрос —
Нядрэмным вокам пазірае.

Паводка сцежак. Абярэг
Збярог над людскасцю апеку.
Яму — нішто — дзікунскі брэх,
Хоць сам падобны на калеку.

І раскатурханы палац,
І абьякавы гадзіннік
За часам мусяць паляваць,
А той спывае, як ільдзіна.

Дзе глуха дыхае палын
І разарвала хмары ў клочча,
Гучыць трагедыя пілы,
Стаката буслва стукоча.

Ды не змарнела ўсё ж шана,
Не адарваная ад строяў.
Як таямнічая жаўна,
Або сасонніца на стромае.

Вунь накрывае свята стол,
Дзе не кідаюць слоў на вецер.
Штурляюць воклічы пад столь —
І дым каромыслам віецца!

Сцежка, дзе зіма...

Калодзеж. Сцежка, дзе зіма.
Снягір нагрэты начырвона.
Яму даніна — задарма
У перавагу над варонай.

У бранявежы з лёду звон
Часова сцішыў камертоны.
Дзе лось прайшоў, як рабінзон,
У ствол залеглі два патроны.

Чакае печка мёрзлых дроў,
А цюцька ставіць на завею.
Калядных звычай і дароў
Нішто на свеце не заменіць.

Вятры былёнэг загналі ў сон,
І коўдра з інею пашыта.
Каб згадак варушыўся сойм,
Дзе нос прыплюснуты да шыбы.

Назіранне над сюжэтам

Знявага часу — не ілгаць!
У зморы шоры і маторы.
На даме мусіць палягаць
Сюжэт наступнага мінору.
Завязка: на мяжы пакут.
І смага зуб на прагу гострыць.
З герояў: першы — шалапут,
Другі — гастрольны Каліёстра.

А на кішэнных кірмашах
Кішыць разгневаны мурашнік.
Панадна аўтару змяшчаць
Свае задумы ў рукапашнай.

Знянацку ў дамы — інтарэс
Да Каліёстра страсна-востры,
А шалапут са смакам спрэс
Падлічыць рэбры Каліёстра.

Але і загадзя фінал
Галоўка ўсё ж не пралічыла:
Герояў аўтар даканаў...
Бо сам, няйначай, як лаўчыла.

Стыхія

У заплечча гахаў ураган
Сухазем'ю рэшткамі паселішч.
Хмары непрытомныя віселі.
Уздымала моры ў берагах.

Раздзімала храпы сатана.
Апраметнай знікляя кляліся.
Асачыў качэўнік закуліся,
Ці стаіць у стэпе Астана.

А стыхію праглі супыніць
Маргіналы з шэрагам рэгалій.
Не схпіць за цуглі ураганы —
Бачыць можна толькі са спіны.

▶ ВЕРШЫ

ПАЭТЫ-ПЕРАМОЖЦЫ

Макс ШЧУР

Праз няведанне іншых мудрот,
у адказ на прынятыя санкцыі
дождж наклікаў на Прагу смурод
берасцейскай чыгуначнай станцыі.

І раптоўна распаўся асфальт
на ўгнаення авечага атамы,
і адчулі мінулага гвалт
над сапраўднасцю нікавата мы —

нават купалу рымскі авал
з мінівейай-цвічком замест клапана
рукамынік цяпер удаваў,
і малітва ўгару з яго капала —

я калісь карыстаўся такім,
у дзяцінстве, на ўскаіне Берасця...
Падбярэце праўдзівейшы Рым,
калі гэтаму вершу не верыце.

У шынку, дзе французская мова на слых
ператвараецца ў беларускую,
я сяджу між інтэлектуальных малых
і паззію, як крыжаванку, лузгаю.

На паўкулях жаночых экватар майткоў
увагі маёй зусім не прыцягвае —
гэта ў голаў каштанаў ударыла кроў
і эрэкцыю кветак робіць працяглаю.

Цыгарэта не можа напіцца агню
ад залішне слабой, недалужнае свечачкі —
неяк так я сябе спадзяваннем маю,
што мяне не цікавіць нішто, апроч вечнасці.

Я б хацеў, каб на Страшным судзе
гонар мой бараніла кіска —
пра мяне як пра гуманіста
лепш ніхто не апавядзе.

У ціхай вёсцы спіцца ўдзень, бы ў інтэрнаце,
што застаецца на вакацыі пусты.
Самота: мой прыватны ордэн Цынцынаці.
Скажу астатнім, што «падцягваю хвасты».

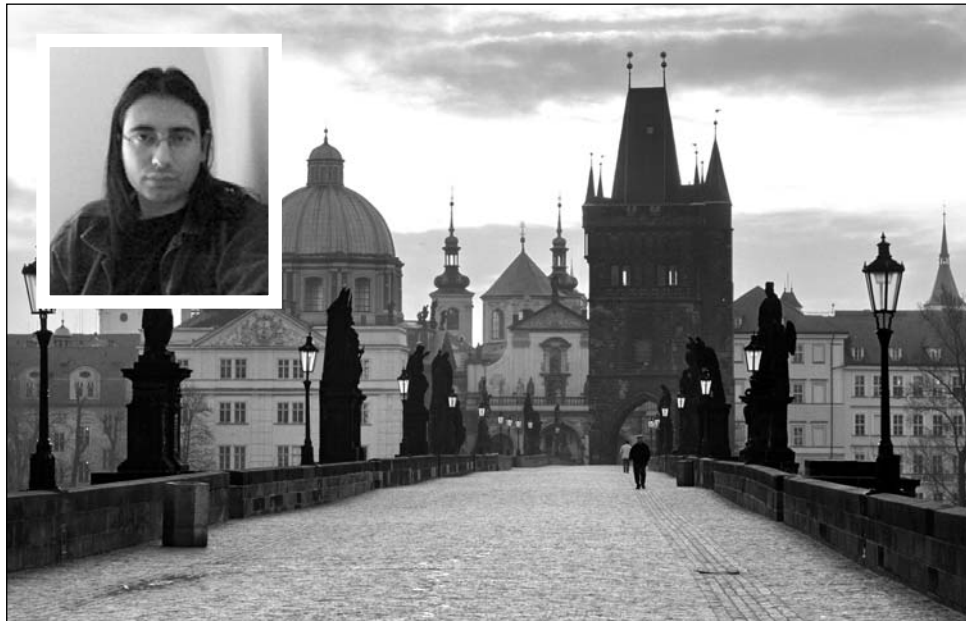
Ды насамрэч хачу пажыць, як ганаровы
прафесар, госць... Сфальшую сам сабе залік.
Я курс зямны прайшоў хіба што да паловы,
а ўжо экзамен выніковы заваліў.

Аднак лянуюся ісці на пераздачу —
мне не патрэбны анічый ужо дыплом,
я лепш пасплю — прынамсі ў сне цябе
пабачу,
далёкі менскі інтэрнат, мой родны дом.

З вагону ў вагон, праз жыццё, нібы праз
цягнік —
у трэцім утульней, чымся было
ў папярэднім.
Шкадуеш толькі, што той незваротна
знік —
але не часцей, чым раз на дзень, у сярэднім,
калі рассякае падушкі рука-пльўнік.

У кожным з вокнаў — прызвычны
сюррэалізм,
Раз-пораз кандуктар прыцісне адно
да сценкі.
Лятуць у паветры кулі ў вобразе клізм.
Усё цяжэй слухаць з рэйкаў чужыя енкі,
чакаць катастрофы — а прыйдзе зноў
катаклізм.

Куды ты лезеш? Хіба ў вагон-рэстаран?
Занятую прыбіральню? Да машыніста?

Паведамляюць: цягнік ідзе на таран.
Табе раптоўна лягчэй: усё забіста,
і хочацца болей прайсці разы ў паўтара.

Птушкі

Тані Скарынкаінай

Паўлін: зялёная хваля хрыбта
ападае хвостом, заліваючы зрок і зямлю.

Маўчанне пугачоў за муrom змушае паўлінаў
да перадсмяротных крыкаў.

Галубы стракочуць, нібы механізм
прымітыўнага жалезнага дзіцячага
пісталета.

Ластаўкі лунаюць над галавой,
не зніжаючыся да драпежніцтва.

Чайкі пралятаюць святлом пражэктара
ў непарушнай канфігурацыі,
нібы адмысловае сузор'е,
паскараючы бег начы.

Якая розніца, дзе жыць!
Паўсюль гавораць па-расейску.
Не, не ўцячэш ты, вечны Жыд,
з табе прысуджанага Менску.

Па рукавах кроць ці па лязу,
у свет упервай зрок лупаты —
так ці іначай павязуць
у вёску з назвай Курапаты.

Найлепей спалася на дзедавай падушцы
(бо ў школу раніцай не клікала трывога),
альбо на менскай інтэрнацкай раскладушцы
ў святле зялёных лічбаў радыё старога,

альбо ў чужых людзей пасля бадзяння
ў скверы,
на невідочнае з сусвету ціхай выспе —
калі жыццё ёсць толькі сон, то дайце веры:
я жыў так глыбака, што нават
неспач высніў.

Купала

Не аб падлогу ўдарыўся — аб мур,
якому ўсцяж няма канца і краю.
Прычына — гонар, п'янства ці амур —
якая, зрэшты, розніца, якая?

Нібыта целу ўжо не ўсё адно —
яно, як аказалася, не з бронзы.
Не так і доўга пражыло яно,
хоць прычакала славы незайздроснай.

Што меў — пакінуў у руках чужых,
народу стаў нялюбым бацькам Лірам.

З гатэлю выпісаўся, і цяпер ляжыш
ля ботаў следчых зрынутым кумірам.

Дух быць маніўся песні ўладаром —
такой, якой гісторыя хацела.
Ён выканаў замову. На паром
у небыццё пагружанае цела.

Слых у гісторыі не гэтакі й благі,
ды памяць — карацейшая за розум...
Спазнаць цяжар уласнае вагі
магчыма толькі грыгнуўшыся вобзем.

Зранку

Трамвай звонаць у акно,
турысты ў дзверы.
Мяшае раніца ў адно
зялёны й шэры.

Паўтор замяняць на паўтор
у тэлескрыні.
Напаў-будзільнік, напаў-Тор
у вуху грымне.

Пралічаным кунг-фу-штуршком,
нібыта елку,
з грыбніц па дах асветляць дом,
глушыць енку.

Ад пляшкі выпітае шкла
ўгары аскепкі
збрэ сляза, як і знайшла
вячор — услепкі.

Раней у нудзе абыходзіў пакоі
сяброў інтэрнацкія,
цяпер абыходжу наяўныя ў наваколлі
бары і рэстараны —
і ў самых далёкіх вісяць фатаграфіі
экзатычнага тут гістарычнага цэнтру:
пазнаць, што я адтуль, вы б патрапілі
паводле звычак, бы паводле акцэнтну.

Я згадаў пра дзедава паліто,
што ўначы вісела на печы ў спальні,
і я, маленькі, прасіў бабулю
прыбраць яго, бо трымцеў ад боязі,
што гэта — прывід (дзеда спаў у залі).

Калі раней мы нечага праглі, то
пазней гэта бачыцца недаравальным.

Здаецца, цану б заплаціў любую
за сустрэчу з прывідам, богу тоесным,
з якім мы столькі недаказалі.

Я жыццю абвясціў асабісты страйк
у чаканні заслужанага падвышэння.

Не, мяне не турбуе звальнення страх,
і не быць дабрабыту маёй мішэнню.

Я ўступаць не збіраюся ў прафсаюз
дзеля дзіўнага ічасія быць раўнапраўным —
там адно індульгенцыі прадаюць,
а не рай, ды і з подпісам несапраўдным.

Паэты-пераможцы
не чулі пра ўласную перамогу.
Як смяяліся з ворагаў, так і смяюцца.
Як нідзе і ні на кога не працавалі,
так і не працуюць.

Нават выглядаюць молада, па-старому.
Вакол іх па-ранейшаму збіраюцца падлеткі,
у якіх яны пазнаюць саміх сябе,
пагатоў што некаторым з іх даводзяцца
бацькамі.

Паэтам кажуць, што гэта яны
«заснавалі падмуркі»,
але ім здаецца, што яны іх заўжды
разбуралі.

Некаторыя называюць іх у вочы
«жывымі класікамі» —
паэты толькі ўсміхаюцца, бо ведаюць,
што гэта няпраўда.

Класікі жывымі не бываюць, а паэты
— яшчэ жывыя.

Яны такія ж, як і ўсе, хіба крышкы
болей таленавітыя,
ды можа яшчэ шанцавітыя.

І няхай гэта прагучыць як ерась,
але, глядзячы на іх, здаецца,
што бог усё-ткі па-свойму любіць
добрых старых паэтаў.

Фейерверкавы сезон
палявання на анёлаў
адкрываецца лязом,
быццам новы парасон
пакрывае храму голаў.

(Я б страляў стральцоў-назолаў.)

На вясельным караблі,
бы фігуркі на падстаўцы,
танчаць (ф)ракі і матылі,
танчаць бабы і бабылі,
мод — і так — заканадаўцы.

(Як адзін — прадаўцы Збаўцы.)

Побач з гэтым караблём
на байдарцы (ці каноз)
ў бубен лупіць нейкі гном,
нібы ў Брэсце — метраном,
што палюхае вайною.

(Чуеш, дурань, кінь дурное.)

Хоць ты гэты параплаў,
не з філосафамі барэсу,
на сякеры пераплаў,
каб метал не прападаў!
Плюнуў б з моста — ды прамажу...

(Тут канец рачнога шаржсу.)

Там, дзе мая паззія — там Люнд,
бляск літар у начы сярэднявечча,
дзе рана пераходзіць проста ў вечар,
не даўшы разгарнуцца шыхтам дню.

Там, дзе мая паззія — Стакгольм,
закрытыя, нібы кварталы, стробфы,
свабода на памежжы катастрофы,
святога Эльма прывідны агонь.

Там, дзе мая паззія — там Менск,
у невядомае штоночны іпацыр,
адсутнасць перспектывы, каханьня, працы...
Крыві і амбры жудасны замес.

Хто вясны хоча зараз, тут жа —
забываецца, што яе
заслужыць яшчэ трэба ў сцюжы,
што вясну толькі той заслужыць,
хто па ёй, як па снезе, тужыць
і чакаць не перастае.

ПЕРАКЛАД

20 (12)

▶ АПАВЯДАННЕ

DER ARME DOLMETSCHER^[1]Курт ВОНЭГУТ
(1922–2007)

Аднойчы ў 1944 годзе, калі я знаходзіўся на самай лініі фронту, пад пякельны грукат гарматаў мне паведамілі, што я прызначаны перакладчыкам (ці, калі вам так больш падабаецца, Dolmetscher'ам) для цэлага батальёна, пасля чаго мяне адразу засялілі ў дом бельгійскага бургамістра — туды не дацягваліся залпы артылерыі з лініі Зігфрыда.

Да гэтага мне ніколі не прыходзіла ў галаву, што я магу быць перакладчыкам. Але я быў прызначаны на гэтую пасаду акурат тады, калі чакаў перезду з Францыі ў самае пекла фронту. Калі я быў студэнтам, мой сусед па пакоі ўвесь час паўтараў першае чатырохрадкоўе «Ларэляй» Генрыха Гайнэ, і так атрымалася, што я іх запамніў і меў дурацць паўтарыць яго на недазвольна блізкай адлегласці ад нашага батальённага кіраўніцтва. Палкоўнік (былы гатэльны дэтэктыв з Мобіла) спытаў свайго старшага памочніка (былы гандляр тканінамі з Ноксвіля), на якой мове гэты верш. Памочнік дачакаўся, пакуль я дамармычу «Der Gipfel des Berges foo-unk-kelt im Abendsonnenschein», і вынес прысуд:

— Здаецца, гэта нямецкая, палкоўнік.

Калі перакласці тое, што я ведаў па-нямецку, атрымаецца прыблізна так: «Не ведаю, што здарылася са мной, чаму мне так сумна. Я не магу забыць старую легенду. Халодна, робіцца цёмна, і павольна цячэ Рэйн. Горны пік зьяе, калі знікае сонца».

Палкоўнік адчуваў, што ў яго абавязкі ўваходзіць прымаць хуткія разумныя рашэнні. За вайну палкоўнік прыняў цэлы шэраг геніяльных рашэнняў, але тут, здаецца, пераўзышоў самога сябе. Прынамсі, я так лічу.

— Калі гэта нямецкая мова, што ён робіць тут? — захацеў даведацца палкоўнік. Праз дзве гадзіны наш ваенны клерк загадаў мне кінуць працаваць, бо я цяпер — батальённы перакладчык.

Неўзабаве прыйшоў загад пра перамяшчэнне. Кіраўніцтву было не да маіх заяваў пра ўласную некомпетэнтнасць.

— Ты размаўляеш па-нямецку на дастатковым для нас узроўні. Мы з фрыцамі доўгіх размоваў весці не будзем, — сказаў мне старшы памочнік. — А гэта будзе твой слоўнік, — сказаў ён і паказаў на вінтоўку.

Памочнік, асноўнай крыніцай пазнання жыцця для якога быў наш палкоўнік, верыў, што амерыканская армія толькі што перамагла бельгійцаў, і цяпер я павінен пасяліцца ў бургамістра, каб мы былі ўпэўненыя, што ён не які-небудзь шпіён.

— І ўвогуле, — падвёў вынікі памочнік, — ніхто з нас, апроч цябе, па-іхнаму не шпрэхае.

У грузавіку, які вёз мяне да бургамістра, я пазнаёміўся з трыма змрочнымі пенсільванцамі — напчадкамі нямецкіх эмігрантаў, — якія добраахвотна пайшлі ў перакладчыкі прыкладна месяц таму. Калі яны ўрэшце зразумелі, што я

ім, мякка кажучы, не канкурэнт і што спадзяюся быць выгнанным з перакладчыцкай пасады цягам дваццаці чатырох гадзін, яны прасякнуліся сімпатый і нават паведамілі, што цяпер я называюся Dolmetscher. Яны нават пераклалі мне «Ларэляй». Цяпер у маім слоўніковым запасе было каля сарака словаў (што пахвальна для двухгадовага дзіцяці), але ніводная іх камбінацыя не магла б забяспечыць мне нават шклянку вады.

З кожным паваротам грузавіка я задаваў новае пытанне. — Як па-нямецку «войска»? Як мне спытаць «дзе ванная»? Як будзе «мне дрэнна»... «добра»... «талерка»... «брат»... «чаравік»?..

Мае флегматычныя інструктары стаміліся, і адзін даў мне кніжачку, кшталту «Нямецкая мова для тых, хто ў акапах».

— Там у пачатку не хапае старонак, — сказаў мне на развітанне адзін з маіх «настаўнікаў» (я якраз злез з грузавіка ля цаглянага дома бургамістра). — Мы з іх самакруткі рабілі.

Раніца толькі пачыналася, калі я пагрукаў у дзверы бургамістра. Я адчуваў сябе акторм

другога плана, які чакае выхаду на сцэну, у пустой галаве круцілася адна-адзіная фраза. Дзверы адчыніліся.

— Dolmetscher, — сказаў я.

Дзверы адчыніў сам бургамістр, высокі стары спадар у начнушцы, які адвёў мяне ў мой пакой на другім паверсе. Ён даволі гасцінна жэстыкуляваў і нешта казаў, так што час ад часу гаварыць «danke schön» падалося мне цалкам адэкватным. Я вырашыў забіць нашу размову загадоўкай: «Ich weiss nicht, was soll es bedeuten, dass ich so traurig bin» [2]. Ён бы пайшоў спаць, зразумеўшы, што яму трапіўся дасведчаны і поўны сусветнага смутку перакладчык. Як высветлілася, гэта было неабавязкова: ён сам хутка сыйшоў, каб я мог сабрацца з думкамі.

Галоўным маім скарбам у той момант была кніжачка. Я вывучаў кожную каштоўную старонку і дзівіўся, як проста ангельскія словы перакладаюцца на нямецкую. Усё, што ад мяне патрабавалася, — гэта знайсці ў

левым слупку патрэбную ангельскую фразу, а пасля прачытаць бэссэнсоўны набор сімвалаў у правым. Напрыклад, «Колькі ў вас гранатамётаў?» гучала як «Ві філ грэнада ўэафаэ хабэн зіі?» Выкшталцоная нямецкая мова ў фразе «Дзе вашыя танкавыя калоны?» гучала не складаней чым «Во зінт эрн панзэр шпіцэн?». Я шаптаў фразы: «Дзе вашыя гаўбіцы?», «Колькі ў вас кулямётаў?», «Здавайцеся!», «Не страляйце!», «Дзе вы схавалі свой матацыкл?», «Рукі ўверх!», «З якой вы дывізіі?».

Кніжачка скончылася нечакана, а мой стан перайшоў з маніякальнага ў дэпрэсіўны. Пенсільванцы скурлылі ўсю «ветлівасць», якая была ў першай палове кніжачкі, пакінуўшы мне з той ветлівасці толькі «асаблівасці рукапашнага бою».

Пакуль я ляжаў без сну, у маёй галаве разыгралася драма, у якой я мог бы паўдзельнічаць.

ПЕРАКЛАДЧЫК (дацыз бургамістра): Не ведаю, што здарылася са мной, чаму мне так сумна (абдымае яе).

ДАЧКА БУРГАМІСТРА (сарамліва): Халодна, робіцца цёмна, і павольна цячэ Рэйн.

Перакладчык бярэ яе на рукі і нясе ў свой пакой.

ПЕРАКЛАДЧЫК (пяшчотна): Здавайся!

БУРГАМІСТР (забязгае з пісталетам): Ах! Рукі ўверх!

ПЕРАКЛАДЧЫК І ДАЧКА БУРГАМІСТРА: Не страляйце!

З кішэні бургамістра выпадае карта з дыспазіцыяй Першай амерыканскай арміі.

ПЕРАКЛАДЧЫК (убок, па-ангельску): Навошта гэтаму пра-саюзніцкаму бургамістру карта з дыспазіцыяй Першай амерыканскай арміі? І чаму я павінен перакладаць з нямецкай, калі ён бельгіец? (выцягвае з-пад падушкі пісталет 45-га калібру і настаўляе на бургамістра).

БУРГАМІСТР І ДАЧКА БУРГАМІСТРА: Не страляйце! (бургамістр кідае пісталет, нервова ўсміхаецца).

ПЕРАКЛАДЧЫК: З якой вы дывізіі? (бургамістр маўчыць, да

яго падыходзіць дачка, ціха плачучы. Перакладчык не пускае яе). Дзе вы схавалі свой матацыкл? Дзе вашыя гаўбіцы? Дзе вашыя танкавыя калоны? Колькі ў вас гранатамётаў?

БУРГАМІСТР (разумеючы сваё становішча): Я... Я здаюся?

ДАЧКА БУРГАМІСТРА: Мне так сумна.

Уваходзіць варта з трох пенсільванцаў, якія праходзілі ля дома і пачулі, як бургамістр і дачка бургамістра прызнаюцца ў тым, што яны фашысцкія агенты-парашутысты.

Ёган Крыстаф Фрыдрых фон Шылер — і той не прыдумаў бы лепей, калі б мусіў карыстацца толькі словамі, якія былі ў мяне. У астатнім я не меў ніякіх шанцаў. Да таго ж, не самая прыемная штука быць перакладчыкам у снежны і нават не ведаць, як сказаць «Вясёлых Калядаў».

Я прыбраў ложак і вылез праз акно на двор.

Варта адправіла мяне ў штаб, дзе я сустрэў большую частку нашых афіцэраў. Некаторыя схіліліся над картамі, некаторыя чысцілі зброю. Атмасфера была досыць святочная. Памочнік нашага палкоўніка гуляў з 18-дзюймавым нажом і спяваў «Ave You from Dixie?»

— Халера! — закрычаў ён, убачыўшы мяне. — Гэта ж наш Шпрэхен-зі-дойч! Ну, раскажвай, як там табе ў варожым доме!

— Нічога добрага, — сказаў я. — Яны размаўляюць на ніжнянемецкай, а я — на верхнянемецкай.

Гэта вельмі ўразіла памочніка.

— Ты занадта адукаваны для іх, так?

Ён прабегае пальцамі па лязе свайго страшэннага нажа.

— Думаю, хутка возьмем таго, хто можа размаўляць на любой нямецкай. — І дадаў: — Мы капітулявалі.

— Мы ім яшчэ пакажам, як зрабілі ў Тэнэсі, — сказаў палкоўнік, які на радзіме, у прыватнасці ў Тэнэсі, заўжды перамагаў на вучэннях. — Ты заставайся тут, хлопца. Хутка нам спатрэбіцца перакладчык.

Праз дваццаць хвілін мне зноў давялося ператварыцца ў перакладчыка. Чатыры нямецкія танкі пад'ехалі да нашага штаба, і два тузіны немцаў з кулямётамі сагналі нас у кучу.

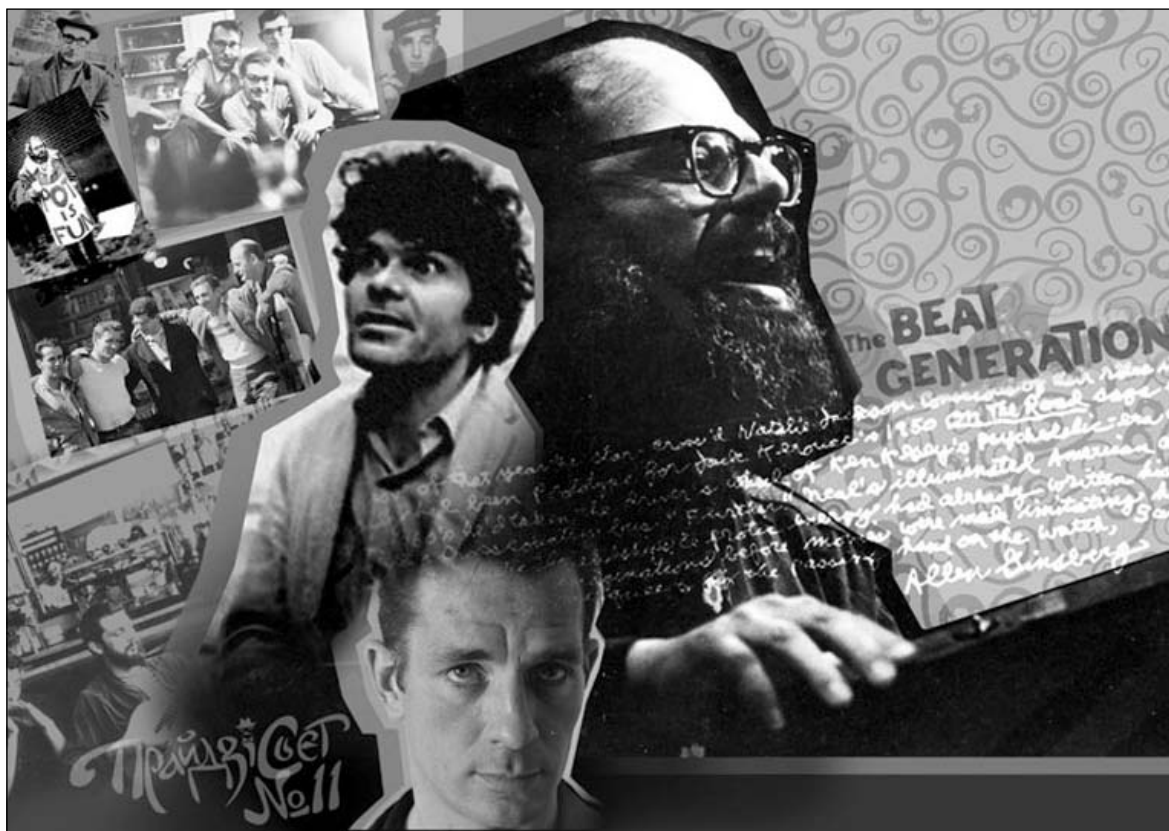
— А ну давай, скажы ім пару ласкавых, — звярнуўся да мяне палкоўнік, дзёрзкі да апошняга.

Я хуценька прабегаў па сваёй кніжачцы, пакуль не знайшоў фразу, якая найлепш адлюстроўвала нашыя пачуці:

— Не страляйце!

Нямецкі афіцэр падышоў да нас, каб паглядзець, каго злавіў. У яго руцэ была кніжачка, трохі меншая за маю. Ён спытаў:

— Дзе вашыя гаўбіцы?

[1] Der Arme Dolmetscher — бядак-перакладчык (ням.).

[2] Першыя два радкі з «Ларэляй» Г. Гайнэ: «Не ведаю, што здарылася са мной, чаму мне так сумна...».

▶ ПУБЛІКАЦЫІ

ЗАПАВЕТЫ ЯКУБА КОЛАСА

ПАСЛЯЮБІЛЕЙНЫЯ РАЗВАГІ

Вера МІЦКЕВІЧ

Мінулы год, багаты на літаратурныя юбілеі Янкі Купалы, Максіма Танка, Якуба Коласа, парадаваў шматлікімі публікацыямі, даследваннямі. Асобныя нумары рэспубліканскіх літаратурных часопісаў былі прысвечаны народным паэтам. На пачатку студзеня выйшаў з друку апошні 20-ы том Збору твораў Якуба Коласа...

«Verba volant, scripta manent» — «Словы адлятаюць, запісанае застаецца», — казалі старажытныя рымляне. Так, напісана шмат, але некаторыя моманты ў публікацыях выклікаюць здзіўленне, недаўменне ці нават абурэнне.

Першае, што мяне ўразіла, — гэта досыць свавольнае абыходжанне з выключным па сваім змесце і магутнасці гучання публіцыстычным твораў Я. Коласа «Мой заповіт». У газеце «Народная Воля» ад 21.08.2012 г. у рубрыцы «Асобы» змешчаны матэрыял Георгія Чыгіра «Я прыйшоў дзеля Вас...» — грунтоўнае і цікавае інтэрв'ю, якое заканчваецца ўзятым у дзюкосе тэкстам «Майго заповіту». Праўда, уласна ад заповіту там мала што засталася: назва і дата напісання адсутнічаюць, а па самім тэксце я налічыла каля 20 памылак... Вось такая «льжка дзэгцю» на пасашко. Арыгінал твора знаходзіцца ў фондах музея песняра, была магчымасць удакладніць па першакрыніцы. Упершыню «Мой заповіт» Я. Коласа быў надрукаваны ў газеце «Рэспубліка» ад 31.10.1992 г. на першай старонцы ў факсімільным варыянце. Можна было звярнуцца і да гэтай публікацыі...

Але ж сапраўдная кульмінацыя непавагі да выдатнага твора чакала мяне, як і ўсіх прысутных, на заключным юбілейным мерапрыемстве ў Белдзяржфілармоніі 15 снежня 2012 года, дзе ўжо са сцэны ўрачыста гучаў «Мой заповіт» з такім жа мноствам памылак!

Сорамна, спадарства! На вялікі жаль, не абшлось без памылак, праўда, у значна меншай колькасці, і ў 16-ым томе апошняга Збору твораў Я. Коласа, куды быў уключаны «Мой заповіт» упершыню. Гэтыя памылкі, як і іншыя, знойдзеныя ў 1-19-ым тамах, былі выпраўлены ў раздзеле «Заўважаныя памылкі і недакладнасці» ў апошнім 20-ым томе.

Што датычыць Збору твораў у 20-ці тамах — гэта прадмет асобнага даследвання. Была зроблена велізарная праца па ўкладанні, стварэнні навуковага каментарара, якая вялася на працягу многіх гадоў цэлым калектывам тэкстолагаў, музейшчыкаў, архівістаў, выдаўцоў, сябраў Рэдакцыйнай рады. Былі розныя думкі, спрэчныя пазіцыі, не заўсёды ўдавалася даследаваць тую ці іншую сітуацыю, ды і калектыву тэксто-

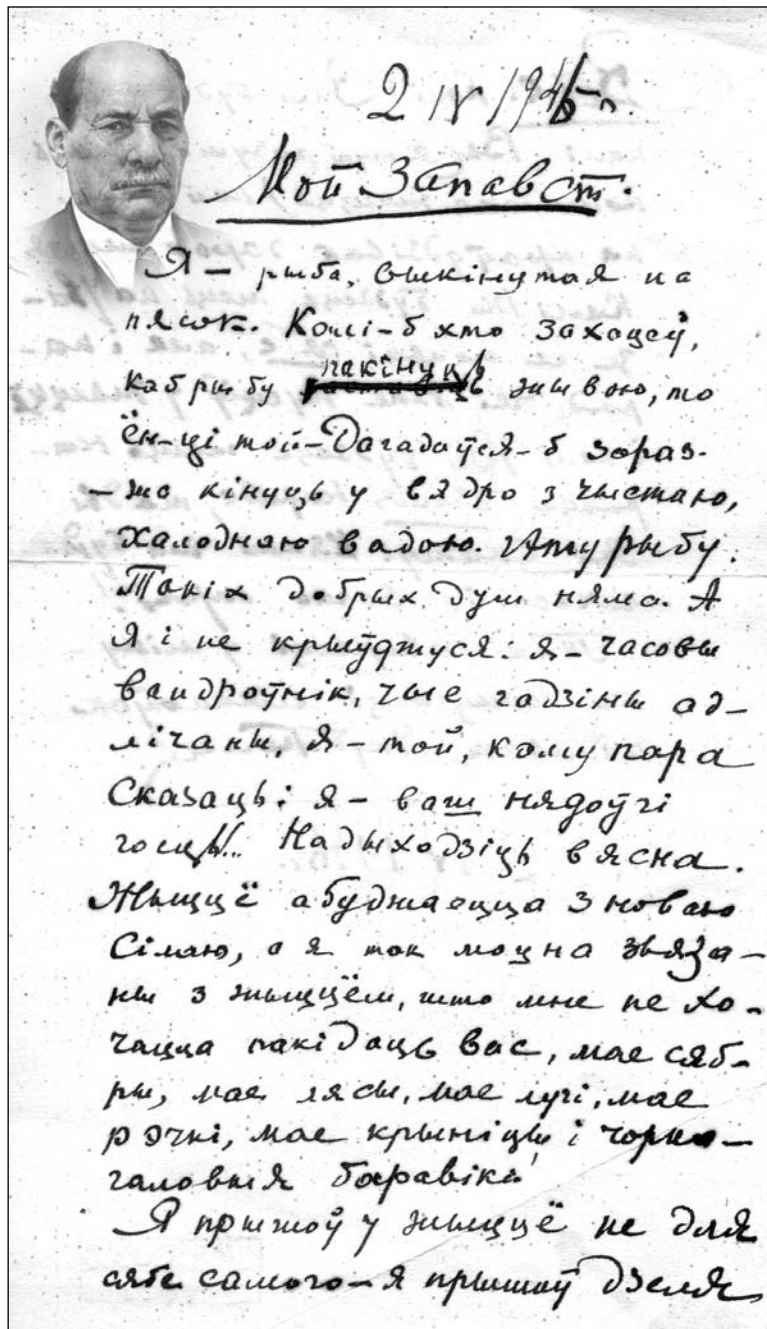
лагаў мяняўся. І, безумоўна, памылкі будуць яшчэ знаходзіцца і ўдакладняцца. Для прыкладу: так і не была выпраўлена памылка тлумачэння значэння слова «ворчык» у кантэксце паэмы Я. Коласа «Новая зямля»: «Прывёў ён дзядзьку ў карыдорчык // (Абодвух іх трымае ворчык)». У 8-ым томе Збору (падрыхтавала тэксты і каментарыі 8-га тома Э.А.Золава) у каментарыі пададзена: «ворчык — прыстасаванне для прыпрэжкі каня ў дапамогу каранніку; барак; тут: у пераносным значэнні», у папярэдніх двух Зборах твораў — «пастролак». У кантэксце «Новай зямлі» слова «ворчык» — невялікі мяшок, торба, ад польскага worek — woreczek — мяшчок, сумка з тканіны. Сэнс тут адзіны: дзядзька Антось едзе на цягніку ў Вільню «зайцам», у «торбе з кутасамі» трымае «хабар», каб аддзячыць кандуктару, і кандуктар цудоўна пра гэта ведае. Так занатавана — звяртаю ўвагу — у прыжыццёвым! Зборы твораў класіка ў 7-тамах (т. 4, с. 496), калі сам народны паэт праглядаў паэму, рабіў заўвагі па тэксце. Пацвярджэнне знаходзім у «Матэрыялах для слоўніка мінска-маладзечанскіх гавораў» пад рэдакцыяй М.Жыдовіч (Мінск, выд-ва БДУ, 1974, с. 35): ворах — мяшок.

Далей — публікацыя ў газеце «Комсомольская правда» ад 29 лістапада-5 снежня 2012 г. Надзеі Белахвосцік з доўгай назвай «Якуб Колас неохотно платил партийные взносы, но помогал деньгами Анне Ахматовой», дзе ёсць, на першы погляд, дробныя, але нядбайныя памылкі. У пераліку псеўданімаў Я. Коласа: КуКодесник — памылка друку, трэба — Кудесник; псеўданімы Марцін, Марцін з-за рэчкі — Я. Коласу не належаць. Цытата з тэксту: «...огромное впечатление произвело стихотворение народовольца Якубовича-Мельшина «Колос». У сапраўднасці размова ідзе пра пераклад Пятром Якубовічам-Мельшыным на расійскую мову з польскай верша «Батрак» польскай паэтэсы Марыі Канапніц-

Вельмі хацелася б, каб такія неабходныя кожнаму творцу рысы, як этычнасць, дакладнасць, выверанасць фактаў, адказнасць за пададзеныя звесткі ў друку заставаліся галоўнымі ў іх дзейнасці

кай, які ў арыгінале называецца «Wolny najmita» (гл. часопіс «Польмя», 1994, № 7, с. 245). Нарэшце, у апошнім сюжэце вядзецца размова пра ўжо шырокавядомы ліст Я. Коласа аб стане беларускай мовы, які ён прыносіў у ЦК КПБ у апошні дзень свайго жыцця. І зусім не «сложно сказать, когда оно было написано» — 25.05.1956 г., калі пазнаёміцца з дакументамі і матэрыяламі ў кнізе «Купала і Колас, вы нас гадавалі» (кніга другая, частка другая, укладальнікі В. Селяменёў, В. Скалабан, Мінск, 2012, с.194-201).

Летась пачылася свет кніга слонімскага краязнаўцы, пісьменніка Сяргея Чыгрына «Па слядах Купалы і Коласа» (Мінск, Кнігазбор, 2012), якую складаюць

літаратурна-краязнаўчыя артыкулы і вершы. Вельмі добра, што пад адну вокладку сабраны напісаныя ў розныя гады цікавыя артыкулы. Узбагачаюць кнігу раздзелы пра Уладзіслава Чаржынскага і Аляксандра Вазнясенскага. У раздзеле «Незабыўны Алег Лойка і яго згадкі пра песняроў» чытаю: «Алег Антонавіч пра Купалу і Коласа мог распавядаць гадзі-

намі [...] Жонка Якуба Коласа — Марыя Дзмітрыеўна — была даволі багатай жанчынай, ідэальнай, інтэлігентнай мяшчанкай, вельмі выхаванай, хатняй, адданай мужу». Ствараецца такое ўражанне, што Канстанцін Міхайлавіч толькі таму і ажаніўся з Марыяй Каменскай, што яна была багатай. І як жа гэта «багатая мяшчанка» пайшла замуж за простага настаўніка, сялянскага сына, які толькі год як выйшаў з турмы? Для параўнання прывяду іншыя цытаты. З перапіскі родных братоў Марыі Дзмітрыеўны Івана і Міхаіла Каменскіх, Іван піша брату ў 1911-1912 гадах: «К праздніку [Вялікдня. — В.М.] купил Маруси шляпу за 8 р. и дал ей 10 р. на шитье жакета...»

(прыватны архіў). З кнігі Данілы Міцкевіча «Любіць і помніць» пра побыт сям'і на Куршчыне ў 1917-1920-х гадах: «Памятаю, як зусім знясіленая хваробай і голадам мама апусціла на падлогу школьную дошку, паклала на яе мяне і майго меншага брата Юрку і сама, зняможаная, легла з намі. Прышоў бацька, пабачыў нас у такім стане і заплакаў. Кінуўся ратаваць...». Такое было багацце! Так, Марыя Дзмітрыеўна была багатай — сваёю душою, светапоглядам, чулівым сэрцам, светлымі думкамі. Дарэчы, пры жыцці сам Алег Антонавіч не падаваў гэтыя эпізоды ў друку. Тое ж датычыць яго выказванняў у кнізе С. Чыгрына «Па слядах Купалы і Коласа» пра пляменніцу Янкі Купалы Ядвігу Юліянаўну Раманоўскую. Куды цікавейшай і патрэбнай мне падаецца пошукавая праца па лініі прататыпа коласаўскай Ядвісі: знайсці яе сляды ў Польшчы, нашчадкаў, удакладніць біяграфічныя звесткі. Вядома, што Ядвіга Ігнатаўна Баранцэвіч жыла ў Слоніме, пасля пераехала ў Польшчу. У запісках Данілы Міцкевіча пазначана, што яе прозвішча па мужу — Бушынская...

У «Летапісе жыцця і творчасці Якуба Коласа», складеным Міхасём Мушыным (апошняя выданне 2012 года, больш чым 1120 старонак), Я. Колас «аднойчы застаўся на тыдні два» на

Валожыншчыне. Адзін-два дні — яшчэ можна дапусціць, а не паўмесяца. Але далей сюжэт становіцца падобным на фантастыку: Я. Коласа ў вёсцы Палачанка наведвае і жыве побач у палатцы, вядзе з песняром размовы... Уладзімір Дубоўка. Дубоўка, які па апошнім прыговору быў рэабілітаваны позняй восенню 1957 года і ўпершыню за 26 гадоў прыехаў з высылкі ў Беларусь у снежні 1957-га! Дзе быў Я. Колас у той час — тлумачыць не трэба: на Вайсковых могілках. Дакументальна вядома іншае. У 1955 годзе Я. Колас вёў з У. Дубоўкам перапіску, пісаў у Пракуратуру ССРСР, каб хутчэй вызваліць з няволі таленавітага пісьменніка. На вялікі жаль, сустрэцца ім ужо не давялося...

«Дзе густа, а дзе пуста»... Такое ўражанне склалася ад знаёмства з кнігай «Гісторыя Пінска. Ад старажытнасці да сучаснасці» (Мінск, Вышэйшая школа, 2012), падрыхтаванай аўтарскім калектывам. Безумоўна, гэта вельмі патрэбнае выданне, у якім, як пазначана ў анатацыі, «ўпершыню на вялізным дакументальным матэрыяле са шматлікіх аічныхных і замежных архіваў даследуецца гістарычнае аблічча горада Пінска ад старажытнага часу да сучаснасці». Зацікавіла інфармацыя пра гісторыю Палескіх чыгунак, пра грамадскае жыццё горада, перыядычныя выданні, пра перыяд Першай сусветнай вайны. Там жа жыву Я. Колас у 1912-1915 гадах, у Пінску працаваў настаўнікам, развіваўся як творца, стварыў сям'ю, прызываўся ў войска, слыходзіў з сям'ёю ў бежанства. Га-лічна было б убачыць падраздзел, прысвечаны песняру, у 4-м раздзеле кнігі «Пінск у складзе Расійскай імперыі». Тым болей, што ў кнізе ёсць падраздзелы 5.5 («Палескія дні Аляксандра Блока») і 6.4 («С. Булак-Балаховіч у Пінску»). І якое ж чакала мяне здзіўленне, калі на 70 старонках 4-га раздзела адшукаўся ўсяго адзін абзац: «Свае замалеўкі аб жыцці простых пінчукоў пакінуў Якуб Колас, які ў 1912 г. жыву ў Пінску і выкладаў у пыходскім вучылішчы». І далей прыведзены ўрывак з трылогіі «На ростанях» пра палешукоў. Вывады напрошваюцца самі сабой...

На двары — XXI стагоддзе, новае тысягоддзе, свет валодае навейшымі інфармацыйнымі тэхналогіямі і магчымасцямі. Знаходзяць, ствараюць, апрацоўваюць гэтую інфармацыю далёка не механічныя роботы, а прафесійныя журналісты, навукоўцы, пісьменнікі, гісторыкі. І вельмі хацелася б, каб такія неабходныя кожнаму творцу рысы, як этычнасць, дакладнасць, выверанасць фактаў, адказнасць за пададзеныя звесткі ў друку заставаліся галоўнымі ў іх дзейнасці. У большасці сваёй сучасны чытач — абывацель, які верыць таму, што і як напісана, і не ўнікае ў дэталі і сэнс. Матэрыялы ж, пададзеныя на высокім прафесійным узроўні, даюць магчымасць чытачу грамадна арыентавацца ў велізарнай сучаснай інфармацыйнай плыні.

«КНИГАРНЯ ПІСЬМЕННІКА»

АБРАНЕЦ ЛЁСУ, АБО «БЕГ ПА САМААДЧУВАННІ»

Ходзяць чуткі, што ў найноўшай беларускай паэзіі ёсць два самыя прыгожыя і самыя запамінальныя хлопцы (якія, да ўсяго, яшчэ і лепшыя сябры) — Анатоль Івашчанка і Усевалад Сцебурака.

Хто не верыць — палазце ў інтэрнэце ў сацыяльных сетках, каб пераканацца ў гэтым. Гаворка вядзецца не толькі пра знешняе, але і ўнутранае. Звернемся да новай кнігі аднаго з вышэй згаданых творцаў — Усевалода Сцебуракі.

Ніхто не мае права жыць з Паэтам, кахаць, пакутаваць і раўнаваць яго не твая дні, калі б ён дваў пра гэта, не той напой, які б ён піў нагбом.

Чытаючы гэтыя радкі, якія належаць аднаму з самых трагічных і экстрэмагантных паэтаў нашай літаратуры XX стагоддзя — Анатолю Сысу, міжволі пачынаеш шукаць творцаў, што адпавядаюць апісанаму ім вобразу «вольнага мастака», у дні сённяшнім, у стагоддзі XXI-м. І знаходзіш.

Вось, прыкладам, паэт, празаік, блогер Усевалад Сцебурака. Любы літаратурны рэдактар (а, як вядома, у кожнай прафесійнай супольнасці ёсць свае сакрэты і адмысловыя азначэнні толькі «для сваіх»), сказаў бы: «Гэта той выпадак, калі паэт мае талент ад Бога, прычым прыродных здольнасцей настолькі багата, што творца можа нават не аздадвацца працаваць над сабой». Бываюць улюбёныя лёсу, для якіх лічбы ў вядомым афарызме:

«Поспех — гэта 1% таленту і 99% працы», мяняюцца месцамі.

У. Сцебураку шэраг самых розных заняткаў і захапленняў (прыкладам, прафесійны тамата або прыгажун, чыё фота трапляе на першыя палосы газет або глянцавую вокладку часопіса) ніякім чынам не замінае займацца сур'ёзнай паэзіяй. Бо здаровы эгацэнтрызм толькі становіцца адбываецца на вобразе лірычнага героя ягоных вершаў. А гістарычная адукацыя дапамагае аўтару ўпісацца ў нацыянальны кантэкст.

Узор таму — другая кніга Усевалода, якая нядаўна пабачыла свет у серыі «Кнігарня пісьменніка» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў.

І калі творца піша ў вершы «Пакрыўджанай Музе»:

Ты крыўдзіся — я не пішу табе вершаў,
Хоць, зрэшты, умею.
А ведаеш, я вызнаю цябе першай,
І ў вершах нямею.

Як можна на такое нязмушанае паэтычнае маўленне і тонкі камплімент адначасна і суб'есдніцы, і самому сабе, пакрыўдзіцца? Харызматычнасць і ўменне быць асобай медыйнай — якасці, якіх многім моцна таленавітым творцам не стае. А ў нашага сённяшняга героя гэтага — з лішкам.

У новую кнігу ўвайшлі вершы (у тым ліку асобныя творы з папярэдняга зборніка «Крушны» і некалькі перакладаў А. Вазнясенскага) і праявіліся зацемкі, напісаныя цягам апошніх гадоў.

І на гэтых 96-ці старонках можна знайсці гарадскія («Здарова, мой горад!») і вясковыя («Восень — бурштын і мёд») пейзажы, філасофскую («Давай падлічым pro et contra») і сацыяльную («Зьмітру Дашкевічу да 31-га дня народзінаў») лірыку, не кажучы ўжо пра вечную тэму кахання або кароткія рыфмаваныя гісторыі з жыцця гараджаніна. І нават аповед пра «пакаленне last» замест пасляслоўя. І выслоўі-«гемаркі» кшталту «Паміраючы, упэўніцеся, што вашае жыццё скончана». Тут ёсць калі не ўсё, то многае, што дапаможа нам болей дазнацца пра У. Сцебураку — як пра асобу і як пра паэта.

Распушчаецца цукар у каве,
сіняй хваляю плавае дым.
І аднолькавы прысмак гаркавы —
і ў душы, і ў кубку маім.

І паколваюць дробязі лёсу —
крошкі хлебныя на прасьціне,
і падносіць ізноў папярсу
цень да вуснаў на гладкай сьцяне.

І вісіць верасьнёўская поўня
ціхім шыбеннікам нябёс.
Я б пакутную зьяў, ды няроўня —
не дарос.

На вокладцы кнігі «Бег па самаадчуванні» — чырвоная мішэнь. Ці пацэліць Усевалад Сцебурака ў чытацкія сэрцы? Паглядзім. Але ў самы ялыгач паэзіі відавочна патрапіў.

Віка Трэнас

ВЫСАКАРОДНЫ РЫЦАР НАЙНОЎШАЙ ПАЭЗІІ

Хто сказаў, што ў Беларусі няма сапраўдных мужчын — галантных, адукаваных і высокаінтэлектуальных? Магчыма, часы рыцарства і засталіся ў Сярэднявеччы, дый і джэнтльменства, можа, не ў модзе сучасных маладзёнаў.

Але ў беларускай паэзіі пакалення трыццацігадовых высакародны рыцар, сімпатычны ва ўсіх адносінах, дакладна ёсць — Анатоль Івашчанка.

(Рэмарка: дзяўчаты, не спакушаіцеся — Прыўкрасная Дама ў нашага творцы, як і трое цудоўных дзетак, ужо маюцца. Аднак ніхто не замінае чытачам і чы-

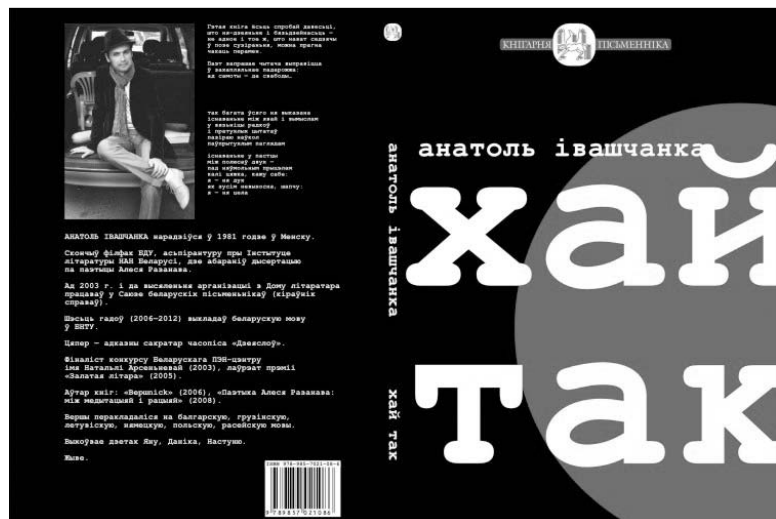
тачкам адчуць смак паэзіі, надрукаванай у новай кнізе Анатоля, што выйшла ў серыі «Кнігарня пісьменніка» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў.)

«Хай так» — так называецца другі паэтычны зборнік спадара Івашчанкі, куды ўвайшлі вершы, напісаныя цягам апошніх сямі гадоў. І творы ў выданні падзеленыя на сем раздзелаў. Выпадковасць ці вера ў магію лічбаў? Варта было б запытацца ў аўтара.

Творы ў рыфму і верлібры, каверы і пераклады, шэраг прысвятчэнняў калегам-сябрам-сучаснікам і нават «незавершаныя вершы» (недапісанае, але вартае апублікавання) — многае ўвайшло ў гэтую кнігу. Ад кранальных паэтычных аповедаў пра дарагіх і блізкіх аўтару людзей — да твораў вострасацыяльнай тэматыкі. Кожны знойдзе тут нешта адметнае для сябе.

кнігу, што дасталася ў спадчыну,
паклаў у кішэнь
гаспадар яе даўно спачыў
ён рупліва збіраў сваю вялізную бібліятэку
недарма?..

Віка Трэнас

«У НОЧЫ — СВАЯ ЛОГІКА»

Віктар Марціновіч з яго раманам «Сфагнум» (серыя «Кнігарня пісьменніка» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў) працягвае традыцыі Яна Баршчэўскага і Юрыя Станкевіча.

Ён даўно, ужо каторы год, прыглядаецца да міфаў і архетыпаў як сродкаў вытлумачэння ірацыянальнай рэальнасці цяперашняй Беларусі. Гэта відаць з яго публіцыстыкі, дзе інгрэдыенты — з аднаго боку, міфалогіка, з другога — кавалкі заходняга сацыялагічна-філасофскага мыслення.

Раман «Сфагнум» (сфагнум — мох без каранёў, насення, кветак, пладоў) таксама напісаны праз гэтую, абраную аўтарам як вытлумачальны інструмент, прызму.

Раман злучае такіх, здавалася б, розных і разначасавых беларускіх пісьменнікаў, як Ян Баршчэўскі («Шляхіццэ Завальня») ды Юрыя Станкевіч («Любіць ноч — права пацукоў»). І гэтым замацоўвае тэндэнцыю, якую можна назваць тыпова беларускай, тутэйшай.

Чаму Баршчэўскі і Станкевіч, а не Іван Мележ з яго «Людзьмі на балое»? Мележ — «меліяратар». А, як паказала практыка, трохі балатоў мо' і асушылі, дык балаты сышлі яшчэ глыбей. Глыбей — у душы, дзе меліяраваць не так лёгка. А Баршчэўскі і Станкевіч у тых балотах шчыруюць.

В. Марціновіч (следам, дарэчы, за літаратурнаўцам Пятром Васючэнкам з яго «вокам тайфуна»), адлюстроўваючы рэальнасць публіцыстычна і потым рэзюмуючы яе ж пастаўкай, кажа: вы думалі, яно ўсё знікла? Балота цяпер у нас, яно жывое, мы носім у сабе «сфагнум — душу балота»; тысячагадовая меліярацыя лягнула як праект; балота — гэта тое, што не вытлумачыш, гэта метафара невытлумачальнасці душы; нарэшце, «у ночы — свая логіка».

Ян Баршчэўскі яшчэ ў XIX стагоддзі паказваў дакладна такія ж карцінкі:

«Тамаш падышоў да гаспадара, і калі той глядзеў на яго як непрытомны, пачаў казаць чарадзейныя словы. І тут можна было убачыць яшчэ страшнейшае відовішча: з усіх адтулін з галавы пана судзі выляталі пухіры накиталт мыльных бурбалка і, лопваючыся пад столлю, перамяніліся ў жахлівых пачвараў — тут і крылатыя гадзюкі, і цмокі, і іншая брыдота, падобная да спаранельных шкілетаў. Усё гэтае страхоце лётала над галомай, на падлогу падалі косці і галовы нябожчыкаў. Ад жаху ўсе самі нагадвалі трупаў, што паўставаў з магіл. Нарэшце Тамаш махнуў рукою: усе тыя гадзюкі, цмокі і шкілеты зніклі — і ён сам выйшаў за дзверы, пакінуўшы гаспадара і гасцей анямелымі ад страху».

Аблічча «тыпова беларускай тэндэнцыі» ў літаратуры (і літаратурнаўстве ж таксама), такое: ёсць бяспечны цэнтр (амаль Axis Mundi), у ім чалавек, навокал канцэнтрычна, як на вадзе, разыходзяцца колы хаосу, там ёсць жыццёвая «мана», па яе трэба туды ныраць і прыносіць.

У Баршчэўскага з цэнтра, з хаты, дзе сядзіць апавядальнік, людзі разыходзяцца ў думках, слухаючы аповеды. У Станкевіча (у якога і балота — сімвалічнае) той цэнтр разгайданы, але найчасцей месціцца ў самым чалавеку (такія спецыфіка аўтара — наяўнасць самотніка героя), які змяшчае цэнтр там, дзе знаходзіцца сам.

Дзе ў Баршчэўскага цэнтр па гэты бок (езучка адукацыя), дзе ў Станкевіча цэнтр перасоўны — там у Марціновіча цэнтраў два.

Хата ў паўжылой вёсцы Буда Глускага раёна — і выспа з дубам на каменных пасрод балота на траціну Глускага раёна.

І абодва яны функцыянуюць як мае быць! Хата стаіць пасрод «мінска-маскоўскага» хаосу, выспа — пасрод магічнага хаосу. І туды, і туды людзі едзяць па нешта важнае, хоць і рознае.

Можна яшчэ дадаць, што ў Марціновіча галоўны герой — Шульга — усё ж больш «станкевіцкі». Праз яго набываюць абрысы важныя «ідаэлагічныя» рэчы (ён распаўядае пра традыцыі замыкання хатаў, ён тлумачыць матывацыю вяскоўцаў, ён працягвае не выпадковыя здольнасці ў ключавых «магічных» сітуацыях). Хоць менавіта наяўнасць гэтага героя, Шульгі, і зніжае даставернасць рамана «Сфагнум» да працэнтаў 70-80-і.

Бо ўсё іншае ёсць, тут маем — а пра такіх герояў не чулі. Але менавіта такі герой і злучае ўсю фрагментаваную рэальнасць (мянты, скарбы, балота, маскава, чужынцы, савок, чараўнікі) у адзіны наратыў, фактычна стварае канву рамана. І гэты момант не можа не быць адзначаны без такога героя ўсё гэта працягне заставацца фрагментаваным.

Такі герой — і ёсць той Сфагнум. Бадзяжнік-трыкстар з памяццю. Ён і ёсць душа балота і яго цэнтр. Кацігарошч беларускіх казак.

Алесь Мікус

ЛІТКАЛЕЙДАСКОП

САМЫЯ-САМЫЯ...

Рассыпны набор з драўляных літар быў вядомы ў Індыі яшчэ за шмат стагоддзяў да Гутэнберга. А гліняныя літары ўжываліся ў Кітаі яшчэ ў XIII стагоддзі.

Самая вялікая ў свеце кніга знаходзіцца ў адным з музеяў Амстэрдама. Яна называецца «Збор марскіх правілаў». Вышыня кнігі больш сярэдняга чалавека, шырыня — 1 метр, таўшыня — каля паўметра.

Самай цяжкай ў свеце кнігай лічыцца геаграфічны атлас, які захоўваецца ў Брытанскім музеі ў Лондане. Атлас мае ў вышыню больш аднаго метра і важаць 320 кілаграмаў.

Адна з самых незвычайных у свеце кніг — гэта «Боская камедія» Дантэ, напісаная на лісце паперы памерам 80 на 60 см бенедыктынскім манахам Габрыэлем Чэлані. Усе 14000 вершаў можна лёгка прачытаць нязброеным вокам, а калі паглядзець на ліст з адлегласці, то бачыш маляўнічую карту Італіі. На гэтую працу Чэлані патраціў чатыры гады.

Дванаццаць самых маленькіх кніг свету змяшчаюцца ў... адной столовай лыжцы. Сярод іх ёсць мініяцюрае выданне Карана, слоўнік ангельскай мовы на 12 тысяч слоў і Канстытуцыя Францыі.

Самай дарагой кнігай на свеце ў наш час лічаць унікальны «Апакаліпсіс», выдадзены французам Жозэфам Форы. Гэтая кніга ацэнена ў 100 мільёнаў «старых» франкаў. Яна выстаўлена ў Музеі сучаснага мастацтва ў Парыжы.

Італьянец Рыа Казэллі збірае сусветную калекцыю самых сумных кніг. У ёй каля 10 тысяч тамоў. Адзін італьянскі паэт-няўдачнік, даведаўшыся, што ў яго зборнікі знаходзяцца ў Казэллі, ледзь не стаў самагубцам.

«Адзіны і найглыбкі сакрэты медыцынскага мастацтва» — такую назву мела тоўстая, у 100 старонак, кніга, знойдзена запячатанай сярод рэчаў слаўтага галандскага Доктара Германа Бурхавэ пасля яго смерці ў 1738 годзе. Кніга была прададзена на аукцыёне за 10 тысяч даляраў золатам. Пасля таго, як пачатка была зламана, выявілася, што старонкі яе былі... чыстымі. Толькі на тытульным лісце меўся надпіс: «Трымай галаву ў холадзе, ногі ў цяпле, і ты зробіш бедняком лепшага лекара».

МАЛА ХТО ВЕДАЕ...

Мала хто ведае, што Адам Міцкевіч быў не толькі паэтам, але і прэзікам-фантастам. І зазіраў у наш «тэлекасмічны» час. У раманах «Гісторыя будучыні» ён пісаў пра акустычныя прыборы, з дапамогай якіх, седзячы ля каміна, можна слухаць канцэрты з далёкага горада, а таксама пра механізмы, якія дапамагаюць насельнікам Зямлі падтрымліваць сувязь з істотамі, якія насяляюць іншыя планеты...

Бальзак, пачынаючы працаваць над новым творам, замыкаўся ў пакоі на адзін-два месяцы і шчыльна зачыняў аканіцы, каб праз іх не праходзіла святло. Пісаў ён пад свечкамі, апрануты ў халат, па 18 гадзінаў штодня!

Несправядліва лёс здаўна ставіўся да многіх пісьменнікаў. Сярод іх — ангельскі прэзік XVI–XVII стагоддзяў Джон Стоў, які на схіле гадоў патрапіў у страшную галечу. Ангельскі ўрад выдаў адмысловы ўказ, які абвясчаў: «З прычыны таго, што Стоў патраціў сорок пяць гадоў на збіранне матэрыялаў для гісторыі Англіі і дванаццаць на апісанне гарадоў Лондана і Вестмінстара, мы даём яму наш міласцівы і каралеўскі дазвол прасіць літасціню ў нашых падданных».

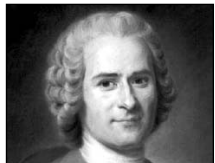
Жуль Верн марнаваў шмат гадзінаў у дзень на вывучэнне навуковай літаратуры, выпісваючы цікавыя для яго факты на адмысловыя карткі. У яго картатэцы было больш за 20 тысячачу такіх запісаў. А што ён рабіў у нашу эпоху інтэрнэту?

У «Рабінзона Круза» ёсць працяг. У ім Рабінзон ізноў трапляе ў караблекрушэнне і змушаны дабрацца ў Еўропу праз усю Расію. Восем месяцаў ён, зімой, жыве і чакае цяпла ў Табольску. У Расіі гэты раман не выдаваўся з 1935 года. Асцерагаліся альянз на сталінскія лагеры?

Стваральніца знакамітага рамана «Авадзень» Этэль Ліліян Войніч была і кампазітарам, а свае музычныя творы лічыла больш значнымі, чым літаратурныя.

Жан Жак Русо быў аўтарам музычнага слоўніка і напісаў камічную оперу «Вясковы вядзьмак», якая стала родадачынальнай французскіх опер-вадэвіляў і якая пратрымалася на французскай опернай сцэне больш за 60 гадоў.

Вальтэр адначасова пісаў некалькі твораў. Сядваючы да працоўнага стала, ён, у залежнасці ад настрою, браў рукапіс і працягваў над ім працаваць.

КНИГАТЕРАПИЯ

КНИГИ — ЛЕКИ СУПРАЦЬ СТЭСУ

Спецыялісты з Оксфарда высветлілі, што чытанне з'яўляецца лепшым спосабам пазбавіцца ад стрэсавага стану.

У выніку шматлікіх даследаў навукоўцы-медыкі прыйшлі да высновы, што менавіта чытанне аказвае самы хуткі эффект на арганізм, аперэджваючы дзеянне лёгкага шпацыру, праслухоўвання любімай музыкі, чаявання ці нават прыёму алкагольных напояў.

Добраахвотнікам, якія прынялі ўдзел у навуковым даследаванні,

давялося выконваць розныя практыкаванні, здольныя выклікаць у іх стрэс. А вось метады рэлаксацыі ўдзельнікі эксперыменту выбіралі самі.

Як паказала магнітна-рэзананснае даследаванне, у галаўным мозгу людзей, якія чыталі пра водары, смачныя стравы ці маляўнічыя ландшафты, пачыналі актывізавацца ўчасткі, адказныя за ўспрыманне. Прычым практычна гэтак жа, як і ў рэальнасці. Падчас кампютарных гульняў ці прагляду тэлевізара падобнага эфекту спецыялісты не назіралі.

Пры чытанні ўзровень стрэсу змяншаўся ў сярэднім на 68%, праз шэсць хвілінаў паслабіліся цяжкія і стабілізавалася сэрцабіццё.

Праслухоўванне музычных кампазіцый супакойвала ў 61% выпадкаў. Ужыванне гарбаты ці кавы змяншала стрэс у 54% удзельнікаў, а шпацыр — у 42%.

Эксперты таксама адзначылі, што выбар літаратурнага жанру ніяк не ўплывае на эфектыўнасць чытання. Усё, што неабходна для пераадолення наступстваў перажытага стрэсу, — зразумець сюжэт апавядання і цалкам у яго «пагрузіцца».

НЯМЕЦКІЯ БІБЛІЯТЭКІ ДЛЯ СЛЯПЫХ

Бібліятэкі для сляпых у Нямеччыне прапануюць чытачам аўдыёкнігі на CD, запісанія ў адмысловым DAISY-фармаце.

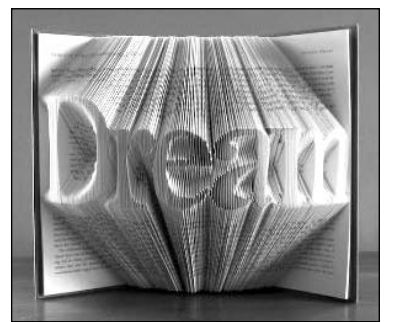
Іх праіграваюць і звычайныя MP3-плэеры, аднак усё ж зручней карыстацца DAISY-плэерамі, якія распазнаюць у файлах шматузроўневую навігацыю і маюць магчымасць выбару: агучванне аўдыёкнігі дыктарам ці праграмным маўленчым сінтэзатарам.

Каб запісацца ў бібліятэку, жыхару Нямеччыны досыць падаць адміністрацыі пасведчанне сляпога або медыцынскую даведку пра немагчымасць чытаць стандартныя друкаваныя выданні, а таксама аплаціць аднакратны рэгістрацыйны збор (сума складае 30–50 еўра, дзяржава выдае кожнаму грамадзяніну ФРГ, які слаба бачыць, штомесячную дапамогу ў памеры 567 еўра).

Кнігі з бібліятэкі заказваюцца па аўдыёкаталогу, які рассылаецца на CD; аформіць замову можна па тэлефоне, e-mail ці на афіцыйных сайтах. Пасля гэтага бібліятэка адпраўляе кнігі па пошце (таксама на CD), і праз 4–6 тыдняў чытач павінен іх вярнуць. Бібліятэчны фонд падобных устаноў досыць шырокі — так, у Баварскай бібліятэцы для людзей з аслабленым зрокам захоўваецца каля 8000 твораў, а ў цэлым каталог DAISY-запісаў аўдыёкніг, складзены з фондаў бібліятэк Нямеччыны, Швейцарыі і Аўстрыі, уключае 30000 розных файлаў. Паказальна, што калі кнігі, якую замовіў чытач, няма ў бібліятэцы, у якой ён зарэгістраваны, аўдыёзапіс могуць даслаць з іншага фонду. Дарэчы, на чыткі аўдыёкніг вядзецца пераважна супрацоўнікамі бібліятэк; так, Баварская бібліятэка мае 3 студыі, у якіх працуе каля 20 чытальнікаў.

РАЗЬБА ПА КНИГАХ

Выразаць можна і... на кнігах.

Мастацтва бук-карвінга, ці мастацкае выражанне па кнігах, некаторыя лічаць варварствам, — але некаторыя прыклады ўражваюць і матывуюць! Як, напрыклад, гэты замежны «оскіз», які заклікае марыць заўсёды і які... нагадвае выяву Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі...

БІБЛІЯТЭКІ — БЕЗ КНИГ?

Букрыдэры (чытары) заменяць у бібліятэках кнігі?

У Сан-Антонія (ЗША, штат Тэхас) увосень 2013 года з'явіцца першая ў свеце бібліятэка, у якой не будзе кнігасховішча ў класічным разуменні гэтага слова. BiblioTech — праект публічнай бібліятэкі, у якой традыцыйныя папяровыя кнігі цалкам заменіць іх электронныя варыянты.

Ініцыятыва стварэння «бібліятэкі без кніг» належыць мясцоваму судзьцю Нельсану Вульфру. На спрацоўку праекта BiblioTech яго падштурхнула біяграфія экс-кіраўніка карпарацыі «Apple» Стыва Джобса аўтарства ўолтара Ісааксана, былога старшыні тэлекампаніі «CNN» і рэдактара штотыднёвіка «The Time».

Мяркуюцца, што на пачатковым этапе ў бібліятэцы будзе даступна 100 букрыдэраў для чытання электронных кніг, якімі можна не толькі карыстацца ў чытальнай зале, але і браць напрокат на вызначаны тэрмін. У BiblioTech можна будзе прыйсці і са сваім букрыдэрам, каб загрузіць у яго ўпадабаную кнігу.

ПРЭМІІ

ДЗЯРЖПРЭМІЯ РАСІІ — ВАЛЯНЦІНУ РАСПУЦІНУ

З фармулёўкай «за выбітныя дасягненні ў галіне гуманітарнай дзейнасці» дзяржпрэмія РФ у 2013 годзе была прысуджана пісьменніку Валянціну Распуціну. Дарадца кіраўніка Расіі па культуры Уладзімір Талстой, называючы імёны лаўрэатаў, адзначыў, што «гуманітарныя дасягненні» маюць на ўвазе не толькі мастацкія, але і «агульнаграмадзянскія» заслугі. Празаік В. Распуцін узначальвае расійскі рух за зберажэнне ў першасным выглядзе возера Байкал.

Дзяржаўная прэмія Расійскай Федэрацыі — персанальная. Ёй ганаруецца толькі адзін спашукальнік.

НАЙБУЙНЕЙШАЯ НЯМЕЦКАЯ ПРЭМІЯ

Акадэмія нямецкай мовы і літаратуры абвясціла імя лаўрэата прэміі імя Георга Бюхнэра за 2013 год.

Узнагароду атрымала пісьменніца Сібіл Левічараў. Яе раманы адрозніваюцца «невывучнай энергіяй, магутным апавядальным уяўленнем і моўным багаццем», — падкрэслівае журы прэміі, якая ўручаецца штогод Акадэміяй нямецкай мовы і літаратуры ў Дармштаце.

Сібіл Левічараў нарадзілася ў 1954 годзе ў Штутгартце ў сям'і балгарына і немкі, аўтар сямі раманаў і некалькіх зборнікаў эса.

Грашовы памер гэтай самай прэстыжнай нямецкай літаратурнай прэміі, што носіць імя паэта і драматурга Георга Бюхнэра, складае 50 тысячачу еўра. Узнагароду ўручаюць з 1951 года. Яе лаўрэатамі былі Гюнтер Грас, Генрых Бэль, Эльфрыда Элінк, якія пазней атрымалі Нобелёўскую прэмію.

25

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

2 ЖНІЎНА, ПЯТНІЦА

06.00, 07.20, 08.15 Добрай раніцы, Беларусь! 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 15.00, 19.00, 00.25 Навіны. 07.05, 08.05 Дзелавое жыццё. 07.10, 08.10 Зона X. 09.10 Меладраматычны серыял «Добры дзень, мама!» (Украіна).

06.00, 08.30 Нашы навіны. 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца». 09.00 Нашы навіны. 09.05 «Жыць здорава!». 10.25 «Кантрольны закуп».

05.50 Гераіка-прыгодніцкі фільм «Няўлоўныя мсціўцы» (СССР). 07.05 Гераіка-прыгодніцкі фільм «Новыя прыгоды няўлоўных» (СССР). 08.30 Існасць. 09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны. 09.10 Прэм'ера! Камедыйная меладрама «Выратаваць боса» (Украіна-Расія). 1-я і 2-я серыі.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботняя раніца». 08.00, 09.00 Нашы навіны. 09.05 «Смешарыкі. Новыя прыгоды». 09.20 «Здароўе». 10.25 «Смак».

15.00 «Я падаю на развод». 16.00 Нашы навіны. 16.10 Навіны спорту. 16.15 Камедыя «Вас чакае грамадзянка Ніканорава».

18.00 Нашы навіны (з субтытрамі). 18.15 Навіны спорту. 18.20 АНТ прадстаўляе: «Чакай мяне». Беларусь. 18.55 Поле цудаў. 20.00 Час.

06.00 «24 гадзіны». 06.10 «Міншчына». 06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою». 07.30 «24 гадзіны». 07.40 «СТБ-спорт». 07.45 «Раніца. Студыя добрага настрою».

20.30 Фільм «Наша вар'яцкае жыццё». Францыя, 2009г. 22.30 «24 гадзіны». 22.55 «СТБ-спорт». 23.00 «Ежа багоў». 00.00 Еўрапейскі покерны турнір. 00.50 Прэм'ера. Канцэрт групы «Машына часу».

07.00 Раніца. 09.00 Тэлебарометр. 09.05 Ваенны дэтэктыв «Замах» (Беларусь-Расія). 3-я серыя. 10.10 Час футболу. 11.00 Док. серыял «Некранутая планета» (Чэхія-Вялікабрытанія). 4-я серыя, закл.

21.20 Тэлебарометр. 21.25 КЕНО. 21.30 Фантастычны баявік «Суддзя Дрэд» (ЗША). 23.25 Рэпарцёр «Беларускай часіны». 00.10 Арэна. 07.00 «Раніца Расія». 10.00 «Асаблівая нагода». 11.00 Весткі. 11.30 «Прамыв эфір». 12.40 Тэлесерыял «Раскол».

13.50 Навіны - Беларусь. 14.00 Весткі. 14.30 «1000 дробязяў». Ток-шоў. 15.10 «Пра самае галоўнае». Ток-шоў. 15.55 Тэлесерыял «Скліфасоўскі». 16.50 Навіны - Беларусь. 17.00 Весткі. 17.10 «Ефрасіння. Тайговае каханне». Тэлесерыял. 18.00 «Таямніцы інстытута высакародных дзяўчын». Тэлесерыял. 18.55 «Пацалуўце нявесту!» Тэлесерыял. 19.50 Навіны - Беларусь. 20.00 Весткі. 20.40 Прэм'ера. «Крывое люстэрка». 22.30 Тэлесерыял «Скліфасоўскі». 23.35 Навіны - Беларусь. 23.45 Фільм «Апошняя ахвяра». 2012 г.

06.00 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай». 08.40 Серыял «Вяртанне Мухтара». 10.00 Сёння. 10.20 «Серыял «Вяртанне Мухтара» (працяг). 11.00 «Да суда». 11.55 «Суд прысяжных». 13.00 Сёння. 13.30 Вострасюжэтны серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў». 15.15 «Справа густу». 15.40 Агляд. Надзвычайнае здарэнне. 16.00 Сёння. 16.25 «Пракурорская праверка». 17.35 «Гаворым і паказваем». Ток-шоў. 18.30 Агляд. Надзвычайнае здарэнне. 19.00 Сёння. 19.35 Серыял «Масква. Тры вакзалы». 21.25 Баявік «Марскія д'яблы». 00.00 Дэтэктывы серыял «Глушэц. Вяртанне».

05.00 Т/с «Агонь каханья». 06.40 Т/с «Арабэла». 07.05 «Цік-так». 07.20 М/с «Смешарыкі». 08.30 Т/с «Йохан ды Мар'я». 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Навіны Садружнасці. 09.10, 00.30 М/ф «Шалёнае золата». 10.40 «На шашлык». 11.10 Д/ф «У свеце цудаў».

06.25 Дэтэктывы серыял «Дарожны патруль». 08.00 Сёння. 08.20 «Іх норавы». 08.55 «Гатум». 09.25 «Справа густу». 10.00 Сёння. 10.20 «Галоўная дарога». 10.50 «Кулінарны паядынак». 11.55 «Кватэрнае пытанне». 13.00 Сёння. 13.20 «Следства вялі».

05.00 Д/ф «Галівудскія пары». 06.00 Мультифільмы. 07.35 «Мільён пытанняў пра прыроду». 07.50 М/с «Смешарыкі». 08.15 «Эксперыментары». 08.30 «Мар! Дзейнічай! Будзь!». 09.00, 15.00 Навіны Садружнасці. 09.10 «На шашлык». 09.40 «Зроблена ў СССР». 10.10, 00.00 Т/с «Час - грошы». 15.10 Т/с «Дурнаватая». 20.50 М/ф «Жаданне майго бацькі». 22.25 М/ф «Еўропа - Азія».

07.00 Аб'ектыў. 07.25 Студыя «Белсат». 08.00 «Апантанья», дак. цыкл. 08.10 Казкі для дзетак: «Аповеды таты Бабра», «Прыгоды і паходы», «Пацукі».

12.25 М/ф «Той, хто далікатней». 14.15 «Сардэчна запрашае». 14.45 «Рэспубліка сёння». 15.25 Т/с «Заручальны ярсценак». 17.00 Ток-шоў «Слова за слова». 18.30 М/ф «Клініка». 20.20 «Любімыя актёры». 20.50 М/ф «Трын-трава». 22.30 М/ф «Атракцыён». 02.10 М/ф «Маё каханне». 03.35 «Народы Расія».

07.00 Аб'ектыў. 07.25 Студыя «Белсат». 08.00 «Пераемнікі», дакументальна-публіцыстычны цыкл. 08.15 «Жыццё ля поплаву», тэлесерыял: 13 серыя. 09.00 Блізка гісторыя. Іншы погляд: «Урок беларускай мовы», дак. фільм, 2006 г., Польшча. 09.55 Невядомая Беларусь: «Зямля», дак. фільм, 2010 г., Беларусь. 10.30 На колах (аўтамабільны тэлечасопіс каналу «Нямецкая хваля»). 10.55 Кулінарныя падарожжы Робэрта Макловіча. 17.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня). 17.05 «Піпі Доўгаяпанчоха», серыял: 18 серыя. 17.30 «Эміль з Лённэбэр'і», серыял: 9 серыя. 18.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня). 18.05 «Акварыум», серыял: 4 серыя. 18.55 Еўропа сёння (тэлечасопіс каналу «Нямецкая хваля»). 19.20 Невядомая Беларусь: «НКВД – Гестапа. Браты па крыві», дак. фільм, 2009 г., Беларусь. 19.55 Калыханка для самых маленькіх. 20.00 Форум (ток-шоу). 20.45 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма). 21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне). 21.25 Студыя «Белсат». 22.00 «Апантанья», дак. цыкл. 22.10 «Quo Vadis», тэлесерыял: 1 серыя. 23.00 «Дзяўчаты з Навапіпак», маст. фільм, 1985 г., Польшча. 00.30 Лета з дэтэктывам: «Дэфект», тэлесерыял: 8 серыя. 01.20 Аб'ектыў. 01.45 Студыя «Белсат».

3 ЖНІЎНА, СУБОТА

18.20 Фільм «Дублёры». 20.30 Нашы навіны. 21.00 Навіны спорту. 21.05 «Сёння ўвечар». 22.50 Фільм «Асноўны інстынкт». 01.05-02.30 Фільм «Жанчына, якая спявае».

06.15 «Салдаты». Серыял. 08.00 Фільм «Наша вар'яцкае жыццё». Францыя, 2009г. 09.45 «Чыстая праца». 10.35 «100 адсоткаў». 11.00 «Жанчыны XX стагоддзя». 11.30 «Мінск і мінчане». 12.05 «Сакрэтныя тэрыторыі». 13.00 «Прыгоды дылетанта». 13.35 «Чатыры танкісты і сабака». Серыял. 15.20 «Ваенная таямніца». 16.30 «24 гадзіны». 16.45 «Наша справа». 17.00 «Вялікі горад». 17.40 «Такі лёс». 18.30 «Дзіўная справа». 19.30 «24 гадзіны». 20.00 «СТБ-спорт». 20.10 Фільм «Вакол свету за 80 дзён». ЗША - Германія - Ірландыя - Вялікабрытанія, 2004г. 22.30 СТБ прадстаўляе: «Зорны рынг». Дайджэст. 23.30 Фільм «Танцы ў «Блакiтнай ігуане». ЗША, 2000г. 01.40 «Глядзецц усiм!».

13.50 Дача здароўя. 14.25 Дэтэктывы меладрама «Пяць крокаў па аблоках» (Расія). 1-я і 2-я серыі.

16.25 Прыгодніцкі баявік «Капітан Алатрыста» (Іспанія-Францыя). 19.15 Ваша лато. 19.55 Латэрэя «Пяцёрка». 20.15 Вышэй за дах. 20.55 Тэлебарометр. 21.00 «КЕНО». 21.05 Рамантычная меладрама «Каханне і піца» (ЗША). 22.50 Містычны трылер «Дзённік Алены Рымбаўэр» (ЗША).

07.00 «Крывое люстэрка». 08.35 Фільм «Апошняя ахвяра» (2012 г.). 10.25 «Ранішняе@пошта». 11.00 Весткі. 11.15 «Суботнік». 11.55 «Уся Расія». 12.10 Фільм «Школьны вальс». 14.00 Весткі. 14.15 «Краіна птушак». 15.10 «Марына Голуб. Не прывыкай да дажджу». 16.15 Фільм «Цёмныя воды». 2011 г. 1-я серыя. 18.05 «Суботні вечар». 19.55 Надвор'е на тыдзень. 20.00 Весткі. 20.30 Прэм'ера. Фільм «Нялюбая» (2012 г.). 23.55 Фільм «Каханне па раскладзе» (2012 г.).

06.25 Дэтэктывы серыял «Дарожны патруль». 08.00 Сёння. 08.20 «Іх норавы». 08.55 «Гатум». 09.25 «Справа густу». 10.00 Сёння. 10.20 «Галоўная дарога». 10.50 «Кулінарны паядынак». 11.55 «Кватэрнае пытанне». 13.00 Сёння. 13.20 «Следства вялі».

05.00 Д/ф «Галівудскія пары». 06.00 Мультифільмы. 07.35 «Мільён пытанняў пра прыроду». 07.50 М/с «Смешарыкі». 08.15 «Эксперыментары». 08.30 «Мар! Дзейнічай! Будзь!». 09.00, 15.00 Навіны Садружнасці. 09.10 «На шашлык». 09.40 «Зроблена ў СССР». 10.10, 00.00 Т/с «Час - грошы». 15.10 Т/с «Дурнаватая». 20.50 М/ф «Жаданне майго бацькі». 22.25 М/ф «Еўропа - Азія».

07.00 Аб'ектыў. 07.25 Студыя «Белсат». 08.00 «Апантанья», дак. цыкл. 08.10 Казкі для дзетак: «Аповеды таты Бабра», «Прыгоды і паходы», «Пацукі».

08.45 «Між намі, бусламі», анімацыйны серыял для дзяцей: 8 серыя. 09.10 «Піпі Доўгаяпанчоха», серыял: 15 серыя. 09.40 «Машына зменаў», тэлесерыял: 3 і 4 серыі. 10.40 Форум (ток-шоу). 11.20 Кулінарныя падарожжы Робэрта Макловіча. 11.50 «Слуцкі збройны чын», дак. фільм, 2008 г., Беларусь. 12.20 «Жыццё ля поплаву», тэлесерыял: 12 серыя. 13.05 «Час гонару», серыял: 44 серыя. 13.50 «Дзяўчаты з Навапіпак», маст. фільм, 1985 г., Польшча. 15.20 «Сенсацыі XX стагоддзя», серыял: «Аперацыя "Фокслі"». 16.10 «Quo Vadis», тэлесерыял: 1 серыя. 17.00 «Ажыятаж вакол Басі», серыял: 5 серыя. 17.25 Хто ёсць кім?: «Басовішча-2013», рэпартаж, 2013 г., Польшча: ч. 2. 17.45 «Таемны свет ўзлэнсу: старажытная Індыя», дак. фільм, 2007 г., Германія-Аўстрыя. 18.35 «Аповеды выходнага дня», цыкл маст. фільмаў: «Няпісаныя законы», 1998 г. 19.30 Над Нёмнам (тэлечасопіс). 19.50 Калыханка для самых маленькіх: «Нодзі ў краіне цацак». 20.00 Аўтастопам праз Беларусь. 20.15 Невядомая Беларусь: «Палута Бадунова. Успомніць і не забыць», 2012 г., Беларусь. 21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне). 21.15 Суботні сеанс: «Прысуд Францішку Клосу», маст. фільм, 2000 г., Польшча. 22.55 Невядомая Беларусь: «НКВД – Гестапа. Браты па крыві», дак. фільм, 2009 г., Беларусь. 23.30 Лета з дэтэктывам: «Дэтэрмінатар», серыял: 9 серыя. 00.15 Аб'ектыў. 00.30 МакраФон: «Рок па вакацыях-1996», канцэрт з удзелам Лявона Вольскага, Касі Камоцкай, гурта «Крама» ды інш. 01.20 «Калыханка» ад Сірожы (са тырычная праграма).

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

4 ЖНІЎНЯ, НАДЗЕЛЯ

07.30 Прыгоднікі баявік «Піраты XX стагоддзя» (СССР).
09.00, 12.00, 15.00 Навіны.
09.10 Арсенал.
09.40 Камедыйная меладрама «Выратаваць боса» (Украіна-Расія). 3-я і 4-я серыі.
11.45 Нашы.
12.10 Героіка-прыгоднікі фільм «Няўлоўныя мсціўцы» (СССР).
13.35 Героіка-прыгоднікі фільм «Новыя прыгоды няўлоўных» (СССР).

15.15 Навіны рэгіёна.
15.30 Зона Х. Вынікі тыдня.
16.00 Эксцэнтрычная камедыя «Жандар у Нью-Ёрку» (Францыя - Італія).
17.50 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
18.50 Прыгодніцкая драма «Белы палон» (ЗША).
21.00 У цэнтры ўвагі.
21.55 Журналісцкае расследаванне.
22.30 Дэтэктыў «Здань» (Францыя-Германія-Вялікабрытанія).
00.45 Камедыйная меладрама «Выратаваць боса» (Украіна-Расія). 3-я і 4-я серыі.

07.00 «Нядзельная раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 «Смешарыкі. ПІН-код».
09.35 «Шалалупныя нататкі».
09.55 «Пакуль усё дома».
10.50 «Фазэнда».
11.25 Музычны фільм «Сільва».

14.25 «КВЗ». Прэм'ер-ліга.
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 Прэм'ера. «Івар Калныньш. Раман з акцэнтам».
17.30 «Браты Карамазавы». Шматсерыйны фільм.
20.00 Контурсы.
21.05 «Вышка».
23.00 Прэм'ера. Фільм «Сэрца на далоні».

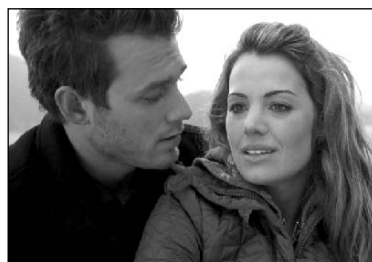

06.05 «Салдаты». Серыял.
07.50 Фільм «Вакол свету за 80 дзён». ЗША - Германія - Ірландыя - Вялікабрытанія.
10.00 «Аўтапанарама».
10.30 «Таямніцы свету з Ганнай Чапман».
11.30 «Вялікі сняданак».
12.10 «Добры дзень, доктар».
12.45 «Чатыры танкісты і сабака». Серыял.
14.55 «Тэрыторыя памылак».
16.00 «Цэнтральны рэгіён».
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Аўтапанарама».
17.20 «Рэларцёрскія гісторыі».
17.50 Канцэрт М.Задорнава.
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.40 Фільм «Кармэн». Расія, 2003г.
22.55 «Якія людзі!».
23.50 Фільм «Свет, я цябе люблю». Аўстрыя-Люксембург-Сербія, 2008г.
01.15 Прэм'ера. Дакументальны праект: «Джуна. Па той і гэты бок».

07.40 Мультфільмы.
07.50 Фільм-казка «Залатыя рогі» (СССР).
09.05 Пазакласная гадзіна.
09.20 Пра мастацтва.
09.50 Тэлебарометр.
09.55 Прыгоднікі баявік «Капітан Алатрыст» (Іспанія-Францыя).
12.40 Рамантычнай меладраме «Пад сонцам Тасканы» (ЗША-Італія).
14.50 Дэтэктыўная меладрама «Пяць крокаў па аблоках» (Расія). 3-я і 4-я, закл., серыі.

16.55 Футбол. Чэмпіянат Рэспублікі Беларусь. Шахцёр - Нёман. Прамая трансляцыя.
19.15 Суперлато.
20.10 Спорт-кадр.
20.55 Тэлебарометр.
21.00 «Спортлато 5 з 36».
21.05 «КЕНО».
21.10 Фантастычны трылер «Эфект матылька-2» (ЗША).

22.55 Драма «Полымя страстці» (Вялікабрытанія-ЗША).

07.00 Фільм «Нялюбая» (2012 г.).
10.10 «Сам сабе рэжысёр».
11.00 Весткі.
11.15 «Смехапанарама».
11.50 «У свеце жывёл».
12.25 Фільм «Вусаты нянь».
14.00 Весткі.
14.15 «Ха». Маленькія камедыі.
14.30 Сведкі.
16.20 Фільм «Цёмныя воды». 2011 г. 2-я серыя.
18.10 Прэм'ера. «Смяяцца дазваляецца». Гумарыстычная праграма.
20.00 Весткі.
20.30 Фільм «Мамчына каханне» (2013 г.).
22.35 Прэм'ера. Фільм «Знарок не прыдумаеш» (2013 г.).

06.25 Дэтэктыўны серыял «Дарожны патруль».

08.00 Сёння.
08.20 «Дзікі свет».
08.50 «Іх норавы».
09.25 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Дачны адказ».
11.25 «Паездзем, паямо!».
12.00 «Цуд тэхнікі».
12.30 «Кулінарныя курсы: Італія. Таскана».
13.00 Сёння.
13.15 Мастацкі фільм «Грамазека».
15.10 «Чыстасардэчнае прызнанне».
15.35 «ГРУ: таямніцы ваеннай выведкі».
16.25 Вострасюжэтны серыял «Дэсант ёсць Дэсант».
19.00 Сёння.
19.25 Вострасюжэтны серыял «Дэсант ёсць Дэсант».
23.45 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Вяртанне».

05.00 Д/ф «Галівудскія пары».
06.00 Мультфільмы.
07.40 М/ф «Валькіны ветразі».
09.00, 15.00 Навіны Садружнасці.
09.10, 05.25 «Даведнікі».
09.35 «Ежа».
10.05 «Незорнае дзяцінства».
10.30, 21.50 М/ф «Сапраўдны герой».
13.15 М/ф «Той, хто далікатней».
15.10 Ток-шоў «Яшчэ не разам».
15.50, 00.30 Т/с «Дурнаватая».
19.55 М/ф «Тэатр».

07.00 Аб'екты.
07.15 Невядомая Беларусь: «НКВД – Гестапа. Браты па крыві», дак. фільм, 2009 г., Беларусь.
07.45 Над Нёмнам (тэлекаспіс).
08.00 Гісторыя пад знакаў Пагоні (спазнаваўчая праграма).
08.15 Казкі для дзетак: «Матыльда», «Мядзведзікі», «Нодзі ў краіне цацак».
08.40 «Дзяўчына з мокрым галавою», серыял: 2 серыя.

09.10 «Піпі Доўгаяпанчоха», серыял: 18 серыя.
09.40 «Эміль з Лённэбар'і», серыял: 9 серыя.
10.05 «Тры шалёныя нулі», серыял: 4 серыя.
10.30 Басанож па свеце (спазнаваўчая праграма).
11.00 «Глыбокая вада», серыял: 8 серыя.
11.45 «Таямніцы Ватыкану», дак. серыял: 9 серыя.
12.10 «Прысуд Францішку Клоусу», маст. фільм, 2000 г., Польшча.
13.50 «Таёмны свет ўэлансу: старажытная Індыя», дак. фільм, 2007 г., Германія-Аўстрыя.
14.45 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэлесерыял: 9 серыя.
15.30 «Акварыум», серыял: 4 серыя.
16.25 «Ваенныя гульні», дак. фільм: 2 серыя.
17.05 Моўнік (лінгвістычная праграма).
17.15 Без рэтушы: «Дыягназ: Бісмарк», дак. фільм, 2012 г., Польшча.
17.45 Кулінарныя падарожжы Робэрта Макловіча.
18.10 Чорным па белым (культурніцкая праграма).
18.45 «Галерэя Ады», дак. фільм, 2007 г., Беларусь.
19.40 Гарадзенскія вандроўкі Станіслава Пачобута.
19.50 Калыханка для самых маленькіх: «Нодзі ў краіне цацак».
20.00 Невядомая Беларусь: «Цень манументу», дак. фільм, 2012 г., Беларусь.
20.30 Побач з намі (зборнік рэпартажаў).
20.45 Гісторыя пад знакаў Пагоні (спазнаваўчая праграма).
21.00 Размовы эксперта (інфармацыйна-аналітычная праграма).
21.15 Фільматэка майстроў: «Час паміраць», маст. фільм, 2007 г., Польшча-Германія.
23.05 Лета з дэтэктывам: «Мент», дэтэктыўны серыял: 9 серыя.
00.00 Вагон (сатырычна-забаўляльная праграма).

Шаноўныя чытачы!

На жаль, газету «Новы час» немагчыма купіць у шапіках або крамах. Няма нас і ў дзяржаўнай сістэме распаўсюду Белпошты. Але можна падпісацца на «Новы час», і кожны тыдзень атрымаць газету.

Падпісацца можна на любую колькасць месяцаў, аформіўшы банкаўскі ці паштовы пераход і накіраваўшы копію плацэжнага дакументу на адрас рэдакцыі. (Глядзіце ўзоры квітанцый). Нашы рэквізіты: **рачунак 3012741108019 у аддзяленні №539** ОАО «Белінвестбанка», код банка 153100739. Адрас банка: **220004, Мінск, вул. Калектарная, 11. Адрас рэдакцыі: 220113, Мінск, вул. Мележа, 1, офіс 1234.**

Акрамя таго падпісацца можна ў рэдакцыі і ў нашых рэгіянальных прадстаўнікоў:

Магілёў: (8 029) 930 79 22, Міхась
Бабруйск: (8 029) 628 75 01, Вольга
Мінск: (8 029) 178 31 68, Вольга
Слуцк: (8 029) 364 42 60, Зінаіда
Гомель (8 029) 697 82 75, Аляксандр

Паважаныя чытачы!

Падпісны кошт аднаго нумара газеты 2000 руб., аднаго месяца — 8000 руб.

Дзякуй вам за падтрымку!

«Новы час» запрашае да супрацоўніцтва распаўсюджвальнікаў газеты ва ўсіх рэгіёнах Беларусі.

Даведка па тэл: (8 029) 651 21 12.

БЕЛПОЧТА

ф. ПС 112

ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД

ВЫРУЧКА НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ № _____ (вход, по карте отправки)

(сумма цифрами) (сумма прописью)

ПОЛУЧАТЕЛЬ: _____
Г-та «Новы час», р/с 3012741108019 отд. №539 ОАО «Белінвестбанк», код 153100739, УНН 190790926

КУДА: _____ 220004, г. Мінск, ул. Коллекторная, 11
почтовый код, адрес получателя, телефон)

ОТПРАВИТЕЛЬ: _____ (почтовый код, адрес отправителя, телефон)

АДРЕС: _____

Доставка уведомление простое
 заказное
 электронное

(назначение платежа)

(письменное сообщение)

Отметки отделения почтовой связи места приема:
(почтовый код, отпечаток контрольно-переводной печати, кол. шт.)
№ перевода по ф. 5 _____
Время приема _____ ч. _____ мин.
Подпись _____

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

отд. №539 ОАО «Белінвестбанка»

(наименование банка)

Счет получателя Лицевой счет

УНП*

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа	Дата	Сумма

Период подписки указывает абонент

Плательщик _____

Пеня _____

Всего _____

КВИТАНЦИЯ

Кассир

Для тех, кто прымае рашэнні!

НОВЫ ЧАС

www.novychas.info

▶ ПАДРАБЯЗНАСЦІ

«FEMEN» ТРЫМАЕ МАРКУ

Алег НОВІКАЎ

Французскія правыя пачалі кампанію байкоту новай паштовай маркі з выявай Марыяны — сімвала Французскай Рэспублікі. Прычына байкоту — Марыяну малявалі з Іны Шаўчэнка, лідара руху «Femen».

Дасюль гісторыкі не маюць канчатковага адказу, ці сапраўды існавала Марыяна? «Так», — сцвярджае адна фракцыя і спасылкаецца на архіўныя дакументы, што кажуць пра нейкую Марыяну з Эльзасу, якая была адным з лакальных вулічных лідараў у часы Вялікай Французскай Рэвалюцыі. Іншыя ж кажуць, што вобраз Марыяны ўзнік дзякуючы папулярнай песні «Garisou de Marianno», якую спявалі падчас тых жа падзей.

Нарэшце, трэцяя сцвярджае, што Марыяна стала алегорыяй рэспублікі, дзякуючы філалагічнай пракацыі — аб'яднанню імянаў «Марыя» і «Ганна». У вачах арыстакратаў імя «Марыяна» гучала як нешта вульгарнае і прымітыўнае. Затое рэвалюцыйныя масы пабачылі ў ім сімвал замаху на стары феадальны парадок. Тое, што на прысвечанай рэвалюцыі карціне Эжэна Дэлакруа «Свабода, якая

вядзе народ» (1831) у цэнтры кампазіцыі знаходзіцца менавіта жанчына ў фрыгійскім каўпаку, было цалкам зразумела сучаснікамі.

Увогуле, акрамя Марыяны былі іншыя прэтэндэнты на сімвал рэспублікі. Напрыклад, у часы Рабесп'ера і Дантона часта ў гэтых мэтах выкарыстоўвалі выяву дэядымы або льва. Чаму ж сімвалам стала Марыяна? Адказ на гэта пытанне звязаны з праблемай інтэр'ера адміністрацыйных памяшканняў пасля абвешчання Трэцяй рэспублікі ў 1871 годзе. Трэба было аператыўна нешта ставіць на падстаўкі пад бюсты імператара Напалеона Трэцяга, якія можна было сустрэць на кожным кроку. Хтосьці з рэспубліканцаў згадаў пра Марыяну. Так Марыяна пачала акупаваць візуальны вобраз краіны. Калі ў 1883 годзе французцы вырашылі падараваць ЗША статую Свабоды, не было ніякіх пытанняў, вобраз каго будзе пакладзены ў аснову манумента.

Нарэшце, Марыяна дабралася і да філатэліі. Прычым фізіяномію дзяўчыны ў фрыгійскім каўпаку змясцілі не на марцы нейкай асобнай серыі. З 1944 года Марыяна красавалася на т. зв. timbres d'usage courant (стандартнай марцы). Стандартная марка — паштовая марка, якая выпускаецца масавым тыражом для працяглага паўсядзённага выкарыстання. Падчас кадэнцыі Жыскара д'Эстэна было вырашана, што кожны новы прэзідэнт краіны будзе ўводзіць свой дызайн маркі з Марыянай. Апошні раз такая цырымонія адбылася 14 ліпеня гэтага года. Франсуа Аланд урачыста прапанаваў новую версію Марыяны, якая адразу выклікала скандал.

Марка была створана двума маладымі ілюстратарамі, адзін з якіх, Давід Кавен (дарэчы, актывіст руху супраць дыскрымінацыі сексуальных меншасцяў) прызнаўся, што яго на стварэнне малюнку натхніў вобраз лідара «Femen». Паводле яго слоў, Іна

Шаўчэнка «лепш за іншых уваважае каштоўнасці рэспублікі, свабоды, роўнасці, братэрства, да таго ж фемінізм з'яўляецца неад'емнай часткай гэтых каштоўнасцяў». Увогуле, спачатку мастак меркаваў пакласці ў аснову вобразу Марыяны выяву нейкай мігранткі з Магрыбу або з Паўднёвай Азіі.

Выбар Іны Шаўчэнка ў якасці мадэлі Давіду Кавену французскія правыя не прабачылі. Не прайшло і некалькі гадзін, як лідар партыі хрысціянскіх

прапанавала ўсім гамафобам з гэтага часу цалаваць сябе ў зад, калі даведзецца клеіць на пошце новыя маркі.

Праўда, галоўны аргумент супраць новых знакаў паштовай аплаты звязаны з тым, што жанчына, якая стала прататыпам новай Марыяны, не адпавядае прынцыпам рэспублікі. «Яна (Шаўчэнка) не паважае думкі іншых, і перш за ўсё каталіцкіх вернікаў», — гаворыцца на сайце хрысціянскіх дэмакратаў. Нарэшце, Шаўчэнка — іншазем-

Галоўны аргумент супраць новых знакаў паштовай аплаты звязаны з тым, што жанчына, якая стала прататыпам новай Марыяны, не адпавядае прынцыпам рэспублікі

дэмакратаў заклікаў да байкоту новых марак.

Ініцыятыва адразу знайшла падтрымку, паколькі кансерватыўная частка французскага грамадства яшчэ не астыла пасля гучнай кампаніі супраць легалізацыі аднаполых шлюбав, прыхільнікамі якой была групавка «Femen». У дадатак Іна Шаўчэнка, каментуючы выхад новай маркі,

ка. У правых ёсць версія, што спачатку Марыяну сапраўды хацелі маляваць з французжанкі арабскага паходжання, аднак пасля вырашылі, што супольнасць да гэтага не падрыхтаваная. Вырашылі спачатку «абкатаць» на ўкраінцы.

Дасталася ад правых і асабіста Іне Шаўчэнка, якую шмат хто лічыць проста добрым маніпу-

лятарам. Пры гэтым французскія правыя актыўна цытуюць украінскую прэсу. Ва Украіне ніякага фурору навіна пра перамогу іх суайчынніцы ў намінацыі на Марыяну не выклікала. Тон задаюць каментары накшталт: «Гэта плявок у твар грамадзянам Украіны».

Контраргументацыя левых, якія падтрымалі выбар Аланда, дастаткова забавная. Акрамя ўсяго, яны спасылаюцца на згаданае вышэй палатно Эжэна Дэлакруа. «Хіба выяўленая на карціне Дэлакруа жанчына — сімвал свабоды, з аголенымі грудзямі, не падобная на актывістак «Femen»?» — піша ліберальная «Le Monde». «Liberation» смяецца з таго, як правыя носяцца з Марыянай, угадваючы пра тое, што кансерватары заўсёды супрацьстаўлялі Марыяну Жанне Д'Арк, якая і ёсць, на іх думку, сапраўдны вобраз Францыі.

І, нарэшце, чаму правыя, крытыкуючы Аланда, забыліся пра конкурс Асацыяцыі мэрый? Гэта арганізацыя час ад часу абірае жанчыну, з якой лепяць бюст Марыяны, што пасля тыражуюць, каб паставіць у адміністрацыйных будынках па ўсёй Францыі. У розны час у ролі натуршчыц выступалі Брыджыт Бардо, Мірэй Мацье, Катрын Дэнё. З 2012 года скульптарам пазіруе вядомая актрыса Сафі Марсо. Тая ж Мірэй Мацье была ледзь не пратэжэ прэзідэнта-сацыяліста Франсуа Мітэрана, аднак ніхто з правых тады не патрабаваў аспрэчыць яе права быць скульптурным увасабленнем Марыяны.

Між тым, 22 ліпеня ўся гэтая гісторыя набыла новы неправдаказальны паварот. Іна Шаўчэнка змясціла на сваім Twitter правакацыйны пост, у якім заявіла, што ў свеце няма нічога больш ідыёцкага, чым мусульманскае свята Рамадан. Нататка выклікала эйфарыю сярод правых, як правіла, ісламафобскіх выданняў. Такім чынам, падаецца, што ў гісторыі з маркай пачынаецца новы этап. А сама гісторыя яўна будзе не поўнай, калі не згадаць, што Давід Кавен атрымаў шэраг смяротных пагроз, а 21 ліпеня ў Парыжы невідомымі быў арганізаваны падпад офісу «Femen».

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНЯЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

У дыялогу з Беларуссю лепшага камунікатара, чым Літва, сёння дакладна няма. Пагадзіцеся, не кожны прэзідэнт еўрасаюзаўскай краіны знойдзе, пра што пагаварыць (прычым без перакладу) з Лукашэнкам на працягу трох з паловай гадзін. І не кожная еўрасаюзаўская краіна сцяміла скарыстацца сітуацыяй — палітычнай і эканамічнай, — якая склалася вакол Беларусі, каб хуценька арганізаваць прасоўванне свайго бізнесу ў Беларусь. ...Адна з задач літоўскага старшынства ў ЕС — не паўтарыць вопыт Варшаўскага саміту Усходняга партнёрства, калі з Мінску для ўдзелу ў саміце ніхто не прыехаў. Самы аптымальны варыянт, лічаць у Вільні, пайсці па сцэнары саміту Усходняга партнёрства ў Празе. Тады, нагадаю, міністр замежных спраў Чэхіі Карл Шварцэнберг перадаў запрашэнне Лукашэнку, але пры гэтым прыгожа патлумачыў, што Аляксандр Рыгоравіч асабіста — не самы лепшы прадстаўнік, улічваючы вядомы набор фактараў. Такім чынам, і эга Лукашэнка можна задаволіць (маўляў, усё ж такі запрасілі асабіста яго), і ўдзел высокапастаўленага прадстаўніка з Мінска рэальна забяспечыць.

«Дзеркало Тижня» (Украіна)

Варта нагадаць, што ўсю мінулую зіму, да 15 сакавіка 2013 года, беларускаму абывацелю ўлады распавядалі бясконцыю займальную казку пра мільярды долараў, якія неабходна ўзяць у Расіі на «мадэрнізацыю» беларускай эканомікі. Прычым памяркоўнасць Расіі разглядалася завочна, дый ніхто Маскву пытаць і не збіраўся. Запланаваны крэдыт ужо паспелі нават размеркаваць. Ён павінен быў скласці тую самую славетную «падушку бяспекі» для стабільнага курсу беларускага рубля. Аднак з размеркаваннем відавочна паспяшаліся. Масква грошай не дала. Пра мадэрнізацыю зараз, натуральна, ужо забылі. Не да яе, калі дэвальвацыя насюўваецца, як цунамі.

politoboz.com (Пасія)

Сённяшняя сітуацыя пацвярджае правільную думку экспертаў і беспадстаўнасць упартасці ўладаў Беларусі. Літаральна за два тыдні кошт долара ў банках пераадолеў псіхалагічны бар'ер у 9000 рублёў (8630 на канец мінулага года). Пры гэтым у сістэме webmanu і на рынку (пры пераліку кошту тавару) долар дасягнуў 9500. Навучанае горкім вопытам 2011 года, насельніцтва стала ў чэргі да абменных пунктаў.

Прычына такіх паводзінаў — дэвальвацыйныя чаканні і адсутнасць у насельніцтва даверу да ўлады, каментуюць сітуацыю эксперты. Напярэдадні Аляксандр Лукашэнка з прадстаўнічай дэлегацыяй вярнуўся з Кітая. Афіцыйныя прапагандысты з экрану дзяржаўнага тэлебачання і старонак газет распавядаюць пра паспяховасць гэтага візіту — каля 30 дагавораў на суму 1,5 мільярда долараў, ды пра эфектыўнасць беларускай эканомікі ў цэлым. Аднак мясцовае насельніцтва не здзімае пасты ля абменнікаў.

«Независимая газета» (Расія)

Брусель зрабіў крок насустрэч Мінску прыпыніў візавыя санкцыі ў дачыненні да кіраўніка беларускага МЗС Уладзіміра Макея і запрасіў яго на працоўнае мерапрыемства кіраўнікоў знешнепалітычных ведамстваў краін — удзельніц ініцыятывы ЕС «Усходняе партнёрства». Але сітуацыя з палітвязнямі ў Беларусі не змянілася. На што спадзяецца Мінск, зацягваючы вырашэнне пытання аб свабодзе для сваіх апанентаў? На тое, што, сказаўшы «а», Еўрасаюз павінен сказаць і «б», і ўсё ж пайсці на скарачэнне «чорнага спісу» на чале з ізгоём прэзідэнтам. Таму ўлады Беларусі гандлююцца.

Перамовы пра лёс палітычных вязняў будуць весціся і падчас візіту ў Брусель кіраўніка МЗС Уладзіміра Макея. У той жа час з боку беларускіх уладаў было б вельмі неразумна ўпусціць дасягнутае ад вяртання да звыклі «палітыкі арэляў» у адносінах з Захадам. Як бы Мінск ні спрабаваў рабіць выгляд, што яго не цікавяць меркаванні еўрапалітыкаў, якія патрабуюць вызваліць крытыкаў рэжыму, палёт на адным расійскім крыле становіцца небяспечным.

«Deutsche Welle» (Германія)

Сноўдэн, які знаходзіцца цяпер у Маскве, сапраўды часовае пасведчанне ў Расіі, можа прыехаць у Беларусь, з якой у Расіі няма мяжы, а там ужо беларускія ўлады паспрыяюць адпрацы яго ваенна-транспартным самалётам у Афрыку, а адтуль у Лацінскую Амерыку, дзе адразу тры краіны заявілі пра гатоўнасць даць Сноўдэну прытулак. Такі сцэнар разглядаюць у якасці магчымага і ў той жа час карыснага для Расіі. Расія не хоча быць відавочна ангажаванай у гісторыю са Сноўдэнам, каб не ствараць канфліктную сітуацыю з Вашынгтонам, які папярэдзіў пра сур'ёзныя непрыемнасці.

«Radio France International» (Францыя)

АНК

МАНДЭЛА ЖЫВЕ, А СПРАВА ЯГО ПАМІРАЕ

Алег НОВІКАЎ

Увесь свет сочыць за здароўем Нельсана Манделы — легенды руху за грамадзянскія правы, якому на мінулым тыдні споўнілася 95 гадоў. Асабліва, думаецца, перажываюць кіраўнікі партыі «Афрыканскі нацыянальны кангрэс» (ANC), які доўгі час узначальваў Мандела.

Фігура Манделы і яго культ — важная складовая палітычнай рэкламы ANC. Больш таго, падаецца, што ганарыцца «Афрыканскі нацыянальны кангрэс» у хуткім часе зможа толькі герой мінулага, на штат таго самага Манделы.

Паўднёва-Афрыканская Рэспубліка (ПАР), якой ANC кіруе ўжо 19 гадоў, перажывае сістэмны крызіс. Сёння беспрацоўем у ПАР ахоплены 25 працэнтаў насельніцтва (палова з іх — моладзь). Узровень крыміналу ў ПАР — адзін з самых высокіх у свеце, а яго брутальныя формы проста шакуюць. Адзін мой знаёмы, які надаўна вярнуўся з Кейптаўна, распавёў, што мясцовыя вадзіцелі падчас язды абавязкова апускаюць аўтамабільныя шыбы на пару сантыметраў. На практыцы правяраюць, што ў выпадку спробы рабавання на светлафоры гэта дапаможа шыбе лепш стрымаць удар молатам.

Аднак галоўны бач ПАР — карупцыя. Па падліках, толькі ў мінулым годзе чыноўнікі скралі з бюджэту праз розныя схемы каля мільярда долараў. Прычым фігурантамі афёраў, як правіла, становяцца асобы з самых высокіх паверхаў вертыкалі. Трэнд відавочны: сістэма, якая ўзнікла пасля падзення апартаіду, больш не дае сацыяльных шансаў для простых грамадзян. Эліта мучылася ў клуб нарцысаў, якія займаюцца, як у нас прынята казаць, «распілам».

Не выпадкова апошнім часам у Паўднёвай Афрыцы назіраецца бум нараджэння новых партструктур, якія збіраюцца кінупць выклік ANC. Так, у чэрвені на свет з'явілася партыя «Аганг», якую заснавалі шэраг былых змагароў з апартаіда. Іх маніфест вельмі катэгарычны. «Праз 20 гадоў пасля калапсу апартаіду мы знаходзімся на ростанях. Мы павінны змяніць курс зараз, ці нястрымная карупцыя пазбавіць кожнага мужчыну, жанчыну і дзіця будучыні, а наша краіна страціць свой патэнцыял. На нашых вачах падаюць аснова за

асновай нашай канстытуцыйнай дэмакратыі: судовая сістэма, свабода прэсы, падсправаздачнасць урада і гарантыя правоў грамадзян».

Аднак значна большы інтарэс прэса надае не «Аганг», а іншай, альтэрнатыўнай «Афрыканскаму нацыянальнаму кангрэсу», палітычнай ініцыятыве. Гаворка пра рух «Змагары за эканамічную свабоду» (Economic Freedom Fighters), якую 12 ліпеня заснаваў 32-гадовы Джуліус Малема — былы функцыянер і актывіст Моладзёвай лігі ANC, якога на даўна выключылі з партыі.

Большая ўвага грамадскасці да праекту Малемы часткова звязана са старонкамі гісторыі ANC. Гісторыя партыі, якая была заснаваная ў 1912 годзе, чымсьці нагадвае верш пра папа і яго сабаку. Рэгулярна ў партыйных шэрагах узнікала фракцыя радыкальнай моладзі, якая жадала «паруліць». Першы эпізод меў месца ў 1950 годзе, калі пад ціскам моладзі «Афрыканскі нацыянальны кангрэс» фактычна пагадзіўся на стварэнне парамілітарных структур, што каштавала яму статусу легальнай партыі. Праз два дзесяцігоддзі курс партыі стала вызначаць група арганізатараў паўстання ў Саўэта (1976). Нарэшце, у 1980-х у ANC пачалі задаваць тон т. зв. «таварышы» — лідары вулічных групавак, якія бралі пад кантроль урбаністычныя зоны.

Чаму моладзі практычна заўсёды ўдавалася пасунуць старых лідараў і навязаць больш радыкальную праграму? Адказ на гэта пытанне даволі просты. У Паўднёвай Афрыцы заўсёды хапала чарнаскурых маладых люмпенаў, якія, як правіла, запісваліся ў ANC. Такім чынам, у асобе Малемы мы назіраем рымэйк апісанага вышэй цыклу навіязвання ўлады маладых, тым больш, што сацыяльныя ўмовы — хваля маргіналізацыі — вельмі гэтаму спрыяюць. Можна нават сцвярджаць, што калі б не было Малемы, з'явіўся б іншы малады палітык, які б крытыкаваў «Афрыканскі нацыянальны кангрэс» з левых пазіцый.

Што тычыцца непасрэдна Малемы, то ён нарадзіўся ў правінцы Трансвааль. Выхоўвала яго выключна маці, якая працавала на фермах белых. Джуліус мае дыплом спецыяліста па працы з моладдзю, што, напэўна, цалкам слушна. Ён зрабіў сабе кар'еру як функцыянер ANC, адказны за працу менавіта з моладзевым актывам. Кульмінацыяй яго кар'ернага росту стала яго абранне на пасаду старшыні Моладзёвай лігі ў 2008 годзе.

Прыход Малемы на гэту пасаду храналагічна супаў з буйным карупцыйным скандалам з удзелам прэзідэнта Якаба Зумы. Ліга выступіла за чыстку партыйных шэрагаў ад карупцыйных элементаў, а Малема нават пагражаў гаранту расправай. Пасля Малема выступіў за экспрапрыяцыю ў белых прадпрыемстваў аб'ектаў горназдабываючага сектара. Усе гэтыя выхадкі стварылі Джуліусу

імя на палітычным рынку. Аднак найбольш правакацыйным аказалася яго публічнае выкананне ў 2010 годзе песні «Забей бура!». Выступ выклікаў вялікі скандал, паколькі песня была забароненая як ксенафобская.

Тут ужо нервы ў кіраўніцтва ANC не вытрымалі. Хутка сяброўства Малемы ў партыі часова прыпынілі, і знялі яго з пасады лідара Моладзёвай лігі, распустіўшы ў дадатак выканкам арганізацыі. Аднак, як бачым, рэпрэсіі не спынілі харызматычнага маладога палітыка, які, дарэчы, на думку «Forbes Magazine», уваходзіць у спіс дзесяці самых уплывовых маладых людзей Афрыкі.

Чаго дабіваюцца «Змагары за эканамічную свабоду», і наколькі сур'ёзна яны могуць паўплываць на палітычны працэс? Нагадаем, што цяпер галоўнымі палітычнымі актывістамі з'яўляюцца ANC і «Дэмакратычны альянс» (DA), за які галасуюць белыя і афрыканскі сярэдні клас.

Паводле праграмага дакумента, «Змагары за эканамічную свабоду» выступаюць «за новую дэмакратычную рэвалюцыю, якая павінна цалкам знішчыць у менталітэце грамадзян ПАР рэшткі апартаіду».

Каментычы перспектывы руху «Змагары за эканамічную свабоду», газета «Business Review» піша: «Асноўная ідэя гэтага напрамку — ахапіць самых бедных, асабліва маладых людзей, якія не могуць дазволіць сабе нават купіць чырвоны берэт (сімвал партыі Малемы). Сам фактар Малемы мае тут вялікае значэнне». Не трэба забываць і тое, што Малема сябрае з Робертам Мугабэ — аўтарытарным лідарам суседняй Зімбабве, які можа аказаць руху «Змагары за эканамічную свабоду» матэрыяльную дапамогу.

Што тычыцца слабых месцаў праекту, то гэта найперш падмочаная рэпутацыя новага рэвалюцыйнага правадыра. У мінулым годзе супраць яго пачалі крымінальную справу за лабізм некаторых фірм.

Ёсць сумневы, што партыя, якая мае выключна персаналістыкі характар, зможа стварыць структуры на месцах, якія будуць сістэмна працаваць. «Вельмі не проста стварыць рух у нашым палітычным ландшафце. Нашы апазіцыйныя партыі нагадваюць клуб «Арсенал». «Арсенал» гуляе вельмі прыгожа. Калі глядзіш матч з удзелам «Арсеналу», разумеш значэнне слова «паэзія ў руху», але гэтая каманда не мае ў сваім заліку шмат перамог. У гэтым плане праца «Афрыканскага нацыянальнага кангрэсу» падобная на стыль гульні «Манчэстэр Юнайтэд». Гульня «МЮ» не эстэтычная, але заўсёды прыносіць вынік», — піша іншая мясцовая газета «Sunday Times».

Ці мае шанс Малема перамагчы ANC, мы даведаемся вельмі хутка. Чарговыя парламенцкія выбары ў ПАР прызначаны на наступны год.

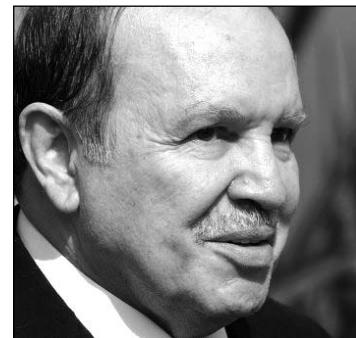
ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ГАННА ГРОДСКА

Ганна — дэпутат польскага Сейму ад спісу «Рух Палікота», якая прызналася, што яна трансэксуалка. Натуральна, што ў парламенце пані Гродска — абаронца правоў польскіх трансэксуалаў. 21 ліпеня Ганна Гродска прапанавала законапраект, паводле якога кожны малады чалавек, які адчувае, што належыць да супрацьлеглага полу, падчас працэдур атрымання пашпарту ў 16 гадоў, зможа сам абіраць катэгорыю «пол». Праўда, ніякай вольніцы тут не будзе. Права на канчатковае рашэнне будзе ўсё ж мець суд, які прыме вердыкт на аснове вынікаў даследаванняў псіхолага. Таксама тынейджарам, якія жадаюць быць трансэксуаламі ў законе, давядзецца атрымаць афіцыйную згоду бацькоў. На думку аўтара законапраекта, зафіксаваная ў пашпарце прыналежнасць да супрацьлеглага полу гарантуе польскім трансэксуалам абарону ад дыскамфорту ў паўсядзённым жыцці. А калі ім споўніцца 18 гадоў, яны ўвогуле могуць зрабіць сабе адпаведную аперацыю па змене пола без усякіх праблемаў. Акрамя таго, пані Гродска заклікала дэпутатаў звярнуць увагу на праблемы інтэрэксуалаў — людзей, у якіх ёсць палавыя прыкметы як мужчынаў, так і жанчын. Гродска патрабуе, каб да свядомага ўзросту хірургі пакінулі інтэрэксуалаў спакой, каб пасля той сам мог вырашыць, якія часткі цела яму патрэбны, а якія не вельмі.

АБДЭЛЬ АЗІЗ БУТЭФЛІКА

76-гадовы прэзідэнт Алжыру вярнуўся на радзіму з Парыжу, дзе знаходзіўся ў шпіталі аж з 27 красавіка (прыкладна 80 дзён). Паколькі ніякай канкрэтнай інфармацыі пра стан здароўя прэзідэнта не было, па Алжыру пайшлі гуляць чуткі, што гарант памірае. Гэта заканамерна выклікала рост палітычнай напружанасці. Каб супакоіць суайчыннікаў, урад пачаў паказваць сюжэты пра жыццё прэзідэнта ў шпіталі, аднак, здаецца, гэта не прынесла патрэбнага эфекту. Інакш бы 17 ліпеня спецыяльны рэйс не даставіў кіраўніка дзяржавы ў Алжыр. Праўда, цалкам супакоіць панічныя настроі не ўдалося. Па-першае, у рэпартажах Абдэль Азіз выглядае фізічна вельмі слабым. Па-другое, нават афіцыйныя СМІ кажуць, што прэзідэнт па вяртанні на радзіму зоймецца перш за ўсё «курсам рэабілітацыі». Аналітыкі пішуць, што прэзідэнта ледзь не гвалтоўна выклікалі ў Алжыр, каб ён на ўсялякі выпадак паспеў прызначыць пераемніка. Прэса даўно вызначыла магчымае кола кандыдатаў. Усе яны — шэрыя апаратычкі, хаця і займаюць высокія пасады. Калі Бутэфліка асабіста перад камерамі ТБ не перадае аднаму з іх паўнамоцтва, іх аўтарытэт у грамадстве будзе відавочна вельмі нізкі.

ЭВЕЛІН МАТЭЙ

Міністр працы ў складзе цяперашняга чылійскага ўраду на партыйных зборах правага Дэмакратычнага незалежнага саюзу абвешчана кандыдатам на прэзідэнцкіх выбарах 17 лістапада. Той факт, што адзіны левы кандыдат таксама жанчына (яе завуць Мішэль Башэле, і яна прадстаўляе сацыялістаў) надае выбарам незвычайны фармат жаночай дуэлі. Яшчэ адна забавная дэталі — абодва палітыкі паходзяць з сямей афіцэраў ВПС. Праўда, лёсы ў іх бацькоў розныя. Бацька Эвелін, будучы падчас перавароту 1972 года кіраўніком вайскавай паветранай акадэміі, падтрымаў путч Піначэта і пасля зрабіў кар'еру: у 1978-м ён нават быў запрошаны ў склад Хунты. Бацька Мішэль, наадварот, арыштаны ў 1972 годзе як прыхільнік Альендэ і пасля катаванняў быў забіты ў 1974-м за кратамі. Відавочна, біяграфія бацькоў кандыдатаў паўплываюць на сімпатыі выбаршчыкаў. Таксама варта дадаць, што амаль ніхто не чакаў прызначэння Матэй, якая раней заявіла пра намер сысці з палітыкі ў 2014 годзе. Прычынай стала дэпрэсія. Відавочна, рашэнне балатавацца было прынятае ў апошні момант, што дае нейкую перавагу праціўніку. Сапраўды, першыя апятанні сведчаць, што пакуль Мішэль Башэле значна апраджвае канкурэнтку.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

30

▶ ЦІКАВА

ТРАГЕДЫЯ
ПІНСКІХ
МАРАКОЎ

Ігар МЕЛЬНІКАЎ

Адным з найбольш баяздольных вайсковых фарміраванняў, якія знаходзіліся на тэрыторыі заходнебеларускіх ваяводстваў Другой Рэчы Паспалітай, была Пінская рачная ваенна-марская флатылія. У верасні 1939 года на лёс яе маракоў выпалі цяжкія выпрабаванні.

Пачатак

Пінская флатылія была створана 19 красавіка 1919 года, калі польскія вайсковыя ўлады арганізавалі ў складзе трох катэраў марскі патруль на Прыпяці. Менавіта ён прыняў удзел у бойцы з савецкімі катэрамі пад Гарадзішчам у ліпені 1919 года. Пазней часткі Войска Польскага пры ўдзеле рачнога флоту ажыццявілі ўдалы дэсант, які дазволіў выбіць бальшавікоў з Лунінца. У сакавіку 1920 года флатылія ўдзельнічала ў баях пад Мазыром і ў наступленні на Кіеў, дзе пад Чарнобылем удала атакавала бальшавіцкія падраздзяленні. Аднак пасля таго, як Чырвоная Армія распачала наступленне на Захад і захапіла міжрэчча Прыпяці, польскія матросы затапілі свае караблі пад Пінскам і адступілі.

Адраджэнне Пінскай флатыліі пачалося пасля заключэння Рыжскай мірнай дамовы, якая завяршыла кровапралітную савецка-польскую вайну. У 1922 годзе пачынаецца адраджэнне флатыліі на Палессі. Яе галоўнай базай стаў Пінск. Там была збудавана камендатура вайсковага порту, казармы, склады і ангары для авіяцыі. Галоўнай задачай Пінскай флатыліі была дазорная служба на палескіх рэках. У адпаведнасці з абарончым планам «Усход», у выпадку вайны з Савецкім Саюзам польскі флот павінен быў удзельнічаць у арганізацыі манеўранай абароны. Да таго ж важным быў і транспартны аспект. На Палессі дарожная сістэма ў 1920–1930-х гадах была развіта вельмі слаба, таму менавіта водныя шляхі ігралі ролю важнейшых транспартных артэрый. І ў гэтым сэнсе важную ролю павінна была адыгрываць мабільная Пінская флатылія.

У 1930-х гадах яе галоўнай сілай былі 6 «манітораў», узброеных 100-міліметровымі гаўбіцамі і 75-міліметровымі гарматамі, 3 кананерскія лодкі, 2 караблі супрацьпаветранай абароны і 2 патрульных катэра. Акрамя гэтага, 7 тральшчыкаў павінны былі арганізаваць пастаноўку мінных загарод. З 1927 года камандуючым Пінскай флатыліяй быў камандор

Камандуючы Пінскай флатыліяй камандор Вітольд Заянчкоўскі

Вітольд Заянчкоўскі. Ён зрабіў стаўку на адпрацоўку ўзаемадзеяння і падтрымкі караблямі флатыліі дзеянняў сухапутных войскаў. У пачатку 1930-х вайсковым камандаваннем Другой Рэчы Паспалітай абмяркоўвалася праграма развіцця Пінскай флатыліі, аднак у сувязі з тым, што яна патрабавала значных фінансавых затрат, было вырашана расцягнуць яе рэалізацыю ў часе.

Вайна

Пасля абвяшчэння скрытай мабілізацыі ў сакавіку 1939 года на вайсковыя рэйкі перайшла і Пінская флатылія. Была створана баявая група «Вісла», у задачы якой уваходзіла арганізацыя абароны ўзбярэжжа, а таксама баявая група «Прыпяць», якая павінна была несці патрульную службу на польска-савецкай мяжы. Браніраваньня польскія «маніторы» былі асноўнай баявой сілай у рэгіёне, які, пасля адпраўкі галоўных частак Войска Польскага на Захад, засталіся амаль без абароны. Караблі паветранай абароны неслі дзяжурства каля галоўных перапраў і мастоў. Акрамя гэтага, важнейшай задачай Пінскай флатыліі была абарона шляхоў з Вільна на Львоў і з Лунінца на Сарны.

Адрозна пасля пачатку Другой сусветнай вайны караблямі флатыліі давалася змагацца з авіяцыяй лофтвафэ. Польскай

Шматлікія польскія матросы і афіцэры трапілі ў савецкі палон і сталі ахвярамі бальшавікоў. Польскіх марскіх афіцэраў расстралялі ля вёскі Макраны на Брэстчыне

супрацьпаветранай абароне ўдалося знішчыць каля дзесяці нямецкіх самалётаў. Аднак, як успамінаюць відавочцы, нямецкім самалётам часцей за ўсё ўдавалася паспяхова прайсці польскую знітную заслонку і скінуць бомбы на пераправы. Немцы таксама жорстка бамбілі жылыя раёны Пінска. Аднак ніводнай бомбы не было скінута на пінскі порт. Хутчэй за ўсё, нацысты разумелі будучае стратэгічнае значэнне гэтага транспартнага вузла.

«Маніторы» Пінскай флатыліі

Каманда «манітора» Генерал Шэптыцкі

10–14 верасня 1939 года на базе марскога запаснога батальёну было створана два батальёны марской пяхоты. Камандзірамі батальёнаў сталі камандор Паўлоўскі і капітан Фольтын. Маракоў пераагранулі ў палявыя мундзіры Войска Польскага, аднак афіцэрам дазволілі пакінуць марскія галаўныя ўборы, а матросам перачапіць марскія какарды на палявыя пяхотныя рагатуўкі.

15 верасня 1939 года Пінская флатылія перайшла пад кіраўніцтва камандуючага Аператыўнай групай «Палессе» генерала Францішка Клееберга. Праз два дні пачаўся «вызваленчы паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь». Караблі, якія знаходзіліся на мяжы, з баямі паспрабавалі правацца на захад, аднак супраць польскіх маракоў згуляла прырода. Цёплае лета прывяло да абмялення Прыпяці, і шматлікія польскія караблі трапілі на мель. Хутка было прынята рашэнне затапіць флатылю. 17 верасня каля марскога базы Нырча быў затаплены флагманскі «манітор» і іншыя буйныя караблі. У Пінску знаходзіўся карабель «Генерал Шэптыцкі», які змагаўся супраць нямецкай і савецкай авіяцыі. Камандаванне

знаходзіўся пад вёскай Гарадзішча, аблілі бензінам боекамплект да 100-міліметровай гаўбіцы і ўзарвалі карабель. Далей матросы затапленых судоў рухаліся альбо на вазах, альбо пешшу. Пры гэтым яны цягнулі на сабе ўсё тое, што ўдалося зняць з караблёў: зброю, абсталяванне, дакументацыю.

Усяго на прытоках Піны і на Каралеўскім канале на дно пайшло больш за 100 розных караблёў некалі магутнай Пінскай флатыліі. 23 верасня ў порт Пінска ўвайшла савецкая Дняпроўская флатылія. Генерал Клееберг выдаў загад усім часткам Самастойнай аператыўнай групы «Палессе» рухацца ў бок Любешова — Владавы, а далей у бок мяжы з Румыніяй, аднак праз два дні Клееберг прыняў рашэнне рухацца на дапамогу акружанай Варшаве. 28 верасня 1939 года адбылася рэарганізацыя батальёнаў марской пяхоты, і яны ўвайшлі ў склад 182-га пяхотнага палка 60-й дывізіі пяхоты. Матросы-палешукі ўдзельнічалі ў баях пад Ліпінамі, Коцкам, Воляй Гулоўскай. Яны працягвалі змагацца з ворагам да 5 кастрычніка 1939 года.

Частка маракоў, разам з афіцэрамі пад камандаваннем спачатку камандора Эйбела, а пазней капітана Бончака адыходзіла разам з падраздзяленнямі Корпуса аховы памежжа. Матросы выконвалі ролю ар'ергарда польскага частак. 25–26 верасня 1939 года гэтае падраздзяленне было аточана савецкімі танкамі і пасля кароткага бою трапіла ў савецкі палон. Ваеннапалонных накіравалі ў Маларыту, дзе падзялілі іх на дзве групы. У адной апынулася каля 30 афіцэраў, у другой — радавыя. Першую групу накіравалі ў вёску Макраны, дзе афіцэрам загадалі распрануцца, і 19 з іх былі расстраляныя. Іншых афіцэраў накіравалі ў лагер для ваеннапалонных у Жытомір. У 1940 годзе частка польскіх маракоў была адпраўлена ў Германію і апынулася ў нямецкім лагеры

для ваеннапалонных Мосбург у Баварыі. Некаторыя з гэтых людзей скончаць сваё жыццё ў Асвенцыме.

Другое жыццё польскіх караблёў

Пасля заканчэння «вызваленчага паходу ў Заходнюю Беларусь» савецкія ўлады пачалі праводзіць працы па пад'ёму і рамонту затапленых польскіх суднаў. У прыватнасці, паднятыя і адрамантаваныя польскія «маніторы» «Пінск» і «Торунь» акрамя новых назваў (адпаведна, «Віцебск» і «Смаленск»), атрымалі яшчэ і новае ўзбраенне: дзве 122-міліметровыя гаўбіцы і дзве 45-міліметровыя гарматы. Тры лёгкія «маніторы» перайменавалі ў «Вінніцу», «Жытомір» і «Бабруйск». Разам з іншымі караблямі савецкай дняпроўскай флатыліі гэтыя караблі ўдзельнічалі ў пачатковай фазе Вялікай Айчыннай вайны. Яны ажыццяўлялі артылерыйскую падтрымку сухапутных частак Чырвонай Арміі, абаранялі свае і знішчалі варожыя пераправы. 16 ліпеня 1941 года загінуў «манітор» «Вінніца». Праз два месяцы экіпаж «манітора» «Віцебск» быў вымушаны ўзарваць свой карабель, які да гэтага прыкрываў адыход 37-й савецкай арміі.

«Маніторы» «Кракаў» быў затаплены польскімі маракамі 21 верасня 1939 года на рацэ Піне, аднак хутка быў падняты і пасля рамонту і пераўзбраення ўжо ў кастрычніку 1939 года пад назвай «Смаленск» увайшоў у склад Дняпроўскай вайсковай флатыліі. У чэрвені 1941 года гэты карабель удзельнічаў у контрудары савецкіх войскаў пад Бабруйскам, а пазней — у знішчэнні нямецкай пераправы ля Парычаў. У канцы ліпеня «Смаленск» адплыў у Кіеў, дзе быў адрамантаваны. Пазней удзельнічаў у баях, аднак у верасні 1941 года трапіў у акружэнне і быў знішчаны камандай.

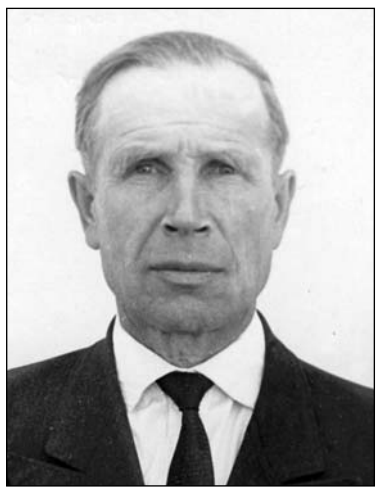
Караблі Пінскай флатыліі павінны былі эфектыўна ўзаемадзейнічаць з сухапутнымі войскамі і дапамагчы ў арганізацыі манеўранай абароны ў Палессі. Аднак Польшчы прыйшлося весці вайну з нацыскай Германіяй, а Пінская флатылія была не ў стане супрацьстаяць пераўзыходзячым сілам Чырвонай Арміі, якія перайшлі савецка-польскую мяжу 17 верасня 1939 года. Шматлікія польскія матросы і афіцэры трапілі ў савецкі палон і сталі ахвярамі бальшавікоў. Польскіх марскіх афіцэраў расстралялі ля вёскі Макраны на Брэстчыне.

Больш унікальных фатаздымкаў можна знайсці на нашым сайце novychas.info

31 ПОВАЗЬ ЧАСОЎ

СЕРАФІМ ТАТАРЫН — ПОЛЬСКІ І САВЕЦКІ ВЯЗЕНЬ

► **ЛЁС**
Сёння пра гэта чалавека ведаюць хіба толькі яго землякі з вёскі Воства. А ў 1920–1980-х гадах імя Серафіма Татарына не сыходзіла з вуснаў жыхароў Зэльвеншчыны і Слонімшчыны.

Серафім Татарын

Актыўны дзеяч у Заходняй Беларусі, арганізатар гурткоў ТБШ у Слонімскім павеце, адказны рэдактар беларускай газеты «Наша праўда», удзельнік Другой сусветнай вайны, педагог, вязень польскіх і савецкіх лагераў Серафім Татарын заслугоўвае добрых слоў памяці. Тым больш, што сёлета ў лютым споўнілася 110 гадоў з дня яго нараджэння. Хаця сёлета на Зэльвеншчыне пра свайго слыннага земляка ніхто і не ўспомніў.

Бежанства і вяртанне дамоў

Серафім Татарын нарадзіўся 13 лютага 1903 года ў вёсцы Воства Слонімскага павета (цяпер Зэльвенскі раён) у сям’і селяніна-серадняка, які меў траціну ўчастка зямлі: 6 дзесяцін ворыва і лугу. У 1914 годзе закончыў тры класы царкоўнапрыходскай школы ў роднай вёсцы Воства, а пасля займаўся ў духоўным вучылішчы ў Жыровічах.

У гады Першай сусветнай вайны сям’ю Татарыных выгналі рускія казакі ў бежанства ў Расію. Жылі ў Ніжнім Ноўгарадзе, дзе Серафім закончыў тры класы духоўнага вучылішча. А пасля рэвалюцыі ў Расіі, вучыўся ў савецкай школе, а потым працаваў у адзеле сацыяльнага забеспячэння. Тады ў Расіі было неспакойна, ішла грамадзянская вайна, людзі галадалі, таму Татарыны вырашылі вярнуцца на Бацькаўшчыну.

Летам 1920 года бацька Серафіма купіў каня і воз, і яны паехалі на Беларусь. Да роднай вёскі Воства дабраўся ў верасні. Але вёска ўжо была пад Польшчай. Прыехаўшы ў роднае мястэчка, Серафім Татарын уладкаваўся працаваць вольнанаёмным настаўнікам у суседняй вёсцы Лаб-

зова, дзе выкладаў беларускую і рускую мовы. Але гэта працягнулася нядоўга, бо школа хутка была закрытая. Дзяцей палякі загадалі вучыць толькі па-польску.

У роднай і суседніх вёсках Серафім Татарын вылучаўся сярод аднагодкаў сваёй адукаванасцю і пэўным жыццёвым вопытам. Таму нікога не здзівіла, што хутка юнак стаў важаком моладзі.

Ён пазнаёміўся і падтрымліваў сувязі са слоніміскімі актывістамі Паўлам Крынчыкам, Феакцістам Міско, Якубам Міско, часта бываў у Вільні, дзе пасябраваў з Рыгорам Шырмам, Максімам Танкам, Браніславам Тарашкевічам.

Аднойчы Рыгор Шырма запытаўся: «Серафім, хочаш надалей вучыцца? Станавіся рэдактарам газеты «Наша праўда». Але папярэджаю, што можа быць некалькі канфіскацый газеты, таму, каб не арыштавалі, давядзецца ўцякаць».

Юнак пагадзіўся. Так ён стаў адказным рэдактарам газеты «Наша праўда». За яго подпісам выйшла ў свет 19 яе нумароў, з якіх былі канфіскаваны №№ 3, 6 і 12, а ўсяго выйшла ў свет 49 нумароў. Улады збіралі абвінаваччы матэрыялы на рэдактара-выдаўца, а дэфензіва выбірала зручны момант для арышту. Прыйшлося часова пакінуць Вільню.

Пасля разгрому Беларускай сялянска-рабочай грамады ў Заходняй Беларусі пачалі стварацца гурткі Таварыства беларускай школы (ТБШ). Усюды актывіна беларусы адкрывалі бібліятэкі-чытальні, ставілі спектаклі, чыталі лекцыі. Аднак не заўсёды на гэта палякі давалі дазвол.

ТБШ

Серафім Татарын у роднай вёсцы Воства разам са сваімі аднавяскоўцамі пачаў актыўна будаваць Народны дом. Дапамогу яму і вясцоўцам нават аказвалі беларусы-востраўцы, якія жылі ў Амерыцы. З 1890 па 1912 гады толькі з адной вёскі Воства Слонімскага павета ў пошуках лепшай долі выехалі каля 100 чалавек. Там быў і родны брат Серафіма — Андрэй Татарын. Серафім напісаў яму пра тое, што яны вырашылі пабудаваць у Востве Народны дом. Напісаў пільмо-зварот да востраўцаў, якія жылі ў Амерыцы. Брат там зачытаў пільмо. І рабочыя-беларусы пачалі збіраць долары і дасылаць у Воства на будаўніцтва Народнага дома. Першы раз даслалі 63 долары, потым — 80. А трэці раз прыслалі аж 100. Усе гэтыя грошы з падпіснымі лістамі паступілі ў гурток ТБШ вёскі Воства.

Пры гуртку ТБШ у Востве працавалі драматычны і харавы гурткі. Ставілі беларускія спектаклі, гастралівалі з імі ў суседніх вёсках, наладжвалі канцэрты, лекцыі, сустрэчы. Пад восень 1927 года Серафіма Татарына выклікалі ў Слонім на допыт з выпадку канфіскацыі нумароў газеты «Наша праўда». Праўда,

Народны дом у вёсцы Воства, 1929 г.

яго не арыштавалі, а аддалі пад нагляд паліцыі. Кожную нядзелю ён павінен быў прыходзіць у паліцэйскі ўчастак і адзначацца, а таксама ўзялі з яго распіску нікуды без дазволу не выязджаць.

Восенню 1928 года ў Слоніме быў праведзены павятовы з’езд ТБШ. На ім было выбрана новае кіраўніцтва. Старшынёй абралі Сямёна Жыткевіча, а намеснікам — Серафіма Татарына.

У сакавіку 1929 года юнакі і дзяўчаты праводзілі кароткую нараду ў акруговай управе ТБШ. Раптам туды ўварваліся некалькі паліцэйскіх і абвясцілі, што акруговая ўправа ТБШ у Слоніме па распараджэнні наваградскага ваяводы ліквідаваная, а кнігарня закрытая. Так былі закрытыя і ўсе гурткі ТБШ у Слоніміскім павеце. У вёсцы Воства дзейнічала добрая бібліятэка, якая налічвала 1000 кніг. Закрываючы яе, паліцыя захапіла ўсе кнігі. Уцалелі толькі тры, якія былі на руках у чытачоў. Былі ліквідаваны ўсе гурткі ТБШ ва ўсім Наваградскім ваяводстве.

Але Серафім Татарын хутка пераязджае ў Наваградка, дзе актывіна працуе сакратаром павятовага сакратарыята клуба «Змаганне». Але і там пачаліся новыя клопаты, новыя сутычкі з польскай паліцыяй.

За кратамі

29 жніўня 1929 года ў Вільні праходзіў сход пасольскага клуба «Змаганне» і яго шаснаццаці павятовых сакратарыятаў. Наляцела паліцыя. Дэлегатаў сходу арыштавалі. Каля двух тыдняў трымалі ў Віленскай турме на Лукішках, затым паліцыя раз-

везла ўсіх па дамах пад распіску бацькоў. У хуткім часе Серафім Татарын зноў прыехаў у Наваградка і працягваў працаваць у сакратарыяце. 5 снежня 1929 года яго арыштавалі і пасадзілі на год у турму. 5 снежня 1930 года юнак выйшаў на волю, 8 снежня — прыехаў у Воства, а 9 снежня зноў яго арыштавалі і пасадзілі за беларускасць на 6 гадоў. Кайданкі, пабоі, пераводы з турмы ў турму, галадоўкі, няспынная барацьба за правы палітычных зняволеных... І толькі 5 студзеня 1936 года Татарына вызвалілі па амністыі. Выйшаўшы на волю, 33-гадовы хлопец вырашыў ажаніцца. Але 25 красавіка, за тыдзень да вяселля, яго зноў арыштоўваюць і саджаюць у Картуз-Бярозаўскі канцлагер, дзе рэжым быў надзвычай жорсткі. «Аднойчы, — часта ўспамінаў Серафім Лук’янавіч, — упрэглі мяне з двума палітзняволенымі замест коней у барану. Шляя, якую адзелі на нас, былы з дроту, які балоча ўпіваўся ў цела. Пот, слёзы крыўды і нянавісці засцілалі вочы...»

У Картуз-Бярозе Серафім Татарын прабыў 14 месяцаў. Вярнуўшыся дамоў, ён працаваў у бацькавай гаспадарцы. Але ў гісторыі Бацькаўшчыны адбываецца важная падзея — аб’яднанне Заходняй Беларусі з Усходняй. Літаральна 17 верасня 1939 года на першым вольным мітынгу Серафіма выбіраюць старшынёй Часовага валаснога сялянскага камітэта ў вёсцы Дзярэчын. Але НКВС «убачыў» у асобе Татарына замаскіраванага класавага ворага. І 11 кастрычніка 1939 года органы НКВС яго арыштавалі як «польскага шпіёна» і за тое, што ён працаваў у контррэвалюцыйных арганізацыях — БСРГ, ТБШ,

«Змаганні», і прыгаварылі да 10 гадоў ППК. Ён быў этапаваны ў Іўдэўскі канцлагер НКВС Свярдлоўскай вобласці Расіі. А 13 красавіка 1940 года арыштавалі ўсю яго сям’ю (жонку і траіх дзяцей) і вывезлі на поўнач Казахстана. Умовы жыцця там былі даволі складаныя: клімат улетку сухі, спякотны, зімою — вялікія маразы, завеі. Працавалі шмат, заробкі былі мізэрныя, на дзень атрымлівалі толькі па два вядры вады.

Праз год сям’ю Татарына перавезлі ў Кустанайскую вобласць на будаўніцтва чыгункі. Працавалі ў кар’еры, капалі і ссыпалі зямлю. Там адпрацавалі тры гады. І ў 1945 года жонку і дзяцей Серафіма Татарына перавезлі ў Кіеў, адкуль іх забраў муж, які ўжо быў вызвалены з лагераў, ваяваў на фронце, атрымаў раненне. Але пасля вайны знайшоў сям’ю і забраў усіх на Зэльвеншчыну.

На Бацькаўшчыне

Калі дажыналі першае пасляваеннае жыццё, Серафім Татарын пешшу адправіўся ў райцэнтр. Дамоў вярнуўся ноччу ў гуморы: за дзень уладкаваў усе справы, звязаныя з адкрыццём пачатковай школы ў роднай вёсцы Воства. А 1 верасня ён, уздышы падручнікі, і, як ніколі, ішчаслівы, пайшоў у школу. Вучні дружна і шчыра прывіталі свайго настаўніка-земляка.

Пасля арганізацыі мясцовага калгаса «Радзіма» ў вёсцы Воства адкрылася і пачала працаваць сям’ягадовая школа. У гэты час Серафім Лук’янавіч закончыў завочна педвучылішча і гістарычны факультэт настаўніцкага інстытута. 17 гадоў ён выкладаў у роднай школе гісторыю, і першы ўрок у кожным навуцальным годзе ён прысвячаў барацьбе працоўных Заходняй Беларусі за лепшую долю. Разважаў заўсёды натхнёна, пераканаўча, цікава, быццам сваю біяграфію.

Памёр Серафім Татарын у 1988 годзе. А рэабілітавалі яго ў 1956-м. У канцы 1990-х гадоў, калі я быў у Дзярэччыне на Зэльвеншчыне ў настаўніцка мясцовай школы Пятра Марціноўскага (1932–2006), той часта прыгадаваў мне Серафіма Лук’янавіча Татарына: «Я добра ведаў гэтага простага і шчырага, гаваркога і няўрымслівага чалавека. Сустрэкаўся з ім у яго школе, на розных раённых нарадах, у кнігарні, у рэдакцыі раённай газеты «Праца», куды ён, як актывіны селькор, прыносіў свае артыкулы. Сваім багатым педагогічным вопытам ён шчыра дзяліўся з настаўнікамі на канферэнцыях і метадычных аб’яднаннях. А вечарамі чытаў лекцыі бацькам у клубах, сустракаўся з моладдзю. Яго дом у Востве жыхары Зэльвеншчыны называлі ласкава Домам Серафіма. Ён часта казаў, што лёс у жыцці выпаў на яго долю нялёгка, але з перакананнем заўсёды падкрэсліваў: «Але калі б давялося пачаць спачатку — я не збочыў бы з абранага беларускага шляху...»

КУЛЬТУРА

32

МАСАВЫЯ ЧАРЫ ГІЛЬЕРМА ДЭЛЬ ТОРА

Андрэй РАСІНСКІ

Майстар філасофскіх хорараў і дзіўных коміксавых прыгодаў Гільерма дэль Тора паставіў высокабюджетны бомба-фільм «Ціхаакіянская мяжа».

З глыбакаводнай расколіны, што адкрывае ўваход у іншае вымярэнне, прыйшлі марскія пачвары Кайдзю — і атакавалі Зямлю. Людзі адбілі першы наступ захопнікаў, стварыўшы аграмадных робатаў — Егераў, якія кіруюцца двума пілотамі. Але істоты ўдасканаліся — і чалавецтва церпіць паразу. Адстаўны герой, які згубіў у баі свайго брата, разам з прыгажуняй-практыканткай вядзе на апошнюю мяжу правэранага ў войнах Егера...

У новай відовішчнай стужкі сюжэт не складанейшы за кампутарную бойку Трансформераў і Гадзілаў. Персанажы — ясныя і простыя: забыты герой, які мусіць перамагчы (і знайсці сваё амурнае шчасце), пекная японка, якая помсціць за растаптанае драпежнымі лапамі дзяцінства, суворы капітан базы. Але за рэжысёрскім штурвалам — чараўнік Гільерма дэль Тора, які кепскага кіно не здымае.

Мексіканец дэль Тора ўварваўся ў сусветную кіналігу з «Хронасам» (1993) — змрочна-паэтычнай гісторыяй пра неўміручасць. Перабраўшыся ў Злучаныя Штаты, пасля таго, як ягонага бацьку схпілі і трымалі ў закладніках, дэль Тора зняў палахліваю стужку «Мутанты» пра разумных інсектаў і аўтарска-містычныя шэдэўры пра грамадзянскую вайну ў Іспаніі «Хрыбет д'ябла» і «Лабірынт Фаўна».

Паставіўшы два дасціпна-стылёвыя кінакоміксы «Хеллбой» — пра ахрышчанага чарцяку, які змагаецца супраць нацыстаў і акультыстаў, — дэль Тора ўдала прадусаваў фільмы калегаў (сярод стужак — «Прытулак», «Хіме-

ра»), збіраўся паставіць «Хобіта» і экранізаваць Лаўкрафта. Але выпуск «Хобіта» зацягнуўся — і стужка адышла Пітэру Джэксону, а доўгачаканая экранізацыя Лаўкрафта была адкладзеная пасля таго, як Рыдлі Скот выпусціў перагдзісторыю знакамітых «Чужых».

У такіх умовах зварот да студыйнай індустрыі — рызыкаўны крок творцы, які мае свой почырк. Нямногія рэжысёры праходзілі блакбастэрную мясакрутку: адны выпускалі нешта няўцямае, другія цалкам гублялі твар, а найбольш упартых — адхілялі. Дэль Тора трымаў штурвал да пераможнага фінішу.

Хаця цэнтральныя персанажы стужкі са сваімі нескладанымі эмоцыямі — таварышы збольшага індустрыяльныя, дэль Тора пад завязку накачаў карціну візуальнымі дзівосамі і напоўніцу адыграў на перыферыяна-грацэскіх героях. Два звар'яцельныя навукоўцы — адзін другога варты — гэта каскад трукаў і адмысловага гумару. Падключэнне да мозгу Кайдзю, матэматыка і татуіроўкі, пошукі кантрабанды парадуюць і зацятага кінагурмана. А любімы акцёр дэль Тора Рон Перлман у ролі ганконгскага мафіёзі парве на часткі любую пачвару (абавязкова дачакайцеся канца цітраў!).

Дэль Тора бездакорна выкарыстоўвае ў прастай бомба-карціне нуараўскі дождж з «Бегуна палязу брытвы» — і крыкі Гадзілы, раскланьваецца Таркоўскаму (расійскія пілоты ў фільме маюць Сталкераўскае прозвішча — Кайдануўскія) і пераводзіць глыбакаводна-авангаровыя эксперыменты з колерамі на мову, зразумелую любому падлетку.

У сполахх і грывотах ідуць праз акіяны аграмадныя жалезныя людзі, выплываюць з бездані сучасныя дыназаўры: казачным цмокам цяпер не рубяць галовы — іх душаць рукамі. Аб'ёмнае відовішча, варты таго, каб на дзве гадзіны вярнуцца ў дзяцінства.

▶ ПАМЯЦЬ

АЛЯКСАНДР КОЛБЫШАЎ. ГОД ПАСЛЯ СЦЮЖЫ

Андрэй РАСІНСКІ

Год таму не стала Аляксандра Колбышава — беларускага акцёра, рэжысёра і сцэнарыста, чыё жыццё абарвалася на ўзлёце, не дасягнуўшы і 52 гадоў.

Гледачы палюбілі яго за ролю зухаватага жаўнера Штыркіна з «Акупацыі» і святара-партызана з «Масакры». Ягоная карціна «Ваўкі» сталася адзінай поўнаметражнай стужкай, пастаўленай Колбышавым на «Беларусьфільме». Цяпер усё ёсней маштаб здзейсненага творца і трагізм няздзейсненага.

Аляксандр Колбышаў нарадзіўся ва Украіне, першую — акцёрскую — адукацыю атрымаў у Кіеўскім дзяржаўным інстытуце тэатральнага мастацтва ў 1987 годзе; да 1993 года ён выступаў на сцэне Брэсцкага драматычнага тэатру. Але калі Колбышаў дазнаўся, што ў Мінску ладзіцца набор на рэжысуру, то паступіў у Акадэмію Мастацтваў і стаў вучнем Віктара Турава.

У Акадэміі Колбышаў пасябраваў з Андрэем Кудзіненкам: іхні тандэм увасобіў на экране падставовы вобраз новага беларускага кіно, што выклікаў рэпрэсіі і абурэнне. Партызанскі прайдзісвет, выхваляка і па сумяшчальніцтве — расійскі каланізатар Штыркін быў сыграны Колбышавым з такім гумарам і цеплынёй, што не палюбіць яго немагчыма. Але дробны злодзей, які змагаецца за самага онку і трагічна гіне, каб ажыць у новых партызанскіх навелах, падрываў асновы «дзяржаўнай ідэалогіі», і, як скардзіліся цэнзары, «дрэнна дзейнічаў на маладое пакаленне». Карціна Кудзіненкі «Акупацыя. Містэрыі» са Штыркіным-Колбышавым, была надоўга забароненая ў Беларусі, яе паказ на Маскоўскім фэсце суправаджаўся скандалам.

Іншы сімпатычны вобраз Колбышава — святар з фільму «Масакра» — таксама быў з двайным жыццём: ён змагаўся са злом і кулакамі, і на метафізічным узроўні.

Прынцыповаму Колбышаву, які гаварыў праўду і не саромеўся сваіх падрыўных роляў, не знаходзіліся месца на «Беларусьфільме»; творца здымаў серыялы ў Расіі. Нават калі ён прапанаваў да 60-годдзя Перамогі стужку пра падлеткаў, якія трапляюць у мінулае, яму катэгарычна адмовілі. Пазней у Расіі на гэты сюжэт паставілі фальшыва-маладзёвых «Мы з прышлага». Можна толькі ўявіць, якую б стужку зрабіў Колбышаў, які сам прайшоў праз пекла афганскай вайны.

Ягоныя аўтарскія рэжысёрскія працы суворыя і трагічныя. Яны рубам ставяць пытанне пра адказнасць чалавека і ягоны маральны выбар. Кароткаметражныя фільмы «Чорная скрыня», «Яма», «Ахвота жыць» былі заўважныя на кінафэстах, але ні беларуская тэлевізія, ні студыя не паклапаціліся данесці іх да шырокага гледача.

Іншая сітуацыя склалася з фільмам «Ваўкі». У перыяд кароткай і кволай лібералізацыі 2008–2010 гадоў Колбышаў паставіў у Беларусі антытаталітарную кінааповесць. Чалавек уцякае з ГУЛАГаўскага цягніка. Карнікі ладзяць аблаву ў вёсцы, але герой у зымнім лесе натыкаецца на зграю ваўкоў.

Я бачыў Колбышава за працай: ён быў неверагодна патрабавальны да сябе і тактоўны да іншых.

Сам цудоўны акцёр, ён ведаў, як дамагчыся найдакладнейшага малюнку ролі. Так, у фільме «Ваўкі» ёсць гаваркая даносчыца. Колбышаў папрасіў Аксану Лясную, што выконвала ролю, сыграць яе ўжо без словаў — толькі постаццю, жэстамі і вачыма.

Пастаўля ледзяных «Ваўкоў» Колбышаў планавалі камерную душэўную меладраму. І многа іншых задумак было ў яго.

Але раптам самы энергічны жаўнер беларускага кіно, варты цэлай арміі, спатрэбіўся на іншым участку.

У партызанскім Раі, які, магчыма нагадвае Гарыбальдзіўскі вырай, куды адпраўляўся герой Колбышава, стала на аднаго байца болей.

На асцюдзелае зямлі яму замены няма.

!Collegium Civitas

www.civitas.edu.pl

Якасць на вышыні!

- Еўрапейскі дыплом
- Патранат Польскай Акадэміі Навук
- Гарантыя нязменнай аплаты

tel.: +48 22 656 71 89

admissions@collegium.edu.pl

Калегіум Сівітас, Рэспубліка Польшча, г. Варшава

Новы Час

Агульнапалітычная
штотыднёвая газета
Выдаецца з сакавіка 2002 г.Галоўны рэдактар
Кароль Аляксей СцяпанавічЗарэгістравана Міністэрствам інфармацыі РБ. Пасведчанне
аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.ЗАСНАВАЛЬНІК: Мінская гарадская арганізацыя
ГА ТБМ імя Ф.Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул.
Румянцава, 13. Тэл.: 284 85 11.ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпры-
емства «Час навінаў». Пасведчанне №64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЕДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА:

220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1-1234.
Тэл.: +375 29 986 38 05, +375 17 268 52 81
novychas@gmail.com; www.novychas.infoНАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет».
г. Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова № 883

Падпісана да друку 26.07.2013. 8.00.

Наклад 7000 асобнікаў. Кошт свабодны.

Рэдакцыя можа друкаваць артыкулы дзеля палемікі, не падзяляючы
пазіцыі аўтараў. Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка
на «Новы Час» абавязковая. Рукіпісы рэдакцыя не вяртае і не
рэцэнзуе мастацкія творы. Чытацкая пошта публікуецца паводле
рэдакцыйных меркаванняў.(S) — матэрыял падрыхтаваны пры падтрымцы Пасольства
Рэспублікі Польшча